

2741037837

LITURGIKA

čili

Vysvetľovanie obradov rímsko - katolíckej
Cirkve

pre kat. školskú mládež.

Sostavil a vydal.

Anton Cebecauer,

prof. náboženstva na kat. kr. gymnáziume baňsko-bystrickom.

S odobrením Predôstojného Ordinariatu:

Cena výtisku 75 kr. r. č.

Vo Viedni.

Tlačou Karola Goríška.

1866.

Revízia
1965

REVÍZIA

1976

Signatúra:

Čís. prírast.

P2890A

Čís. inv. den. I

6191/5

Knižnica Štátneho pedagogického
ústavu v Bratislave.

Predmluva.

Ten istý cieľ, ktorý viedol nižepodpísaného skladateľa pri zostavení príručnej školskej knižky „Biblického dejepisu starého a nového zákona,“ pohnul ho k tomu, aby zostavil i „liturgiku,“ čili vysvetľovanie obradov cirkve rim. katolíckej, je to totižto nedostatok v slovenskej reči písaných náboženských knižiek už pre školu, už zase i pre ľud.

Dobre známe je tým, ktorí sa zamestnávajú vyučovaním náboženstva vo školách jak vyšších tak nižších, jako uľahčí sa celá vec, keď je v rukách žiackych príhodná knižka, z ktorej oni v škole vysvetľované veci doma naspamäť naučiť sa môžu. Aby sa ale učenie toto mládeži milým stalo príručná knižka má byť i primeraná vlohám jej, t. j. má byť písaná krátko a ľahkým slohom, žeby mládež pri učení zvlášte liturgiky žiadnych ťažkostí znášať nemusela, lebo tyto vzbudzujú najprv nechuf, potom nenávisť naproti svätým veciam náboženským.

Z tej príčiny nižepodpísaný skladateľ pri složení tejto príručnej knižky usiloval sa všetky obrady rim. kat. cirkve síce, ale len tak krátko vysloviť, jako to len vec sama dovolila, a v spôsobe písania tak zrejmým a ľahkým byť, jako len možné bolo.

*

Že skladateľ v písaní svojom krátkosť a ľahkosť pred očima mal, pohlo ho k tomu ešte i to, že si žiada, aby liturgika jeho nie len v škole pri prednáškach úživaná bola, ale aby knižka tato prišla i do rúk kat. slovenského ľudu nášho, ktorému tiež potrebná je jako kus chleba; veď čítaním jej poučí sa každý o hlbokom a krásnom význame každého obradu cirkve sv.; veď len tak, keď význam obradov vedieť bude, môže s pobožnosťou prítomný byť pri službách božích; veď len tak môže obrady cirkve sv. pred nápadami nepriateľov katolíctva zastať; veď len tak môže si vysoko vážiť ty nevyčerpatelné milosti božie, ktoré nám udeľuje cirkev skrze obrady svoje. Či treba tedy ešte viac dokazovať, že knižka podobná hodí sa, áno potrebná je i v domoch kresťansko-katolíckych? A preto odporúčam ju všemožne.

Pri složení liturgiky tejto použil skladateľ nasledujúce žriedla: Liturgiku od Innocencia Ant. Frencla. — Liturgiku od Ctibora. — Der Geist des kath. Kultus od Mateja Terklau-a. — Die Zeremonien der kath. Kirche od Fraňa Fischera. Porovnával konečne i: Pontificale romanum a Rituale strigoniense.

V B. Bystrici dňa 1. septembra 1865.

Skladateľ.

Úvod.

§. 1. Pojem a pôvod služieb božích.

Človek jako tvor uznať musí, že je odvyslý od stvoriteľa svôjho, a poneváč uznáva dokonálosti božské, jako tiež i mnohé dobrodenia, ktoré dosahuje každodenne z rúk božích, cíti sa byť pohnutým, aby vyjaval úctu a vďačnosť svoju naproti Bohu, spolu však i tu túžbu, aby bol Boh všade zvelebovaný, a aby vstúpil s ním v obcovanie. Úmysel tento, jestli sa zakladá na viere, nádeji a láske; jestli v sebe obsahuje cit pocty a vďačnosti naproti Bohu, jako i podrobenie sa jeho najsvätejšej vôli, tvorí nábožné smýšľanie človeka, v čom práve pozostáva vnútorná pocta božia.

Medzitým človek nie je čistý duch, ale pozostáva z duše a z tela, ktoré čiastky v tak tuhom poťahu medzi sebou stoja, že čo duša cíti, to i telo zovnútorne vyjaviť chce, tedy i nábožné smýšľanie svoje; a práve tým vnútorná pocta božia stáva sa zovnútornou, keď naše vnútorné city nábožnosti prejavujeme skutkami, ktoré sú bezprostredným výrazom vnútorného nábožného smýšľania nášho.

Úkony tedy alebo skutky, ktorými našu vnútornú poctu naproti Bohu i zovnútorne preukazujeme, a to tým cieľom, aby sme posvätení boli, a s Bohom v obcovanie vsúpili, menujú sa obradmi; tyto ale spolusobrané tvoria služby božie čili liturgiu.

Služby božie pôvod svôj majú od Boha, čo potvrdiť môžeme tým, že Boh stvoril človeka tak, aby vnútorné city svoje i zovnútorne preukazoval, a po druhé, že Boh bol vychovavateľom prvého človeka, a preto ho i poučiť musel, jakým spôsobom má zovnútorne preukazovať úctu a povďačnosť svoju naproti Bohu.

V písme sv. čítame, že už synovia prvých rodičov prednášali Bohu obety, čím vyjaviť chceli poklonu a povďačnosť svoju, lebo uznali mnohé dobrodenia, ktoré im Boh každodenne preukazoval. Tento spôsob obetovania ale naučiť sa mohli len od rodičov svojich, a tito len od Boha. Podobné obety viac razy opisujú sa v sv. písme. — Neskoršie predpísal Boh židom, žeby obeta každodenne konaná bola v chráme jeruzalemskom, pri čom vykázal i spôsob a obrady, ktorými sa obeta konať má, sem prislúchajú modlitby, spev, hudba atď.

Služby božie starého zákona byly obrazom služieb božích nového zákona, ktoré Ježiš Kristus ustanovil.

§. 2. Pojem katolíckych služieb božích.

Ježiš Kristus príduc na svet tento zovnútornú poctu božiu nie len že nezrušil a nezakázal, lež ju príkladom svojím schválil a jej podstatu sám usta-

novil, jako k. p. obetu omše sv., čo sredisko kat. služieb božích a sv. sviatosti.

Ježiš Kristus povedal k apoštolom svojim: „*Jako mňa poslal Otec, tak i ja posie'am vás.*“ Ján. 20, 21. Ďalej: „*Čokolvek zaviažete na zemi, bude zaviazané i na nebi.*“ Mat. 18, 18. Konečne pred na nebe vstúpením hovoril k ním: „*Daná mi je všetká moc na nebi i na zemi, preto idúce, učte všetky národy*“ atď. Mat. 28, 18. Zo slov týchto zrejme je, že Ježiš Kristus apoštolom svojim a nápadníkom jejich dal vlastnú moc svoju, tedy dal im i tu moc, aby všetko ustanoviť mohli, čo k dobrému veriacich slúži, nasledovne dal im moc, aby pri ustanovených už základných obradoch ešte i druhé predpísať mohli, jako to okolnosti času požadovať budú, aby tak veriaci k pobožnosti vedení boli.

Apoštoli a nástupci jejich moci tejto aj povedomí boli, ju i užívali, keď ku zvelebeniu služieb božích od Krista založených a k povzbudeniu veriacich behom času ustanovovali sviatky a obrady, bez toho, žeby sa podstata služieb božích od Krista ustanovených zrušila, alebo premenila.

Úhrnok tedy tých skutkov čili obradov, ktoré od Krista a jeho cirkve ustanovené sú, ktorými našu vnútornú nábožnosť zovnútorne preukazujeme, a skrze ktoré buď milosti dosahujeme, buď k väčšej pobožnosti povzbúdzaní bývame, tvorí katolícke služby božie, čili katolícku liturgiu.

Obrady katolíckych služieb božích delia sa na podstatné a nepodstatné; tamty sú od Ježiša Krista ustanovené, a preto sa nemôžu ani

vynechať, ani premeniť; tyto sú nariadené od cirkve, a preto sa od tejže cirkve dľa okolností a potreby už premeniť, už vynechať môžu.

§. 3. Potreba zovnútorých verejných služieb božích.

Že je zovnútorná pocta božská pre človeka potrebná, to vysvitá z nasledujúcich príčin:

1. Človek od prírody je tak usporiadaný, že vnútorne smýšľanie a city svoje i zovnútorne preukazuje; čo platiť musí tiež i ohľadom nábožných citov jeho.

2. Každý človek uznať musí, že i telo jeho je od Boha stvorené; z tej príčiny ale i telo povinné je svojím spôsobom chválu vzdávať stvoriteľovi svôjmu, čo sa len zovnútorne, t. j. skrze nejaké skutky, alebo obrady preukázať môže.

3. Práve preto nachádzame zovnútorne obrady, t. j. služby božie, jako: obeta, modlitby, spev atď. u každého národa, trebás by nemal pravého poznania Boha.

4. Boh sam už z starom zákone nariadil a predpisal zovnútorne služby božie.

5. V novom zákone ale Ježiš Kristus predišiel nám v tom príkladem svojím, keď sa modlil, ruky složil, atď.

6. Konečne potrebu zovnútornej pocty božej uznal Ježiš Kristus tým, že nám sám ustanovil obrady, ktoré vykonávané byť majú, k. p. obetu omše sv., sv. sviatosti, modlitbu, atď.

Že ale i verejné a spoločné služby božie sú pre nás potrebné; patrné je z nasledujúceho:

1. Ježiš Kristus u sv. Mat. 18, 19. hovorí: „*Vravím vám, jestli že dvaja z vás na zemi sjednotia sa, každá vec, za ktorú prosit' budú, stane sa im od Otca môjho, ktorý je v nebesiach. Lebo kde sú dvaja, alebo traja shromáždění v mene mojom, tam som i ja u prosred nich*“, t. j. ja sám budem jejich prosredníkom, aby dosiahli, začo prosit' budú. Už ale zrejmé je, že sa slová tyto vstahujú na verejné služby božie.

2. Keď kresťania v chráme shromáždění spoločným hlasom a spojeným srdcom k trônu Všemohúceho o smilovanie volajú, modlitba jejich dľa zasľubenia božieho skorej vyslyšaná bude, čo sa stáva práve pri verejných službách božích.

3. Kresťania tvoria jednu rodinu, a jedno telo, ktorého hlavou je sám Kristus, preto slušné je, aby i spoločne, jako bratia a jedna rodina prednášali modlitby svoje, čo sa tiež len pri verejných službách božích stať môže.

4. Čo bratia vospolok povinní sme jedon druhého k pobožnosti povzbudzovať, čo tiež len obecnými verejnými službami božími docieľiť možno.

5. Konečne potreba verejných služieb božích vyplýva i zo zrejmého zákona cirkve, ktorá nás pod ťažkým hriechom k tomu zavazuje, aby sme v nedeľu a vo sviatok sv. omšu poslúchali, a žiada, aby sme i na druhých verejných pobožnosťach účasť brali.

A práve preto už i apoštoli konali verejné služby božie; týchto nasledovali prví kresťania, ktorí, ačkoľvek sa pred prenasledovaním do podzemných jaskýň schovávať museli, predca spoločne konali služby božie. To isté zachovávalo sa v cirkvi sv. po všetky časy až do nášeho veku.

Pravda je síce, že Ježiš K. u Mat. 6, 5 hovorí: „Keď sa modlíte, nebudte jako pokrytci, ktorí obyčaj majú na uliciach, alebo vo školách modliť sa, aby len od ľudí chválení boli. Amen vravím vám, že vzali už odmenu svoju. Ty však keď sa modliť budeš, vojdi do komory svojej, a zatvoriac dvere modli sa v skryte k Otcovi, a Otec tvôj, ktorý i v skryte vidí, odplatí tebe.“ — Týmto ale spasiteľ náš nezapovedal verejné služby božie, ale dal nám tým na vedomie, aby sme, kedykoľvek a kdekoľvek sa modlíme, činili to z lásky k Bohu, a ku sláve božej, nie ale, jako to pokrytci činili, k vyhľadávaniu marnej chvály ľudskej.

§. 4. Pojem, potreba a rozvrženie liturgiky.

Liturgika je veda, ktorá nám opisuje a vysvetľuje všetky obrady katolíckej cirkve, ktoré prislúchajú k službám božím.

Z potreby služieb božích vyteká i potreba liturgiky samej, lebo nemôžeme nábožne prítomní byť pri službách božích, jestli nevieme, čo obrady konané vyznamenávajú, a k čomu sú ustanovené. Vedomosť ale tuto zaopatriť si môžeme len skrze liturgiku.

Ďalej potrebné je, aby sme i nepriateľom našim povedať vedeli, čo pri službách božích konáme, a prečo sa to robí; toto ale učiniť nie sme v stave, jestli obrady nepoznáme, jejich význam nerozumieme, a cieľ ustanovenia jejich nevieme, o čom nás zase len liturgika poučuje.

Liturgika delí sa na všeobecnú a zvláštnu.

Všeobecná liturgika pojednáva o tých predmetoch ktoré sa užívajú pri službách božích;

zvláštna ale liturgika opisuje a vysvetľuje obrady samé.

Poneváž ale i posvätné predmety, i obrady služieb božích sú mnohonásobné, preto i tyto na oddiele rozdeliť sa dajú. A tak celú liturgiku takto rozvrhujeme :

I. Liturgika všeobecná, a jedná :

1. O osobách, ktoré služby božie obstarávajú.
2. O miestach, kde sa služby božie konajú.
3. O posvätných veciach, ktoré sa pri službách božích užívajú.
4. O reči služieb božích.

II. Liturgika zvláštna, ktorá pojednáva :

1. O omši svätej.
2. O svätých sviatosťach.
3. O sviatostinách.
4. O posvätnom čase, t. j. o roku cirkevnom.

I. Liturgika všeobecná.

Čiastka I.

O osobách, ktoré služby božie obstarávajú.

§. 5. Kto je uprávnený k usporiadaniu a vykonávaniu služieb božích v cirkvi katolíckej.

Už v starom zákone vyvolil si Boh jedno pokolenie, ktorého údovia mali zastupovať stav kňazský, a mali byť prosredníkmi medzi Bohom a ľudom, lebo tito sa za národ židovský modlili, obetovali, kadidlo na oheň kládli, oheň pestovali, ľud vyučovali, napomínali atď.

V novom zákone sveril Ježiš Kristus moc tuto svojim apoštolom a učedníkom, lebo k týmto povedal: „*Idte, učte všetky národy, krstiac ich v mene Otca, i Syna i Ducha sv.*“ Mat. 28, 19. — „*Čiňte to na moju pamiatku.*“ Luk. 22, 19. — „*Prímite Ducha sv., komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ale zadržíte, budú mu zadržané.*“ Ján. 20, 22—23.

Dal im tedy moc, aby to, čo od neho počuli, ľudu ohlašovali, aby omšu sv. konali, sv. sviatosti udeľovali, a všetky obrady, ktoré on ustanovil, vykonávali, áno jestli potreba žiadať bude, aby i nové ustanovili.

Ďalej slovami: „*Jako mňa poslal Otec, tak i ja posielať vás*“, Ján 20, 21. oprávnil apoštolov, aby i oni skrze modlitbu a vskladanie rúk tu istú moc nástupcom svojim udeľovali. Aby ale uistení boli, že im Boh v svätom tom diele pomáhať bude, doložil: „*A ja budem s vami až do skončenia sveta.*“ Mat. 28, 20.

Konečne aby jednota cirkve udržaná bola, vyvolil Petra za najvyššiu hlavu cirkve svojej, dal mu svrchovanú moc, a podriadil mu celú cirkev.

Z čoho patrné je, že cirkve učiaci, alebo kňazstvo katolíckej pod správou rímskeho pápeža, čo nástupca sv. Petra, sú ty osoby, ktoré obrady služieb božích usporiadať a vykonávať môžu.

§. 6. Kňazstvo v cirkvi katolíckej.

1. Hlavou celej cirkve je najvyšší biskup, rímsky pápež (teraz Pius IX). On je správcom a strážcom najvyšším všetkých kňazov celej cirkve, pokiaľ všetkých riadi, o jednotu viery, mravov a služieb božích starosť znáša, a biskupov v čas potreby i k všeobecným snemom cirkevným svoláva.

Radcovia sv. Otca sú kardináli, ktorých je 70, a síce: 6 biskupov, 50 kňazov a 14 jáhňov; tieto rozličné úrady zastupujú a pápeža volia.

2. Biskupi, nástupcovia sv. apoštolov, sú najvyšší správcovia vo svojich biskupstvách, ktorí so sv. Otcom o článkoch viery a pravidlách mravnosti rozhodujú, birmujú, kňazov svätia, týchže k veriacim vysielajú, oleje, chrámy a oltáre posviacajú, kňazstvo riada a vo svojom biskupstve ohla-

dom služieb božích a kázne i zákony predpisujú. — Prvého biskupa v krajine menujeme arcibiskupom, alebo metropolitom, tento má podriadených biskupov druhých, ktorí sa volajú suffragani.

Jestli však v krajine nektorej je viac arcibiskupov, jeden z nich i primášom sa menuje, ktorému zase ostatní arcibiskupi sú podriadení, k. p. v Uhorsku máme troch arcibiskupov, a to sú: ostrihomský, jágerský, a kaločský biskup; ostrihomský ale biskup je i primášom t. j. hlavou celej uhorskej katolíckej cirkve.

Radcovia biskupovi sú kanonici, okrem toho úrad tento dáva sa i druhým kňazom, a menujú sa radcami konsistorialnými. — Tu pripomenúť nádobno i tých kňazov, ktorým vyššia dôstojnosť a nektoré práva, k. p. pod infulou omšu sv. slúžiť, od rímskeho pápeža udelené bývajú a sú opáti a prepošti, a delia sa na skutočných a čestných; tamti sú, ktorí i s hodnosťou tou spojené dôchodky požívajú; tito ale len hodnosť, a výsady na sebe nosia.

Každé biskupstvo rozdelené je na viac okresov a podokresov, v tamtých sú predstavení archidiaconi, v týchto vicearchidiaconi alebo dekani.

3. Kňazi sú nástupcovia učedníkov kristových a majú moc ľud vyučovať, omšu sv. slúžiť, sv. sviatosti, okrem birmovania a posvätenia kňazstva, vysluhovať, a sebe sverených veriacich pod správou biskupa svojho riadiť a spravovať. Tých kňazov, ktorí sú predstavení obcí, menujeme farármi, pomocníkov jejich ale kaplánmi. Pritom zastupujú

kňazi ešte i druhé úrady, zvlášte vychovávanie a vyučovanie mládeže. Úrady j á h ň o v a p o d j á h ň o v, menovite pri sv. omši, zastupované bývajú skrze k ň a z o v, alebo k l e r i k o v.

Čiastka II.

O miestach, kde sa služby božie konajú.

§. 7. Pojem a potreba chrámov.

K vykonávaniu verejných služieb božích je potrebné miesto, kdeby sa veriaci k nim shromážďovať mohli, a miesto to volá sa chrámom čili kostolom.

Chrám tedy alebo kostol je také posvätné miesto, kde sa konajú verejné služby božie, a kde sa obeť Bohu prednáša pri shromáždení ľudu veriaceho.

Slovo kostol dľa nektorých pochádza od latinského mena castellum t.j. pevnosť, pretože prví kresťania chrámy svoje múrom obhradzovali proti nepriateľom svojim, a pretože je domom Boha, najvyššieho pána neba i zeme; — dľa druhých meno toto pochádza od slova kosti pretože prví kresťania obyčajne chrámy svoje stavali nad hrobami, tedy nad kostami mučedníkov, aby príkladom jejich povzbudzovaní boli k pobožnosti, a k horlivosti za vieru svoju.

Je síce pravda, že je Boh na každom mieste prítomný, a preto každé miesto je chrámom jeho, kde sa služby božie konať môžu, avšak potrebné sú nám zvláštne chrámy z nasledujúcich príčin:

1. Aby sme sa na prítomnosť božiu žive upamätovali, a tým k nábožnosti povzbudení boli; lebo všetko, čo sa v chráme nachádza, upomína nás k pobožnosti, a k tejže obracia myseľ našu, keď na druhých miestach z pobožnosti vytrhovaní bývame, a myseľ našu sobranú udržať nie sme v stave.

2. Vsetci veriaci tvoríme jednu rodinu; slušne teda je, aby sme spoločne konali i služby božie, čo len v chráme vykonať sa dá, kde jedon druhého príkladom svojim k pobožnosti povzbudzuje.

3. Ponevác nám Boh sám zvlášte na tomto mieste udeľovať chce milosti svoje.

§. 8. Pôvod chrámov vôbec, zvlášte ale kresťanských.

Potreba chrámov patrná je už z toho, že sa už za starodávnych časov u každého národa nachádzaly, jakonáhle tyto spoločne služby božie konať počaly.

Prví ľudia konali služby božie pod holým nebom, a obety prednášali Bohu na výšinách, nazdávajúc sa, že sú bližšie k Bohu; ponevác ale v tomto zlým počasím prekážaní boli, vystavili si dvorany a domy, v ktorých by pred zimou a dažďom chránení služby božie konať mohli.

Národ židovský mal na miesto chrámu najprv stánok, ktorý Mojžiš na rozkaz boží postaviť dal, tento bol z plátna a z koží, a bol od židov z miesta na miesto prenášaný. Prvý pevný chrám pre národ židovský vystavil Šalomon na vrchu Moria skvostný a bohatý veľmi, tak že mnohí pričádzali

obdivovať krásu jeho. Chrám tento bol skrze Nabuchodonozora zrúcaný; po navrátení sa židov zo zajatia babilonského zase vystavený, a od Herodesa za času Krista zvätšený a ozdobený. Bol on središkom celého národa židovského, lebo len v jedinom chráme tomto židia obety svoje konali, čo každoročne aspoň raz učiť každý žid povinný bol. — Jaknáhle sa ale stalo skrze Krista vykúpenie pokolenia ľudského, keď sa už na každom mieste konať mala nekrvavá obeta omše sv., dľa predpovedania kristovho musel byť zrúcaný chrám jeruzalemský, čo sa i skutočne stalo r. 70 po K.

Prví kresťania prednášali Bohu nekrvavú obetu omše sv. v s ú k r o m n ý c h d o m o c h, pod prenasledovaním ale ukryvali sa do p o d z e m n ý c h j a s k ý ň, ktoré prichádzajú pod menom: k a t a k o m b y.

Keď však cirkev kristova pod Konštantinom V. slobodu dostala, kresťania si hneď začali stavať c h r á m y, v ktorých napotom služby božie konali; áno i sám Konštantin dal postaviť mnohé chrámy, zvlášte v Ríme; Helena ale matka jeho zvlášte na tých miestach, kde Ježiš Kristus, božský Spasiteľ náš za nás trpel a umrel.

Chrámy tyto byly vždy v e ľ k é, s k v o s t n é a o z d o b e n é, pretože sú s t á n k o m Boha všemohúceho, stvoriteľa celého sveta.

Poznamenanie. Teraz máme rozličné chrámy, a síce: chrám biskupský alebo hlavný je ten, pri ktorom biskup s kapitulou má sídlo svoje; — chrám farský, pri ktorom je farský úrad, a menuje sa i matkou alebo chrámom prvým k rozoznaniu od chrámu filialného čili pobočného, jaký sa stavá v dedinách, kde niet úradu farského, a prislúcha ku chrámu farskému, jako dcéra k matke svojej.

Sem prislúchajú ešte i káplnky, ktoré sa delia na také, kde sa môže omša sv. slúžiť, a na také, kde niet žiadneho oltára. Konečne sú sochy predstavujúce nám Spasiteľa nášho, alebo nektorého zo svätých božích.

§. 9. Zovnútoraná ústrojnôst chrámu.

Jak vnútoraná, tak i zovnútoraná ústrojnôst chrámu má cieľ a význam svôj, ktorý vzbudzuje vo veriacich nábožné city a povoláva ich k pobožnosti.

Ohľadom zovnútornej ústrojnôsti chrámu poznamenáť nádobno nasledujúce:

1. Chrámy stavajú sa obyčajne k východu na význam, že kresťanské náboženstvo je pravé svetlo, ktoré vzalo pôvod svôj od Krista, čo slnca spravodlivosti, skrze ktorého zásluhy dosahujeme milosti v chráme božom. Odtiaľ pochádza i to, že prví kresťania tvárami obrátení k východu odriekali modlitby svoje.

2. Chrám je obyčajne stavisko veľké, a vysokosťou svojou prevyšuje ostatné budovy obce, čo vyznamenáva, že je chrám príbytkom Boha, ktorý je stvoriteľom neba i zeme.

3. Pri chráme vidíme jednu alebo viac věží, ktoré sa pozdvihujú k nebesiam, jakoby nám prstom ukázať chcely, že tam je pravá vlasť naša, a že tá má byť obrátená myseľ naša.

4. Na vrchole věže je vystavený kríž, ktorý znamená víťazstvo kresťanstva, a napomína nás, že do neba len skrze zásluhy Ježiša Krista, ktorý na kríži za nás zomrel, prísť možno. — Nekde na věži vidno i kohúta, čo teraz viacej na luteránskych modlitobniciach sa užíva, kohút tento napomína nás k bedlivosti proti zlému.

5. Na věžách sú i hodiny, ktoré nás upomí-

najú, jako chytró ubehujú dni života nášho, aby sme tedy použili čas k spaseniu duše našej, lebo čas darmo ztratený nikdy sa nenavrátí.

6. Na váži sú ešte i zvony, ktoré nás velebným hlasom svojím povolávajú k službam božím, alebo nás napomínajú, aby sme sa modlili za zomrelých bratov našich.

7. Hlavná brána, ktorou sa obyčajne do chrámu vchádza, býva veľká, a predstavuje nám bránu nebeskú, ktorá skrze Krista otvorená bola.

§. 10. Vnútna ústrojnosc chrámu.

Vnútnosc chrámu pozostáva a) z presbyteria a čili zo svätiny, a b) z lodi chrámovej.

a) Presbyterium je priestor pred oltárom o jeden alebo viacej stupňov vyvýšený a obyčajne mrežami od lodi chrámovej oddelený, a určený je pre kňazov, aby služby božie pohodlne a riadne konať mohli.

b) Loď chrámovej je to miesto, kde sa veriaci k službám božím shromažďujú, a tam sú obyčajne i stolice. Menuje sa miesto toto loďou, pretože sa cirkev sv., ktorej čiastkou je shromaždená obec, veľmi dobre porovnáva s tou lodičkou, na ktorej sa plavil Ježiš Kristus s učedníkmi svojimi na mori genezaretskom, keď povstalo vlnobitie.

§. 11. Presbyterium.

V presbyterie nachádzame :

1. Oltár, na ktorom sa Bohu prednáša nekrvavá obeta omše sv., a predstavuje nám ten stôl,

pri ktorom Ježiš Kristus ustanovil obeť omše sv., ďalej predstavuje nám i samého Ježiša Krista.

Oltár je tak starý, jako i obety, ktoré Bohu prednášané boli. Už Abel a Kain vystavili oltáre, keď obetovali, to isté čítame v sv. písme o Noemovi, Ábrahamovi, Mojžišovi atď. — Oltáre tyto boli vystavené z kameňa, a prosriedok zemou zaplnený, na čo sa potom položilo drevo a predmet obety k spáleniu.

V cirkvi kristovej prvý oltár bol kríž, na ktorom sa obetoval spasiteľ náš; pri poslednej večere ale použil Kristus jednoduchý stôl k obete nekrvavej, v čom Krista nasledovali i sv. apoštolovia. — Prví kresťania pod prenasledovaním ukryvali sa do katakomb, kde nekrvavú obeť konali nad hrobami mučedníkov, aby tým k podobnej horlivosti povzbudení boli. Keď ale kresťania dostali slobodu, stavali si oltáre najradšej nad hrobami mučedníkov, a to síce z dreva alebo z kameňa. Neskoršie nemajúc toľko hrobov, vystavili si oltáre na spôsob rakve, do ktorých vložili pozostatky svätých na pamiatku starej obyčaje.

Z prvu bol v chráme len jeden oltár, neskoršie postavené boli i druhé menšie, a menujú sa i pobočnými, k rozdielu od hlavného, ktorý stojí v presbyteriume a je najväčší medzi ostatnými.

Na oltári nachádza sa:

a) Štvorhranný kameň, v ktorom sú pozostatky svätých vložené a zapečatené, sám kameň ale musí byť od biskupa posvätený. Kameň tento je tak potrebný, že tam, kde sa nenachádza, kňaz ani omšu sv. slúžiť nemôže.

b) Tabernakul t. j. svätostánok, je to kasnička, kde sa udržuje prevelebná sviatosť oltárna pod spôsobom chleba, a je trônom božím, ponevác tam Ježiš Kristus jako Boh a človek spolu osobne prebýva

c) Kríž, ktorý stojí na svätostánku, alebo keď tohoto niet, na prosred oltára; kríž tento upomína nás, že nekrvavá obeta omše sv. je tá istá, ktorá sa konala na dreve kríža spôsobom krvavým, a že len skrze zásluhy ukrižovaného Ježiša dosahujeme ty milosti, ktoré sa nám udeľujú skrze omšu sv. — Z úcty naproti ukrižovanému spasiteľovi hlavou pokloní sa kňaz vždy, keď na prosred oltára prichádza. Kríž tento nesmie chybeť na žiadnom oltári.

d) Okolo svätostánku sú podoby dvoch anjelov klačiacich, čo vyznamenáva, že v svätostánku je prítomný Ježiš Kristus, ktorému i anjeli vzdávajú poklonu svoju, a cirkev sv. chce nás tým napomenúť, aby sme i my pred oltárom takým tu najväčšiu pobožnosť javili, a Ježiši Kristu telesnému zraku nášmu skrytému poklonu vzdávali.

e) Z oboch strán oltára vidíme svietniky so sviecami, ktoré sa pod službami božími zapalujú. Svietniky nám predstavujú apoštolov, ktorí všade ohlašovali pravé svetlo evanjelia, ktoré osvecuje každého človeka. — Sviece majú význam mnohonásobný, lebo α) pripomínajú nám horlivosť prvých kresťanov, ktorí za času prenasledovania do podzemných jaskýň sa schovávali, a preto pri službách božích svetlo užívať museli, teraz ešte užívajú sa sviece k zachovaniu pamiatky prvých časov. — β) Svetlo prispieva mnoho k osláveniu a

z v e l e b e n i u služieb božích, preto už i v chráme jeruzalemskom udržiavané bolo svetlo v 7 ramenom svietniku. — γ) Jako svetlo sviece rozháňa tmu h m o t n ú, tak evanjelium kristovo rozohnalo tmy blúdu a pohanstva, preto svieca je obrazom Krista Pána, a síce vosk predstavuje nám najčistejšie telo, knôt dušu ľudskú; svetlo a plameň božstvo Ježiša Krista. — δ) Svieca zapálená, jakokoľvek ju obrátíme, plameň svoj h o r e p o z d v i h u j e, čo nás napomína, aby myseľ a pobožnosť naša vždy k n e b u obrátená bola. — Konečne ε) svieca stroví sa, aby druhým slúžila, a je obrazom Krista, ktorý zomrel, aby nám osožil, spolu ale nás napomína, aby sme i my lásku preukazovali k bližným našim, trebás by sme skrze to i nejakú ujmu utrpeli.

f) Medzi svietnikami nachádzajú sa nekde ozdobené nádoby s pozostatkami svätých, čo nás upomína, že prví kresťania konali nekrvavú obeť na hroboch mučedníkov.

g) Oltár je prikrytý obyčajne tromi bielymi plachtami, a vyznamenávajú to tenké plátno, do ktorého bolo telo Ježišovo zaobalené, keď ho mrtvého pochovali.

h) Na oltári sú 3 tabulky smodlitbami, ktoré kňaz odriekať má vtedy, keď do knižky pozeráť nemôže.

i) Na oltári sú ešte i v a n k ũ š k y tým cieľom položené, aby sa na ne kládla mešná kniha, žeby tak kňaz pohodlnejšie čítať mohol.

k) Nad každým oltárom je socha alebo obraz, ktorý nám predstavuje buď Ježiša Krista, alebo t a j e m s t v o viery, buď bl. P. M a

riu, alebo nektorého svätého, ku ktorého úcte je ten oltár postavený.

To vidíme tiež zvlášte nad hlavným oltárom, a predstavuje sa nám ten svätý, ku ktorého úcte je chrám vystavený, a ktorého si obec za patróna svôjho u Boha vyvolila, pod jehožto ochranu sa zvlášte odporúča. — Na deň tohoto svätého koná sa v každom chráme veľká slávnosť, čo prichádza pod menom „založenia chrámu“, a v nektorých čisto katolíckych obciach je deň ten zasväteným sviatkom; na mnohých miestach slávnosť tato odbavuje sa v nasledujúcu nedeľu. To isté poznamenáť nádobno o kostoloch, v ktorých na hlavnom oltári predstavuje sa nám obraz Ježiša Krista, alebo tajemstvo viery. — Podobná slávnosť koná sa v chrámoch každoročne na deň posvätenia chrámu.

1) Konečne na oltári alebo po stenách chrámu vidíme druhé sochy a obrazy svätých, ktoré slúžia k ozdobe chrámu a k poučeniu nášmu.

Pozn. Obrazy zo začiatku cirkve neboly dovolené, ponač bolo k obávaniu, žeby kresťania z pohanstva prišli obrazom týmto poklonu vzdávali, keď poklonu vzdávať jedine Bohu slobodno. Obrazy držia sa v uctivosti preto, že nám predstavujú Ježiša Krista, alebo nektorého svätého, a úcta obrazom preukazovaná vsťahuje sa na toho, ktorého nám obraz predstavuje. — Neskoršie dovolila cirkev užívanie obrazov, ktorými kresťania ozdobujú chrámy a domy svoje, áno vystavujú ich i pri cestách, na poli atď., lebo majú význam svôj, a kresťanov poučujú, ponač obrazy pre tých, ktorí čítať nevedia, sú tým, čo písmo pre vzdelaných, jaknáhle totižto vidíme obraz nejaký, príde nám na myseľ i pravda alebo čnosť, ktorá sa nám skrže ten obraz predstavuje, k. p. keď vidíme obraz ukrižovaného spasiťa, príde nám na pamäť, že Ježiš Kristus prehorkú smrť trpel za nás na dreve križa, aby nás oslobodil od hriechu a večného zatratenia; spolu ale povzbudzuje nás, aby sme v

ošklivosti mali hriech, ktorý bol príčinou smrti spasiteľa sveta, a ktorým ho ešte i teraz znovu križujeme.

Spôsob užívania a význam obrazov v katolíckej cirkvi je nasledujúci:

Najsvätejšia Trojica predstavuje sa nám skrze krst Ježiša, kde sa každá osoba božská zjavila; alebo na obraze takom, kde sa predstavuje na ľavej strane Boh Otec v podobe starca, čo poukazuje, že je on pôvodom druhých dvoch osob božských; na pravej strane Ježiš jako človek s križom, čo znamená, že sedí na pravici Boha Otca; nad týmito sa vznáša Duch sv. v podobe holubice, pretože sa tak ukázal pri Jordáne.

Boh síce nemá tela, a predca hovoríme o jeho ruke oku, ústach atď., čo sa deje len preto, aby sme si lepšie predstavili nejakú dokonalosť božskú, to isté máme i na obrazoch, tak k p. ruka z oblaku vystupujúca znamená všemožnosť; oko ale prozreteľnosť a vševedúcnosť božskú; — oko toto je obyčajne v trojhrane, a znamená najsvätejšiu Trojicu.

Syn boží predstavuje sa nám rozličným spôsobom podľa skutkov tuzemského života svôjho k. p. jako nemluvniatko, jako 12 ročný chlapec v chráme jeruzalemskom, jako dobrý pastier, bäránok boží, spravodlivý sudca, atď.

Anjelia vyobrazujú sa v podobe ľudskej, čo krásny mladíci s kriedlami, čo vyznamenáva, že sa tak ukazovali ľuďom; kriedla ale znamenajú, že sú ochotní služebníci boží.

Bl. P. Maria vyobrazuje sa rozlične podľa života svôjho, jako: narodenie, útek do Egypta, na nebe vzatie atď. Zvláštne významný je obraz, ktorý nám predstavuje nepoškvrené počatie P. Marie, oblečená je totižto v rúchu bielom na význam jej pannenskej čistoty; ožiarená je svetlom slnca, a má okolo hlavy 12 hviezd, čo znamená, že myseľ jej vždy k nebesiam obrátená bola; v ruke drží palicu kráľovskú, pretože je kráľovna nebies a všetkých svätých; stojí na gule a šliape nohou hlavu hadovu, čím sa poukazuje na slová božie: „*Nepriateľstvo položím medzi tebou a ženou, ona potre hlavu tvoju, a ty jej úklady klásť budeš,*“ 1. Mojž. 3, 15; pod nohami má polmesiac, čo znamená, že bola povýšená nad každou zmenou, a nemenila smýšľanie svoje nikdy. — Často ju vidíme pod križom stojacú, a v srdci jej vbodnutý meč, čo predstavuje jej boľasť podľa slov símeonovych: „*I tvoje srdce raní ostrý meč,*“ Luk. 2, 35; nekedy má 7 mečov, lebo jej boľasti na sedmoro roztrieďť sa dajú.

Sv. Apoštolia predstavujú sa nám s tými nástrojami,

ktorými boli usmrtení, čo platí i o ostatných mučedníkoch, tak sv. Pavel s mečom, sv. Ondrej s križom atď. Sv. Peter drží v ruke kľúče na znak toho, že mu Kristus sveril kľúče kráľovstva nebeského, t. j. že ho ustanovil za hlavu cirkve svojej.

Zvlášte sa nám predstavuje sv. Ján apoštol; drží totižto pohár, z ktorého pri požehnaní jeho had vychádza; toto nás upozorňuje na jednu udalosť zo života jeho. Rozpráva sa, že prišiel k nemu jeden pohan menom Aristodemus, ktorý mu podával pohár vína s jedom namiešaného k pitiu s tým poznamenaním, že, jestli mu užitý jed neuškodí, stane sa kresťanom i so svojimi priateľmi, sv. Ján dôverujúc v Boha, prežehnal víno, vypil, a jed mu neuškodil.

Sv. Evanjelistovia majú pri sebe isté znaky alebo podoby, dľa ktorých sa rozoznať môžu, a má to svoj základ v tom, jako začínajú svoje evanjelia; tak sv. Matúš má anjela v podobe ľudskej, lebo začína evanjelium svoje s rodopisom Ježiša Krista, čo poukazuje na človečenstvo jeho. — Sv. Marek má leva, lebo počína svoje evanjelium so sv. Jánom krstiteľom, ktorý na púšti hlásal pokánie; na pustatine ale lev je kráľom všetkých zverov. — Sv. Lukáč počína evanjelium svoje s obetou zachariášovou, k čomu sa braly bäránky a voly, preto má pri sebe podobu vola. — Sv. Ján hneď z počiatku evanjelia dokazuje božstvo Ježiša Krista, čím sa povzniesol nad ostatných evanjelistov, a preto má pri sebe orla, ktorý letom svojim prevyšuje všetkých ostatných vtákov.

Ostatní svätí majú znaky vzaté zo života jejich, ktoré nám poukazujú na tu čnosť, v ktorej vynikali, alebo hodnosť, v ktorej postavení boli; tak lalia v ruke značí pannenskú nevinnosť, — ratolest palmová vífazstvo — koruna hodnosť kraľovskú, — trojnásobná koruna a trojaty križ predstavuje pápeža, — infula a pastorále biskupa, — červený klobúk kardinála, — knižky sv. otcov atď.

2. Pred hlavným oltárom je zavesená lampa. inakšie i večným svetlom menovaná, pretože neprestajne horeť má; podobá sa ona lampe v chráme jeruzalemskom pestovanej, a upamätáva nás na prítomnosť Ježiša Krista v sviatosti oltárnej, ktorá na veľkom oltári v svätostánku udržiavaná býva, preto pred každým oltárom, kde lampa tato horí, rozpamätovať sa máme, že je tam sviatosť oltárna, a že tam poklonu našu preukazovať máme.

3. Sakristia, kde sa udržujú rúcha a nádoby k službám božím potrebné.

§. 12. Loď chrámovej.

V lodi chrámovej okrem oltárov práve tak, jako hlavný, usporiadaných, nachádza sa :

1. Kazateľňa, je to vyvýšené miesto hneď z predku lode, odkiaľ sa slovo božie hlása. Z počiatku kázalo sa len od oltára, neskoršie ale vystavené sú kazateľne, aby slovo božie všetci shromáždení veriaci dobre počuť mohli. Nad kazateľňou vidíme krov slúžiaci k tomu, aby hlas kazateľa dobre dochádzal k veriacim. Nad hlavou kazateľa vidíme podobu holubice, na znamenie, aby Duch sv. kazateľa pri hlásaní slova božieho osvietil a viedol; nekde ale okov trojhrane, čo znamená prozretelnosť božiu. Okolo kazateľne často nachádzajú sa podobizne sv. apoštolorov, evanjelistov, alebo sv. otcov, ktorí horlive ohlašovali sv. evanjelium. V mnohých chrámoch pri kazateľne je vystavený kríž, čo vyznamenáva, že kňaz z miesta tohoto nemá inšie kázať, než Krista ukrižovaného.

2. Kameň krstelný. Z počiatku cirkve bola pri kostole vystavená káplnka, kde v kaďoch stála potrebná voda, pretože veriaci krstení bývali zamáčaním do vody. Teraz keď sa krst sv. udeľuje poliatim vodou, ku krstu potrebná a posvätená voda udržiava sa v kameni krstelnom, ktorý je rozličnej podoby, a zakrytý, aby prach do vody nenasadal. Na pokrievke kameňa, alebo na stene pri ňom často vídame vyobrazenie krstu Ježiša Krista. Kameň tento upozorniť nás má, že sme i my pokrstený, skrze čo sme dosiahli

milosť posväcujúcu, ktorú len tak udržať môžeme, keď sa každého hriechu chrániť budeme, jako sme to pri krste sv. slúbili, na ktorý sľub sa často upamätovať máme, zvlášte ale, keď kameň krstelný vidíme.

3. Spovedelnice, v ktorých kajúci hriešnici pred kňazom hriechy svoje vyznávajú, aby od nich rozhrešení boli. Spovedelnice sú nekde ozdobené obrazom kajúcej sv. Marie Magdaleny, plačiaceho Petra, alebo marnotratného syna, jako vzorov opravdivého pokánia.

4. Pri dverách chrámových stojí nádoba so svätenou vodou, ktorou sa kropia veriaci, keď do kostola vchádzajú, na význam, že chcú složiť všetky cudzé myšlienky, a že chcú zotrvať v pobožnosti.

5. Pri dverách chrámových vídame i jednu pušku, do ktorej kladú veriaci pre chudobných milodary svoje.

6. Chór, kde sa spev a hudba odbavuje. Tu sa nachádza i organ k sprevádzaniu spevu cirkevného.

Pozn. Spev a hudba dobre usporiadaná mocne pôsobí na srdce človeka, povzbudzuje ho k pobožnosti, a slúži k zvelebeniu služieb božích. To zvlášte platí o speve, a preto ho nachádzame užívaný pri službách božích už i v tých najstarších časoch, tak v chráme jeruzalemskom spievané boly žalmy a iné piesne; a to isté povedať môžeme i o katolíckej cirkve, ktorá spev vždy pri službách božích užívala. — Ku sprevádzaniu spevu najlepšie hodí sa organ, ktorý má pôvod svoj z roku 757, a do 14. stoletia sdokonalil sa hudobný nástroj tento tak, že bol uvedený do všetkých katolíckych chrámov.

Čiastka III.

O posvätných veciach, ktoré sa užívajú pri službách božích.

§. 13. Úvod.

Posvätné veci, ktoré sa užívajú pri službách božích, sú: a) rúcho cirkevné, a b) nádoby chrámové, o ktorých pojednávať budeme.

§. 14. Rúcho cirkevné.

Aby sa služby božie už i zovnútornosťou svojou rozoznávaly od druhých obecných úkonov, predpísal Boh kňazom v starom zákone zvláštne rúcho k užívaniu, žeby sa tým služby božie staly vážnejšími a velebnejšími. Tak čítame v písme sv.: že najvyšší kňaz nosil dvojaké rúcho, jedno bolo obecne kňazské, druhé ale označovalo dôstojnosť najvyššieho kňaza.

Príklad tento nasledovali i kresťania, tak vieme už o sv. Jakubovi, ktorý bol biskupom jeruzalemským, že pri službách božích užíval rúcho zvláštne; to isté činili i druhí apoštolovia a jejich nástupcovia. V druhom stoly zakázalo sa kňazom užívať rúcho cirkevné okrem služieb božích, z čoho vyplýva, ze toto len pre kostol určené bolo.

Pravda je síce, že rúcho cirkevné hneď z počiatku kresťanstva nemohlo byť tak skvostné, jako teraz, ponevác to nedovoľovala chudoba prvých kresťanov, keď ale tito už i verejne konať mohli svoje služby božie, mnoho vynaložili k osláveniu týchže, k čomu nie málo dopomáhala skvostnosť rúcha cirkevného.

Rúcho cirkevné rozdeliť môžeme na 4 triedy, a síce: a) obecné rúcho kňazské, b) rúcho mešné, c) rúcho pri ostatných službách božích užívané, a d) rúcho biskupské.

§. 15. a) Obecné rúcho kňazské.

Rúcho katolíckeho kňazstva je nasledujúce:

1. Talár, je to dlhé až po päty siahajúce rúcho, ktoré nie je podrobené žiadnej móde, a prichádza u svetských kňazov pod menom *reverenda*, u reholníkov ale pod menom *habit*; a napomína kňaza, aby nehľadal zaľúbenia ľudí, ale aby sa choval, jako služebník kristov. — Rúcho toto je rozličnej barvy, jednoduchí totižto knazi nosia rúcho čierne, biskupi tmavo červené, kardináli jasnočervené, a pápež celkom biele. Beholníci podľa predpisu rádu svôjho majú rúcho rozličné i ohľadom barvy i ohľadom podoby, tak k. p. františkáni, minoriti, piaristi, benediktini, milosrdní majú rúcho čierne, kapucíni ká vové, premonstrati biele, cistercií a dominikáni čierno-biele atď.

V nektorých biskupstvách uhorska chovanci semenísk nosia reverendy belasej barvy, aby sa tým od kňazov rozoznávali, ďalej ešte i preto, že súkno barvy tejto je mocnejšie a stálejšie, nežli čierne.

2. Pás, ktorým kňazi pripevňujú talár na telo svoje. — Pás u jednoduchého kňazstva je čierny, vo vyššej hodnosti alebo vo vyššom cirkevnom úrade postavení kňazia nosia pás červený; u reholníkov užíva sa buď pás, buď remeň, alebo štránčok pod menom *korda* prichádzajúci.

3. Čierna páska na hrdle, s belasobielym lymcom; u reholníkov je obyčajne čierna alebo biela šatka.

4. Cirkevný kepeň, je to široké ale do ráncov sobrané rúcho, ktoré kňazovi na chrbte dolu visí, a užíva sa v úradných povinnostiach.

§. 16. b) Rúcho mešné.

K rúchu pri sv. omši užívanému prislúcha :

1. Humerál, je to biely lanový šátok, ktorým si pred tým kňaz hlavu zakrýval, teraz si ním ale len krk zahaľuje. Vyznamenáva tu šatku, ktorou mal Kristus oči zaviazané, keď ho vojaci poličkovali, a hovorili, aby hádal, kto ho udrel, a napomína kňaza ku skromnosti, spolu ale je znakom obrany proti pokúšeniu.

2. Alba je dlhé lanové biele rúcho podobné košeli, a predstavuje nám najsvätejšie človečenstvo Ježiša Krista, ktorého kňaz pri oltári zastupuje, lebo v takom rúchu sa ukázal Ježiš učedníkom svojim na vrchu Tábor; ďalej vyznamenáva nevinnosť a čistotu, ktorú kňaz vždy v srdci svojom nosiť má.

3. Cingul t. j. povrázok, ktorým si kňaz albu pripasuje, aby pohodlne chodiť mohol. Vyznamenáva ty povrazy, ktorými bol poviazaný Kristus, keď ho vojaci v zahrade getsemanskej chytili, a vyobrazuje nám čistotu tela i duše, ktorou kňaz nepoškvrneného bäránka obetovať má.

4. Manipul, bol to pôvodne biely lanový šátok, ktorý kňaz uviazaný mal na ľavej ruke k utieraniu potu a slz pri službách božích. Neskoršie

to síce nebolo potrebné, lebo kresťania odbavovali svoje služby božie už v priestranych chrámoch, kde nebola horúčosť taká, jako volakedy v katakombách; ale na pamiatku zachovalo sa rúcho toto s tým však rozdielom, že sa hotoví z látky tej, z ktorej i vrchné rúcho mešné, a má teraz podobu pásky; nosia ho kňazi, jáhňovia a podjáňovia na ľavej ruke. Vyznamenáva ten povraz, ktorým bol Ježiš k stĺpu priviazaný, keď ho bičovali; ďalej predstavuje nám tu šatku, ktorú sv. Veronika podala Kristu Pánu, aby si zotrel pot z tváre svojej, a na ktorej zostala podobizňa tváre jeho, a napomína kňaza, aby sa s prácou a potom staral o spasenie sebe sverených veriacich.

Za starodávna, keď pri omši sv. jáheň a podjáheň vysluhoval, bolo v obyčaji, že podjáheň uviazal manipul kňazovi na rameno len pri oltári, pokiaľ hneď z počiatku omše sv. šátok ten nepotreboval; odtiaľ povstalo, že keď buď biskup, buď opát alebo prepošt s prisluhujúcimi slúžmi, podjáheň podáva mu manipul len pri oltári po odbavenom „c o n f i t e o r.“

5. Štóra. Z počiatku to bolo dlhé biele rúcho obšité okolo jednou stužkou, neskoršie zostala len samá stužka, ktorá sa hotuje z látky vrchného rúcha mešného, a ktorú si kňaz na krk zavesí. Znamená čistotu a nevinnosť, ktorú sme skrže Adama ztratili, a pri sv. krste zase dosiahli; ďalej znamená ten povraz, ktorým bol poviazaný Ježiš, keď bol na vrch Kalvarie vedený.

Štóra je znak dôstojnosti kňazskej, preto pri udeľovaní sv. sviatostí, a pri konaní všetkých obradov cirkevných užívať sa musí. — Jáheň nosí

štólu od ľavého pleca zavesenú, a na pravom boku zaviazanú; kňaz pri omši sv. má štólu cez prsia na kríž prevesenú, a len pri druhých obradoch rovno dolu spustenú; biskup má štólu i pri omši sv. dolu spustenú. Poznamenáť nádobno, že rímský pápež, jako najvyšší kňaz v celej cirkvi nosí štólu i okrem služieb božích, patrí tedy k rúchu jeho.

6. Kazula, alebo ornát; rúcho toto bolo pred tým dlhé, zo skvostnej látky shotovené, a celé telo kňaza zakrývajúce, tak že ho musel z oboch strán na ruky svoje zodvihnúť, aby nimi pri oltári obrady konať mohol, lebo bolo sošité z každej strany, a rukávov nemalo žiadnych; medzitým bolo to pre kňaza obtížnym, preto ho prerezali na oboch stranách, potom ho zkrátili, tak že obdržalo podobu terajšiu. Rúcho toto upomína kňaza na nekonečnú poslušnosť Ježišovu naproti svôjmu nebeskému Otcovi, ktorý vložil hriechy celého sveta na ramená jednorodzeného syna svôjho; a preto napomína kňaza k dokonalému plneniu povinností jeho, ktoré sa volajú v sv. písme bremenom ľahkým a jarmom sladkým; ďalej významáva i kríž kristov, ktorý na sebe nosiť máme, jestli chceme byť pravými učedníkmi spásiteľa nášho; konečne znamená lásku Ježiša Krista, ktorou nás takmer celých obkľučuje.

Pozn. Keď kňaz rúcho mešné na seba oblieka, odrieka predpísané modlitby, aby sa upamätoval na význam každej šaty, ktorú na seba bere.

Modlitby ty sú nasledujúce; a) Pri humerali: „*Ozbroj hlavu moju o Pane! lebkou spasenia, abych premáhal útoky zlého.*“ — b) Pri albe: „*Očisť mňa o Pane! a obmi srdce moje, aby som sa očistený krvou bäránku hodným stať mohol radosti nebeských.*“ — c) Pri cingule: „*Opáš mä o Pane! páskou čistoty, a vyhas vo mne každú náklonost' k hriechu, aby tak prebývala vo mne čnosť zdržanlivosti a čistoty.*“ — d) Pri mani-

pule : „*Učín mä o Pane! hodným nosiť rúcho slz a bolastí, šebych tak s radostou dosiahol odmenu práce svojej.*“ — e) Pri štóle : „*Prinavrát mi o Pane! rúcho nesmrtnosti, ktoré som utratil skrze hriech prvých rodičov, a ačkoľvek nie hodne pristupujem k tvojim tajemstvám, učín mä predca účastným radostí večných.*“ — f) Pri kazule : „*O Pane! ktorý si povedal: bremeno moje je ľahké a jarmo moje je sladké, dopraj mi nosiť rúcho toto tak, aby som dosiahol milosť tvoju. Amen.*“

§. 17. c) Rúcho pri službách božích okrem omše sv. užívané.

Sem prislúcha :

1. Superpellicium, čo nič inšie nie je, než skrátená alba, ponevác tato pre kňaza obtížná bola, keď konal povinnosť svoju von z kostola, a užíva sa pri konaní všetkých obradov okrem omše sv., vyznamenáva ale to isté čo alba, totižto nevinnosť a čistotu duše.

2. Pluviale, bol to obyčajný kepeň, ktorý kňaz užíval v čase dáždivom, na ktorom bola prišitá čiapka k pokrytiu hlavy. Neškoršie hotovilo sa pluviale zo skvostnej látky, a na znak predošlej čiapky je prišitá na zadku tabulka; teraz užíva sa pluviale pri prôvodoch, pohreboch a nešporách. Vyznamenáva ale veľkú lásku Krista Pána, ktorou on jako pod kepeň všetkých ľudí pod svoju ochranu vziať chce.

3. Dalmatiky, sú to rúcha jáhňov a podjáhňov, keď kňazovi vysluhujú pri službách božích, a meno svoje majú od Dalmacie, ponevác tam boly najprv užívané.

Pápež Silvester I. rúcho toto predpísal pre celú cirkev. Jáheň nosieval dalmatiku dlhšiu, podjáheň ale kratšiu, teraz sú obe rovné, a majú i význam svôj, tak k. p. široké jejich rukávy

vyznamenávajú štedrosť a lásku, ktorú prisluhujúci pri oltári naproti chudobným preukazovať majú.

4. Quadrát, je to štvorhranná čiapka, ktorou kňaz hlavu svoju pri vykonávaní obradov cirkevných zakrýva.

Poznamenaf nádobno, že i prisluhujúce deti a kostolník majú zvláštné rúcho, ktoré pri službách božích užívajú, a síce: kamžičky a superpellicia, čo nás upomína, že za prvého času cirkve vysluhovaly pri službách božích od cirkve k tomu vyvolené a aspoň na nižšie rády cirkevné posvätené osoby, ktoré nosily taláre, a na to obliekaly si superpellicia, jako to vidíme i teraz pri klerikoch; osoby tyto teraz zastupujú chlapi a kostolník, preto v kostole nosia rúcho jejich. Barva kamžičiek je trojaká, červená, modrá a čierna podľa toho, jaký sviatok je v cirkvi; pri slávnostných službách božích užíva sa barva červená, v pôste modrá, v smútku čierna. Biela barva superpellicia vyznamenáva nevinnosť prisluhujúcich. Rúcho toto užíva sa ešte i preto, aby slušnosť pri službách božích zachovaná bola.

§. 18. d) Rúcho biskupské.

Okrem už spomenutého rúcha mešného nosí biskup pri omši sv. ešte i druhé šaty, ktoré stolica pápežska nosiť dovoľuje i dôstojnejším nektorým kňazom, jako sú: opáti a prepošti. Rúcha tyto menujú sa pontifikalia, a sú nasledujúce:

1. Tunika, je hodbabná šata podobná dalmatike, ktorú si biskup pod kazulu oblieka, a vyznamenáva, že biskup, ktorý podjáheňstvo, jáheňstvo a kňazstvo udeľuje, sám úplnosť kňazstva má, a preto právo má nosiť i ty rúcha, ktoré sú určené pre jáhňov a podjáhňov.

2. Črievice barvy na slávnosť predpísanej, vyznamenávajú kazateľstvo Ježiša Krista, ku

ktorému biskup, jako nástupea apoštoľov zvlášte povolany je podľa slov sv. Pavla, ktorý k Efejs. 6, 15 hovorí: „*A obuté majúce nohy prípravou evanjelium pokoja.*“

3. Náprsný zlatý kríž značí lásku Ježiša ukrižovaného k pokoleniu ľudskému, a napomína biskupa, aby i on, vidiac často na prsiach svojich znak lásky spasiteľa, miloval ľud sebe sverený.

4. Infula alebo biskupská čiapka predstavuje nám najvyššie kňazstvo biskupa. Má ona na zadku dve stužky, a na vrchu dva konce, čo predstavuje nový a starý zákon, v ktorom biskup sbehlý byť má.

5. Pastorále, je to skvostná biskupská palica, a znamená pastiersku alebo kráľovskú moc biskupa, a napomína ho k tomu, aby dobre riadil cirkev svoju.

6. Rukavice, ktoré napomínajú biskupa, aby čisté zachoval ruky svoje od škvrny hriechu.

7. Prsteň je obraz lásky a vytrvalej vernosti, ktorú biskup v srdci svojom nosiť má naproti neveste t. j. cirkvi svojej.

8. Gremiale, je to skvostný šátok, ktorý sa pod slávnou omšou sv. na kolená biskopove kladie; gremiale je teraz šatou čestnou, a predstavuje ten obrus, ktorý mal biskup za prvých časov na kolenách prestretý, keď od veriacich prinášané obety odberal, užíva sa tedy gremiale na pamiatku starobylosti.

Pozn. 1. Rúcha tyto biskupské užívajú pri omši sv. a pri druhých úkonoch bohoslužebných i opáti a prepošti, nech sú oni skutoční alebo čestní. — Zvláštne rúcho pre kanonikov je mucet, čo nie je inšie, než tmavočervený golier, ktorý pri obradoch cirkevných nad superpellicium oblečený nosia.

Pozn. 2. Okrem už spomenutých šiat biskupských sú ešte nasledujúce: kappa minor, je dlhšie červené rúcho, na ktorom z oboch strán sú vyrezané diery, cez ktoré si ruky vyložiť môže, — b) kappa major, rúcho toto pozostáva z koži vlny bielej, tu i tu sú ale čierne kúsky, a siaha od hrdla až skoro po pás, k tomuto zo zadku je prišitý dlhý červený plášť, ktorý, aby sa mu po zemi nevláčil, nesie jeden z kňazov prítomných. V rúchu tomto prichádza biskup do kostola, skladá ho pred omšou sv. a po omši zase ho obleče.

Pozn. 3. Tu spomenúť nádobno ešte i pallium archiepiscopale t. j. kepeň arcibiskupský. Je to biela tu i tu čiernymi krížikami popretkávaná vlnená páska, ktorá sa od prs cez obe plecia ťahá, a na chrbte sa zase spojuje. Kepeň tento označuje dôstojnosť arcibiskupskú, a každý arcibiskup po vymenovaní svojom uchádzať sa musí oň v Ríme u stolice pápežskej. Užívanie rúcha tohoto je starodávne, lebo už v 4. stololetí sa spomína; medzitým čo znak dôstojnosti arcibiskupskej všeobecne v celej cirkvi pre arcibiskupov uvedené je v 9. stololetí. Hotoví sa z vlny bärancej nasledovne: v deň sv. Agneše t. j. 21. januara donesú pápežskí podjáhňovia pred Vatikán dva biele bärance, ktoré pápež z obloku požehná; potom sa zanesú do kostola sv. Agneše, kde sa pod omšou sv. obetujú, a zase podjáhňom odovzdajú tým cieľom, aby sa o vychovanie jejích starali, čo sa deje až do júniusa. Nekolko dňami pred sviatkom ss. apoštolov Petra a Pavla spomenuté bäranky sa ostrihajú, a z vlny jejích mnížky opísané už rúcho pripravovia. V svätvečer ss. Petra a Pavla kepeňe tyto pod nešporami buď pápež, buď jeden z kardinálov, ktorý nešpory odbavuje, posväť, a posvätené na oltár blízko hrobu ss. apoštolov ležiaci položí. Na druhý deň odložia sa na miesto, ktoré je nad hrobom ss. apoštolov k tomu pripravené, kde sa tak dlho udržujú, dokiaľ ich pápež novomenovaným arcibiskupom nerozpošle. — Konečne kepeň tento arcibiskupský dáva sa nekdy výsadne i nektorym biskupom.

§. 19. Barvy rúcha cirkevného a význam jejích.

Cirkev katolícka pri službách božích užíva rozličné barvy, ktoré vzbudzujú v nás myšlienky a city, podľa ustanovenia svôjho, lebo každá barva v cirkvi má svôj význam a poukazuje na slávnosť, pri ktorej sa ona užíva. Užívanie jej ďalej

nezávisí od ľubovole kňaza, pretože tento na každý deň predpísanú barvu upotrebiť má.

Pri službách božích katolíckej cirkve užíva sa 5 barev, a sú nasledujúce :

1. Biela vyznamenáva nevinnosť, radosť a slávu, preto sa užíva na sviatky Krista Pána, bl. P. Marie, sv. anjelov, a na sviatky tých svätých, ktorí nezomreli smrťou mučedníckou.

2. Červená znamená lásku a mučedníctvo, a preto sa užíva na sviatky svätodušné, pretože nám vtedy Boh zvláštnu lásku preukázal, že poslal apoštolom Ducha sv., na sviatky ss. apoštolov okrem sviatku sv. Jána apoštola, a na sviatky svätých mučedníkov, ktorí mučedníctvom osvedčili lásku svoju naproti Kristu.

3. Zelená je znakom nádeje, preto užíva sa v nedelách po zjavení Pána a po sv. Duchu, jestli druhý sviatok na ten čas nepadne, pretože nádej našu skladať máme v najsvätejšiu Trojicu, ku ktorej úcte sú nedele zasvätené.

4. Belasá vyznamenáva poníženosť, skrúšenosť a kajúci smútok, a to preto, že sa podobá popolu, ktorým si kajúci za starodávna hlavy svoje posypovali; z tej príčiny užíva sa v advente a vo veľkom pôste, ďalej na krížové dni a na štyri suché dni alebo kantry, lebo dni tyto sú k pokániu ustanovené.

5. Čierna znamená najväčší smútok, a užíva sa na veľký piatok, na deň dušičiek, pri omšach sv. za mrtvých a pri pohreboch dospelých veriacich.

§. 20. Nádoby kostolné.

Už v starom zákone nachádzame nektoré skvostné a drahé nádoby, ktoré sa užívaly pri službách božích. Nádoby kostolné ale sú potrebné i pri kresťanských službách božích. Pravda je, že z počiatku byly nádoby tyto pre chudobu veriacich celkom jednoduché, a len neskoršie byly z drahých kovov robené, ponač to požaduje účta naproti telu a krvi Ježiša Krista pri obete omše sv.

K nádobám týmto prislúcha:

1. Kalich, v ktorom sa premeňuje víno na krv Ježiša Krista. Z počiatku byly kalichy sklené, kostené, drevené a hlinené, neskoršie ale z uctivosti k najsvätejšiemu tajemstvu prikázané je, aby aspoň vrchná čiastka bola zo sriebra, alebo zlata; jestli by to ale chudoba obci kresťanskej nedovoľovala, kalich môže síce byť z jakéhokoľvek kovu, ale vrchná čiastka jeho musí byť pozlátaná.

Na kalichu je a) purifikatorium t. j. jedna lanová šatočka k utieraniu kalicha; — b) palla menšia, je to maličká štyrhlatá tablička k zakrytiu kalicha; — c) velum t. j. šatka, ktorou sa celý kalich zakryje, a je z tej istej látky čo kazula; — d) palla väčšia t. j. štvorhranná na vrchu kalicha položená kapsička, do ktorej sa vkladá korporale; — konečne e) korporale, je spolusložený lanový šátok, ktorý sa prestre na oltár, kde kalich a hostia stáť má, žeby, jestli nejaké maličké čiastočky sv. hostie odpadnú, tam nezostaly a zneuctené neboly.

Poznamenat nádobno, že biele pri sv. omši užívané šaty majú byť vždy čisté, lebo to požaduje účta naproti telu a krvi Ježiša Krista. Pri praní jejich ale je predpísané,

aby ich najprv sám kňaz prepral, a potom len práčke odovzdal, voda z prvého prania pozostala vyliat sa má do sakrarium t. j. do sv. studne, ktorá je zo zadnej strany oltára až do zeme nechaná, kam sa vlieva i druhá svätená voda, keď je nie súca k užívaniu, aby nohama pošliapaná a tak zneuctená nebola.

2. Patena t. j. mištička, na ktorú sa kladie prevelebná sviatosť oltárna pod spôsobom chleba, a tiež pozlátená byť musí.

3. Ciborium je kalich s pokrievkou zaopatrený, v ktorom sa udržuje sviatosť oltárna pod spôsobom chleba pre veriacich, ktorí pristupujú k stolu Pána a pre nemocných. Ciborium je obyčajne zahalené maličkým kepenčekom, čo k okrase slúži.

4. Monštrancia je skvostná nádoba, kde sa udržuje sviatosť oltárna pod spôsobom chleba, a vykladá sa na oltár pod omšou sv. alebo pod ytaniami, zvlášte pod oktávou božieho tela, aby veriaci Kristu poklonu svoju vzdávali, konečne dáva sa veriacim sv. požehnanie.

Keď kňaz monštranciu do rúk bere, vezme si na hrdlo dlhý obyčajne hodbabný šátok, ktorý prichádza pod menom velum, a ním zahŕňuje ruky svoje. Pri prôvodoch ale nesie kňaz prevelebnú sviatosť pod baldachinom, čili pod nebím, čo všetko napomína nás na úctu naproti Ježiši Kristu v sviatosti tejto skutočne, opravdive a osobne prítomnému.

5. Kanvičky na víno a vodu, a tanier.

6. Thuribulum, je to nádoba na oheň, na ktorý sa temian sype, ktorým sa pri slušbách božích kadí, zvlášte vtedy, keď sa prevelebná sviatosť k poklone vykladá. Temian sa udržuje v navikule t. j. lodičke, lebo nádoba tato podobá sa lodičke, odkiaľ pochádza i jej meno.

7. Nádoby na sväté oleje, a síce: na

olej nemocných, na olej katechumenov, a na križmu, ktoré sú poznačené písmenami J. O. C. aby kňaz vedel, kde jaký olej sa nachádza. Písmena J. značí olej nemocných (oleum infirmorum), O. olej katechumenov (oleum Catechumenorum), C. križmu (Crisma).

8. Na veľkom oltári pri tabernakulume nachádzame ešte jednu sklenú alebo cínovú nádobu, kde sa drží čistá voda slúžiaca k tomu, aby kňaz prsty svoje umyl, keď udeľuje sviatosť oltárnu okrem omše sv., žeby nektoré čiastočky sv. hostie na prstoch jeho neostaly.

§. 21. Cirkevné knihy.

Cirkevné knihy sú :

1. Misale t. j. mešná kniha, je to hrubá knižka, v ktorej sa nachodia predpísané omše na celý rok.

2. Rituale, v ktorom sú modlitby a spôsob vykonávania obradov pri udeľovaní sv. sviatostí, pri požehnaniach, posväteniach a pohrabochoch.

3. Pontifikale, v ktorom sú modlitby a obrady, ktoré len biskup konať smie.

4. Evanjelia, v knižke tejto nachádzajú sa čiastky čítania a evanjelii, jako sú od cirkve na každú nedeľu a sviatok predpísané, žeby sa ľudu veriacemu pred kázňou čítať mohli.

5. Breviar, kde sú modlitby, ktoré kňazstvo každodenne odbavovať má.

6. Direktór, alebo cirkevný kalendár, ktorý udáva, jako má kňaz každý deň omšu sv. slúžiť, a breviar sa modliť.

Čiastka IV.

O reči služieb božích.

§. 22.

V západnej katolíckej cirkvi užíva sa pri službách božích s malou len výminkou reč latinská, ktorá z počiatku cirkve bola rečou obecnou v mocnárstve rimanskom.

Teraz síce reč latinská nie je rečou živou žiadneho národa, predca však ju podržala cirkev pri službách božích z nasledujúcich príčin:

a) Jazyk latinský jako mrtvý nie je podrobený premenám, jako reči živé, preto nie je potrebné, aby obradné knižky z času na čas prepracované boly, čoby sa pri živých rečiach stať muselo, ponevác sa tyto v každom století vyvíňujú a vzdelávajú. Okrem toho mohli by veriaci knižky tyto v podozrenie vziať, či sa nečo z obsahu jejich buď nevedome buď úmyslne nevynehalo, alebo nepremenilo.

b) Tým sa zachováva zovnútoraná jednota, a ukazuje na vnútornú jednotu cirkve; lebo takto katolík, kamkoľvek ide, vidí, že všade služby božie rovnako konajú sa, a kňaz všade pohodlne omšu sv. slúžiť môže.

c) Tým práve nabývajú služby božie dôstojnosti a vážnosti.

Ani neplatí ta námitka nepriateľov našich, ktorí hovoria: že cirkev to len preto ustanovila, aby veriaci nerozumeli, čo kňaz pri vykonávaní obradov hovorí. Lebo a) nachodia sa mnohí, ktorí reč tato znajú, a preto i druhým povedať môžu, čo počuli. — b) Cirkev prikazuje kňazstvu svôjmu,

aby obrady a modlitby cirkevné veriacim vysvetlovalo. — c) Máme mnohonásobné knižky v každej reči živej, kde sa nachodia pravé preklady modlitieb cirkevných, a preto i veriaci vedieť môžu, jaké sú ty modlitby, ktoré kňaz pri službách božích odrieka.

Liturgika zvláštna.

Čiastka I.

O obete omše svätej.

§. 23. Pojem obety, a význam obiet starozákonných.

Pod obetou vôbec vyrozumieva sa každý dar, ktorý človek dobrovoľne prednáša Bohu, jako zvrchovanému pánovi celého sveta na znak bohabojného smýšľania svôjho.

Obety sú tak staré, jako pokolenie ľudské, lebo už i synovia prvých rodičov našich obetovali Bohu z majetku svôjho; podobné obety nachádzame i u všetkých druhých národov.

Národ židovský na rozkaz boží prednášal Bohu obety svoje v chráme jeruzalemskom, a tyto boly už krvavé, už nekrvavé. Dľa cieľu ale, pre ktorý prednášané boly, rozoznávaly sa obety prosby k dosiahnutiu dobrodenia božieho; obety vďaky k poďakovaniu za obdržané už milosti; obety chvály, ktorými sa Boh oslavoval; konečne

o b e ť y s m i e r e n i a k d o s i a h n u t i u o d p u ť e n i a h r i e c h o v .

Medzitým všetky tyto obety neboly dostatočné k zotreniu nekonečného obrazenia spravodlivosti božej, lež boly len obrazom nekonečnej obety Ježiša Krista, ktorý sa obetoval za nás na dreve kríža spôsobom krvavým, a ustanovil nekrvavú obetu omše sv., kde sa on sám každodenne obetuje svôjmu nebeskému Otcovi.

§. 24. Obeta kresťanská.

Čo obety starého zákona vykonať nemohly, to dosiahla obeta syna božieho Ježiša Krista, ktorý prírodu ľudskú na seba prijal, aby sa tak Otcovi svôjmu obetovať mohol; on sám nemajúc žiadneho hriechu zadosť učinil za hriechy celého sveta, a vyzískal nám milosť a smierenie. Zadosťučinenie toto, pretože dľa božskej prírody Ježiša Krista bolo nekonečné, úplne postačuje k zhladeniu nekonečnej viny ľudskej, a pretože Kristus na seba prijal prírodu ľudskú, a tým sa stal údom pokolenia ľudského, preto sa obeta tato i nám privlastňuje.

Ježiš Kristus sa tedy zmaril podstúpením smrti kríža za hriechy naše, a dosiahol to, čo obety starého zákona vyobrazovaly a znamenaly.

Avšak Ježiš Kristus chcel, aby všetci ľudia až do konca sveta účasť mať mohli na obete jeho, preto sa mala ustavične obnovovať a jestvovať, čo sa koná obetou omše sv., ktorú Ježiš pri poslednej večere ustanovil, lebo takto čítame v sv. písme: *„Keď po večerali, vzal Ježiš chlieb, dobrorečil, lámal a dával učedníkom svojim a riekol: vezmite a jedzte z neho všetci, lebo toto je telo moje. Potom vzal kalich*

dobrorečič a dal učedlnikom svojim reknúc: pite z tohto všetci, lebo toto je kalich krve mojej nového zákona, ktorá za vás a za mnohých vyliata bude k odpušteniu hriechov. To čiňte na moju pamiatku. Luk. 22, 19 a nas. Mar, 14, 22. Mat. 26, 26 — 28.

Podľa týchto slov ustanovil Kristus obetu nekrva v ú, a prikázal apoštolom svojim, aby i oni to isté, čo on činil, konali; apoštolovia ale a nástupníci jejich rozkaz sebe daný vo všetkom zachovávali, a pilne plnili.

Omša sv. je tedy vždy trvajúca obeta nového zákona, v ktorej sa Kristus Pán pod spôsobom chleba a vína nebeskému Otcovi svôjmu skrze ruky kňaza nekrvavým spôsobom obetuje, tak jako nekedý obetoval sa spôsobom krvavým na dreve kríža.

Že obeta omše sv. ale je totožná s obetou kríža, poznať môžeme z toho, že pri oboch obetách je a) ten istý kňaz Ježiš Kristus, ponevác kňaz pri oltári len osobu Krista zastupuje;—b) ten istý predmet, t. j. telo a krv Ježiša Krista; konečne c) ten istý cieľ totižto odpuštenie hriechov; niet tedy podstatného rozdielu medzi obetami týmito, a jediný rozdiel pozostáva v spôsobe, ktorým sa konajú.

§. 25. Pôsobenie a význam obety omše svätej.

Keď je obeta omše sv. tej istej podstaty, jakej je obeta ta, ktorú Ježiš na kríži vykonal, patrné je, že jej i ta istá moc prislúcha, ktorá onej t. j.

že je ceny nekonečnej, a že sa obetovať môže, čo obeta prosby, vďakučinenia, chvály a smierenia.

Jestli však obeta omše sv. čo najdokonalejšia v sebe všetko chová, čím Bohu zvrchovanú úctu zovnútorne javiť, a potrebné milosti od neho dosiahnuť môžeme, zrejmé je, že tvorí podstatu a središko všetkých služieb božích katolíckej cirkve, práve tak, jako obeta kríža bola podstatou a središkom vykupiteľského úradu Ježiša Krista. Z tej príčiny každá slávnosť cirkve koná sa obetou omše sv.

§. 26. Podstata, obrady a rozvrženie omše svätej.

Podstata omše sv. záleží v tom, čo Kristus Pán činil, a apoštolom svojim činiť prikázal, alebo inšími slovami: podstatné čiastky omše sv. sú ty, ktoré sú od samého Krista ustanovené, a síce: obetovanie, premenenie a prijímanie.

Ježiš Kristus ale konal i druhé prípravy pred ustanovením obety tejto, jako; umýval nohy apoštolom svojim, modlil sa, vyučoval a napomínal apoštolov, tak tiež i po obete konal modlitby svoje; preto i cirkev sv. k podstatným obradom omše sv. pridala nektoré modlitby a obrady, a to síce podľa moci sebe od Krista udelenej, ktoré spojené s podstatnými čiastkami tvoria jeden celok, a povzbudzujú veriacich k pobožnosti, ktorou omšu sv. poslúchať majú.

Medzi týmito od cirkve ustanovenými obradmi hlavné miesto zaujíma prečítanie a vysvetľovanie evanjelia, preto rozoznávame pri omši

sv. 4 hlavné čiasťky, a tyto sú: evanjelium, obetovanie, premenenie a prijímanie.

Obeta omše sv. konať sa môže viacej alebo menej slávne, a dľa spôsobu svôjho konania je :

1. Slávna omša sv., keď pri konaní omše sv. viacej cirkevných služebníkov vysluhuje, a nektoré čiasťky sa odspevujú, k tomu sa užíva i kadidlo, a na chóre odbavuje sa slávny spev a hudba.

2. Spievaná omša sv., keď kňaz bez cirkevných služebníkov pri vysluhovaní niekoľko chlapcov nektoré čiasťky omše sv. odspevuje, a chór mu odpovedá.

3. Tichá alebo čítaná omša sv., obyčajne sa menuje i malou, keď kňaz pri vysluhovaní jedného, alebo dvoch ministrantov celú sv. omšu v tichosti číta.

Celá sv. omša so všetkými obradmi svojimi ale delí sa na tri čiasťky, ktoré sú :

I. Prípravná čiasťka, a pozostáva z obradov, ktoré za prípravu ku omši sv. slúžia, tato trvá až po Kredo.

II. Podstatná čiasťka, sem prislúcha obetovanie, premenenie a prijímanie.

III. Zavierka, ktorá vsebe obsahuje modlitby poďakovania, požehnanie, a posledné evanjelium.

Oddiel I.

Prípravná čiastka omše svätej.

§. 27. Prehľad čiastky pripravnej.

*V čiastke tejto pripravuje sa kňaz k hodnému konaniu omše sv., tak tiež i ľud, aby ju hodne počúval, a na milostach omše sv. účasť brať mohol. Čiastka tato menuje sa i omšou katechumenov, a síce preto, že pod týmito prípravnými modlitbami a vyučovaním prítomní mohli byť i katechumeni; — tak sa volali všetci ti, čo sa ku krstu pripravovali, ale pokrstení ešte neboli; — po odbavení čiastky tejto ale museli služby božie opustiť.

Čiastka tato, okrem kropenia vodou v čas nedeľný má v sebe: 1. Stupné modlitby. 2. Prístup. 3. Kyrie eleison. 4. Gloria. 5. Kollektý. 6. Epistolu. 7. Graduale. 8. Evanjelium.

§. 28. Kropenie vodou pred omšou svätou.

Užívanie vody pri službách božích je veľmi starodávne, lebo predstavuje duchovnú čistotu, ktorú dosahujeme skrze pokánie. Preto kňaz v nedeľu pred sv. omšou kropí ľud svätenou vodou, čo sa nasledovne koná: a) pokropí najprv oltár na znak hlbokej úcty naproti tomu tajemstvu, ktoré sa na oltári konať bude; — b) v tom spieva: „*Asperges me*,“ ktoré slová vzaté sú zo žalmu 50, a ide cez kostol kropiac shromáždžený ľud veriaci, aby ho tým napomenul, že pri omši sv. prítomný byť má s tou čistotou srdca, ktorú obdr-

žal pri krste sv. a jestli ju utratil, že sa má vynasnažovať, tuže sebe zaopatriť skrze opravdivú ľútosť, a práve na to nás upozorňuje i spev, ktorý sa za ten čas odbavuje, je on nasledujúci: „*Pokrop mä hysopom, a očistený budem, obmi mä, a nad sneh bielsím budem. Smiluj sa nado mnou Bože, podľa veľkého milosrdenstva svôjho. Sláva Otcu i Synu,*“ atď.

V čase veľkonočnom spieva kňaz: „*Vidi aquam,*“ ktoré slová vzaté sú z knižky Ezechiela 47, a zo žalmu 117, a sú nasledujúce: „*Videl som vodu, ktorá tiekla po pravici chrámu alleluja! a všetci, ktorých sa voda dotkla, spasení boli, a spievať budú, alleluja. Oslavujte Boha, lebo je dobrý, a na veky trvá milosrdenstvo jeho. Sláva Otcu i Synu,*“ atď. Slová tyto upamätujú nás na vodu krstelnú, ktorá vo veľkú sobotu posvätená bola na pamiatku, že prví kresťania v tomto čase krstení bývali. — c) Po speve tomto kňaz navrátae sa ku oltáru spieva jednu modlitbu, v ktorej prosí Boha, aby prítomných veriacich skrze anjela svôjho od zlého chránil a ich opatroval.

§. 29. Modlitby stupné.

Kňaz oblečený v rúchu mešnom kráča s ministrantom ku oltáru, a položiace kalich na oltár máličko stojí, rozjímajúc, za koho obetu tuto predniesť zamýšľa.

Ministrant, ktorý kňazovi pri oltári prisluguje, zastupuje ľud veriaci, preto odpovedá kňazovi vždy v množnom počte, ponač to koná v mene ľudu, ktorý pred tým mnohé modlitby spoločne s kňazom odriekal. Ministrant pri omši sv. je tak potrebný, že kňaz bez neho ani slúžiť nemôže.

Avšak nadrží sa kňaz za hodného obetu tuto konať prv, nežliby ľútosť nad hriechami svojimi

vzbudil, a preto v poníženosti svojej sostúpi na posledný stupeň oltára, odkiaľ pochádza i meno *stupné modlitby*, a tam prežehnajúc sa znamením sv. kríža *) odrieka s ministrantom žalm 42, ďalej vyznanie hriechov a prosby za odpuštenie jejich.

Žalm tento vyslovuje túžbu dávidovu po stánku božom, a tak i kňaz túžiť má za nekrvavou obetou omše sv. Aby sa však toho hodným učinil, vyznáva hriechy t. j. odrieka „*confiteor*“, čo činí pri hlbokom sklone ***) sa na význam, že v poníženosti ľutuje za hriechy svoje. Za tým prosia ministranti Boha, aby kňazovi hriechy odpustil, a v mene ľudu odriekajú i oni „*confiteor*“, čo vyznamenáva že i ľud ľutuje nad hriechami svojimi.

Po odbavenej prosbe za odpuštenie hriechov vystupuje kňaz k oltáru modliac sa, aby Boh zhladil neprávosti jeho, žeby tak čistým srdcom k oltáru pristúpiť mohol.

Prídac ale na prosriedok oltára modlí sa, a boská oltár na znak úcty naproti Ježiši

*) Cirkev kristova pri službách božích často užíva znamenie sv. kríža, a to a) na znak a osvedčenie viery svojej v trojjediného Boha, jako ina znak toho, že nás Ježiš Kristus na kríži vykúpil, a že len skrze smrť jeho dosahujeme milosti nám potrebné, — b) na osvedčenie, že prosby svoje v mene ukrižovaného Ježiša k Bohu zasielať chce. A práve preto i veriaci často sa žehnajú sv. krížom, tak k. p. pred a po modlitbe, pred prácou, pred jedením, v čas pokúšenia, atď., lebo znak tento je znakom kresťanstva, a ochranou proti zlému.

**) Kňaz viacnásobnú činí poklonu pri oltári, a síce: sklonením hlavy, sohnutím celého tela, klaknutím na jedno koleno, konečne klaknutím na obe kolena a sklonením hlavy.

Kristu, ktorého oltár predstavuje, jako i na znak úcty k svätým, ktorých pozostatky udržujú sa v oltári, žeby tak skrze prímluvu jejich očistený bol od hriechu.

§. 30. Introit, Kyrie a Gloria.

1. Kňaz ide na ľavú stranu *) a tam prežehnajúce sa odrieka introit, čili prístup alebo úvod k omši sv. Úvod tento pozostáva najviacej zo slov sv. písma vsťahujúcich sa na slávnosť dňa, potom z prvého veršu jedného žalmu, ktorý pred tým ľud veriaci odspevoval, dokiaľ sa všetci k službám božím nesišli; teraz to len kňaz sám odrieka a pripojuje chvalospev: „*Sláva Otcu, i Synu*“ atď. — Od prvého slova introitu dostaly nektoré sv. omše meno svoje, k. p. omša *rorate, laetare, judica*, atď.

2. Po odbavenom introite ide kňaz na prosred oltára, a ešte raz volá k Bohu o smilovanie, keď odrieka s ministrantom 9 razy: „*Kyrie eleison, Christe eleison t. j. Pane smiluj sa nad nami. Kriste smiluj sa nad nami.*“ Tým volá o milosrdenstvo trikrát k Bohu Otcu, trikrát k Bohu synu, a trikrát k Bohu Duchu sv.; opakujú sa viacej razy slová tyto, aby prosba kňazova čím skorej a istejšie vyslyšaná bola.

3. Na to kňaz skrze lútosť a modlitby svoje od hriechov očistený, rozveselí sa v duchu svojom, a radosne začína oslavovať Boha chvalospevom,

---

*) Ľavú a pravú stranu v liturgike našej bereme vždy podľa obrazu Ježiša Krista, alebo podľa kňaza, keď sa tento k ľudu obráti, preto strana evanjelia je pravou, strana ale pistoly je ľavou.

ktorý prichádza pod menom gloria, lebo sa začína slovami: „*Sláva Bohu na vysosti, a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle,*“ jako to nekdy anjelia spievali, keď pastierom betlehemským narodzenie Ježiša Krista oznamovali. K slovám týmto pridala cirkev dlhšiu modlitbu, ktorú kňaz v tichosti odrieka, a pri konci sa prežehná. Gloria vynecháva sa v omši sv. v pôstnych dňoch konanej, pretože nás cirkev vtedy na pokánie upozorňuje, s čím spojená musí byť ľútosť a zármutok vnútorný nad obrazom božím, a preto gloria t. j. chvalospiev, ktorý vždy radosť javí, vynechať sa musí. Z tej príčiny vynecháva sa gloria i pri omši sv. za mrtvých.

§. 31. Kollektky.

Pod kollektami vyzrozumievajú sa ty modlitby, ktoré kňaz pred epistolou odrieka, alebo spieva. Koná sa to ale nasledovne:

1. Kňaz boská oltár, obráti sa k ľudu a pozdraví ho slovami: „*Dominus vobiscum* t. j. *Pán s vami;*“ na čo ministrant v mene ľudu odpovedá: „*Et cum spiritu tuo,* t. j. *i s duchom твоjim,*“ — Boskanie oltára znamená úctu a lásku naproti Kristu, ktorého nám oltár predstavuje. Pozdravenie ale toto vzaté je zo sv. písma, lebo ono užívané bolo už i v starom zákone; tak pozdravil Booz žencov svojich, a tak pozdravil i anjel Mariu; a to nie bez príčiny, lebo ani nemôže byť krásnejšieho pozdravenia a želania pre veriacich, než aby Boh bol s nimi; pretože vieme, že je to pre človeka najväčším šťastím, keď je spojený s Bohom.

2. Potom ide kňaz na ľavý bok k mešnej knižke, a keď by najprv bol vyvolal ľud slovom: „*Oremus t. j. modlíme sa,*“ aby i oni v modlitbách spojili myseľ svoju s kňazom, odrieka nektoré modlitby, ktoré sa menujú k o l l e k t a m i.

Tu poznamenať treba, že a) modlitby tyto za starodávna odbavoval kňaz s celým ľudom, potom sobral modlitby tyto v jednu a odriekal ju sám; a preto sa menujú sobranými modlitbami alebo k o l l e k t a m i, lebo latinské slovo toto znamená, shromáždiť nečo; teraz to len sám kňaz koná. — b) Modlitby tyto, jako i každá modlitba cirkve, zatvárajú sa slovami: „*Skrze Pána nášeho Ježiša Krista, syna tvôjho, ktorý s tebou žije a kraluje v jednote Ducha sv. Boh na veky vekov. Amen.*“ Alebo: „*Skrze Krista Pána nášeho. Amen.*“ To nás upomína, aby sme všetky modlitby naše zasielali k Bohu v mene Ježiša Krista, ktorý povedal: — „*Čokoľvek budete žiadať od Otca v mene mojom dá vám.*“ — c) Slová posledné: „*Per omnia saecula saeculorum,*“ povie kňaz hlasnejšie, a ministrant v mene ľudu odpovie: „*Amen,*“ čo znamená; „*staň sa, nech sa stane,*“ čím nás chce cirkev napomínať, že veriaci modlitbu kňaza i za svoju uznávajú, a prosia Boha, aby modlitbu kňazovu vyslyšal; želajú si tedy, aby sa tak stalo, jako kňaz prosí. — d) Podľa veľkosti sviatku odbávajú sa modlitby tyto vo väčšom, alebo menšom počte, tak že čím väčší je sviatok, tým menej modlitieb, čím ale menší je sviatok, tým viacej modlitieb. Vo výročitých slávnostiach odrieka sa len jedna modlitba, v inšom čase 2, 3, 4, 5, atď. Medzitým len prvá a ostatná zatvorí sa až uvedenými slovami.

Pod modlitbami drží kňaz rozprestreté ruky svoje na význam, že vyplnenie žiadosti z neba očakáva.

§. 32. Epistola a Graduale.

Po k o l l e k t á c h číta kňaz epistolu t. j. čiastku z listov sv. apoštolov alebo zo sv. písma starého zákona. Ku koncu odpovie ministrant: „*Deo gratias t. j. dakujeme Bohu,*“ totižto za dobrodenia, že nám Boh vôľu svoju skrze prorokov a apoštolov oznámiť ráčil.

Po epistole nasleduje graduale t. j. stup-

ň o v ý s p e v, ktoré meno odtiaľ pochádza, že ľud spieval jeden žalm, kým sa jáheň na stupni oltára klačiac, modlitbou k čítaniu evanjelia pripravoval. A pozostáva z niekoľko veršov písma sv. vstahujúcich sa na sviatok, ktorý sa slávi, k čomu sa okrem dní pôstnych pripojuje ešte: „*Alleluja* t. j. *chváľme Boha*,” čím cirkev sv. radosť svoju prejavuje.

V pôstnych dňoch vynechá sa *alleluja*, a na to miesto číta kňaz traktus t. j. ľahany spev; lebo v dňoch týchto na znak pokánia a smútku ľahal sa spev tento a bol dlhší, nežli inokedy.

Pri väčších slávnostiach dokladá sa ku graduale ešte i jedna pieseň, ktorá prichádza pod menom: *sequencia*, takých piesni máme päť, a síce: na veľkú noc: „*Victimae paschali*”; na Ducha: „*Veni sancte Spiritus*”; na božie telo: „*Lauda sion*”; na deň 7 boľastnej P. Marie: „*Stabat mater dolorosa*”; a pod omšou za mrtvých: „*Dies irae*.”

Keď kňaz toto dokoná, ministrant prenesie knižku na stranu evanjelia, čo sa zachováva na pamiatku toho, že za prvých časov cirkve veriaci hneď po evanjeliume kládli na oltár dary svoje, a preto knižka z tej strany odstránená byť musela. Teraz ale vyznamenáva prednosť evanjelia, pretože sa pravá strana za dôstojnejšiu považuje, nežli ľavá.

§. 33. Evanjelium.

Pred čítaním evanjelia pripravuje sa kňaz na prosred oltára odriekaním predpísanej modlitby, v ktorej prosí Boha, aby očistil ústa a srdce jeho, žeby tak evanjelium hodne čítať mohol.

— Nato ide ku knižke, pozdraví ľud spome-

nutými už slovami, značí sv. krížom knižku, čelo, ústa a prsia svoje, a hovorí: „*Initium al. sequentia sancti evangelii secundum Marcum, Mathaeum etc. t. j. počiatok, alebo pokračovanie sv. evanjelia podľa Marka, Matúša*“ atď., načo ministrant odpovie: „*Gloria tibi Domine t. j. sláva tebe Pane!*“ — Značí sa knižka sv. krížom na znak toho, že sú to slová Ježišove, ktorý smrťou svojou potvrdil učenia svoje; kňaz činí kríž na sebe na význam, že sa nehanbí za sv. evanjelium, ale že ho nosí v pamäti svojej, že je hotový tože evanjelium i ústami vyznať, v srdci zachovať, a skutkami plniť, trebárs by mu i nebezpečenstvo života hrozilo. — To isté činia i veriaci s tým poznamenaním, že pod čítaním evanjeliama stoja, čo vyznamenáva, a) že sú hotoví za slová sv. evanjelia, tedy za vieru svoju i zomreť, — b) že jako služebníci kristovi stojace prijímajú zákony božie, ktoré sa v prečítanom evanjeliume obsahujú.

Ku koncu evanjelia kňaz boská knižku z úcty k slovu božiemu, ktoré sa v knihe tej nachádza, a práve z úcti tejto jako i z vďačnosti naproti Bohu odpovedá ministrant: „*Laus tibi Christe t. j. chvála tebe Kriste!*“ Kňaz potom ešte hovorí: „*Skrze slová sv. evanjelia nech sa zotru hriechy naše.*“

Pozn. Z počiatku cirkve prečítaný kus sv. evanjelia bol hneď i vysvetľovaný, keď biskup alebo kňaz od oltára vysvetľoval a udôvodňoval články učenia Ježišovho, odtiaľ povstalo, že sa na mnohých miestach ešte i teraz kázeň odbavuje hneď po prečítaní evanjelia. V novejších časiech uvedené je, že sa kázeň odbavuje pred, alebo po sv. omši, avšak je hlavnou jej čiastkou, preto kto chce zadosť učiniť zákonu cirkevnému, ktorý zneje: aby sme v nedeľu a sviatok celú sv. omšu nábožne poslúchali, musí počúvať i kázeň, lebo tato prislúcha k službám božím omše sv.

A tu sa končí prípravná čiastka omše sv., alebo omša katechumenov, lebo katechumeni a verejní kajúci po vysvetľovaní sv. evanjelia prepustení boli z chrámu, pretože na podstatnej čiastke sv. omše účasť brať ešte nemohli.

Oddiel II.

Podstatná čiastka omše sv.

§. 34. Úvod.

Čiastka tato menuje sa podstatnou preto, pretože bez nej obeta konaná byť nemôže, a obsahuje v sebe: 1) obetovanie, 2) premenenie, 3) prijímanie; sem prislúcha ešte i kredo, jako úvod a príprava ku čiastke tejto.

§. 35. A. Obetovanie.

1. Omša sv. vo vlastnom smysle slova počína sa s kredo, t. j. vyznaním viery. A to nie bez príčiny, lebo po prečítaní sv. evanjelia potrebné je, aby veriaci s kňazom vyznali, že všetko za pravdu držia t. j. veria, čo sa v evanjeliume obsahuje, a čo nám cirkev katolícka k vereniu predkladá. Vyznanie toto viery menuje sa niceno-carhradským; pretože složené bolo na sneme nicenskom a carhradskom, a delí sa od apoštolského nyznania viery len tým, že sa v ňom nektoré články viery obsirnejšie udávajú, než v tomto, a preto je i dlhšie. V prvej cirkve len pokrsteným veriacim slobodno bolo vyznanie viery skladať, a preto katechumeni odstrániť sa museli; konalo sa to ale pred podstatnou čiastkou omše sv., čoho pamiatka

až po dnes sa udržala. — Toto vyznanie viery modlí sa kňaz složenýma rukama stojací, a len pri slovách: „*A slovo telom učinené je,*“ klakne na jedno koleno, aby vyslovil poklonu svoju naproti tajemstvu vtelenia Ježiša Krista; — ku koncu ale Źehná sa sv. križom. V nektorých omšách kredo býva vynechané, jako v omšách na deň mučedníkov, vyznavačov, pannen a za mrtvých, ponevác odriekanie vyznania viery poukazuje na väčšiu slávnosť, ktorá sa koná.

2. Po kredo nasleduje obetovanie chleba a vína, čo sa nasledovne koná:

a) Kňaz boská oltár, a obráťac sa k ľudu pozdraví ho obyčajnými slovami: „*Pán s vami,*“ potom vyvolá veriacich k modlitbe slovom: „*Oremus,*“ a v tichosti číta predpísaný kúsok písma sv., toto sa najviacej bere zo žalmov. Za starodávna spievali veriaci jeden žalm, dokiaľ všetei milodary svoje na oltár pokládli, z ktorých kňaz jednu čiastku k obete vybral, druhú ale na bok odložil.

b) Odokryje kalich a s pozdvyhnutýma rukama medzi modlitbami obetuje najprv hostiu na patene; potom ale kalich, do ktorého nalial vína, a niekoľko kvapiek vody.

Pri omši sv. obetuje sa chlieb a víno, lebo to isté konal i Ježiš. — Chlieb má byť z múky pšeničnej pečený len s vodou a nekvasený, preto že židia včase veľkonočnom nekvasený chlieb požívali, a tak sa predpokladať môže, že i Ježiš Kristus takýto chlieb posvätil. Víno má byť čisté a z hrozna vytlačené. — K vínu býva primiešané i máličko vody, lebo obyčaj bola u židov, do vína máličko vody miešať, čo iste i Kristus zachoval. Medzitým má to ešte i druhý význam, lebo nás upozorňuje na krv a vodu, ktorá vytekla z boku Ježišovho; ďalej predstavuje nám spojenie sa dvoch prírod Ježišových v jednu osobu božskú, tak že víno znamená požstvo, voda ale

človečenstvo jeho; konečne miešanie vody s vínom predstavuje nám spojenie sa Ježiša Krista s nami, a preto žehná kňaz vodu, ktorá predstavuje nás, nie ale víno predstavujúce Ježiša Krista, ktorý nepotrebuje požehnaní.

c) Po odbavení dvoch krátkych modlitieb ide kňaz na stranu epistoly, a umýva si ruky, odriekajúc žalm 25 a to síce počnúc od slov: „*Umyjem medzi nevinnými ruky svoje, a obstúpim oltár tvôj Pane*“ atď. Za prvých časov, keď kňaz odkladal obety na oltár prinesené, čím si mohol ruky zanečistiť, umývanie rúk bolo potrebné, teraz ale sa to koná na pamiatku starobylej obyčaje, a znamená úctu naproti telu Ježiša Krista, jako i čistotu, ktorou kňaz obetu omše sv. konať má.

d) Kňaz príduc zase ku prosriedku oltára složenýma rukama modlí sa, aby Boh vďačne prijal obetu tuto, a obráťac sa k ľudu vyvolá ho slovami: „*Orate fratres, t. j. modlite sa bratia,*“ aby modlitby svoje spojil s modlitbou kňaza. Potom odbavuje modlitby tiché, ktoré v poľahu stoja s kollektami, tak že počet jejich je taký, jako bol pri kollektách. Modlitby tyto odbavuje kňaz celkom potichu, odkiaľ pochádza i meno jejich *secretae* t. j. modlitby tiché, a len posledné slová: „*Per omnia saecula saeculorum, t. j. až na veky vekov,*“ vypovie hlasitejšie alebo spieva, lebo toto bezprosredne predchádza praefaciú.

e) Praefacia čili predmluva je úvod ku premeneniu, a záleží v poďakovaní za všetky prijaté dobrodenia božie, kde sa javí i oslavovanie Boha, zvlášte ku koncu pripojuje sa chvalospév: „*Svatý, svatý, svatý je Pán Boh sábaot, plné sú nebesá slávy tvojej, hossana na vysosti. Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pána. Hossana na vysosti,*“ — a mi-

nistrant dá zvončokom hlas, aby i veriaci podobnými slovami oslavovali Boha, a aby sa upamätovali, že sa už blíži to okamženie, kde sa premení chlieb a víno v telo a krv Ježiša Krista.

Pred praefaciou vyzíva kňaz ľud prítomný, aby pozdvihol srdcia svoje k nebesiam, keď vraví: „*Sursum corda*, t. j. *pozdvihnite srdcia vaše*,” a ľud odpovedá: „*Habemus ad Dominum* t. j. *máme k Bohu*;“ ďalej vyvoláva, aby ďakovali Bohu slovami: „*Gratias agamus Domino Deo nostro* t. j. *ďakujeme Pánu Bohu nášmu*,” na čo odpoveď zneje: „*Dignum et justum est* t. j. *slušné a spravodlivé je to*.“

Pozn. Praefacia nie je vždy jednaká, lež užívajú sa rozličné podľa slávnosti rozličných sviatkov; také máme: na vianoce, na 3 krále, na pôst, od nedele smrtnej až do bielej soboty, a volá sa praefaciou kríža, ďalej na veľkú noc, na Ducha, k najsvätejšej Trojici, k bl. P. Marii, k apoštolom, konečne jednu obecnú, ktorá sa bere vtedy, keď druhá z vyššej menovaných nie je predpísaná.

§. 36. B. Premenenie.

Čiastka tato omše sv. volá sa i tichou omšou, lebo sa celá potichu odbavuje; ďalej menuje sa kánonom t. j. pravidlom, lebo v sebe obsahuje také obrady a modlitby, ktoré sú od cirkve ustálené, a nesmú sa premeniť, preto v každej omši sú ty isté.

Obrady a modlitby tichej omše dajú sa na troje rozdeliť, a síce na obrady a) pred premenením, b) pri premenení, c) po premenení.

§. 37. a) Modlitby a obrady pred premenením.

1. Najprv prosí kňaz nebeského Otca o milostivé prijatie obetovaných darov, boská

oltár, a tri razy žehná obetné dary na význam požehnaní, za ktoré trojjediného Boha prosí.

2. S rozzopiatýma rukama modlí sa za pokoj cirkve, za pápeža, biskupa, mocnára, jako tiež i za všetkých údov cirkve katolíckej.

3. So složenými na prsiach rukama spomína si v tichosti na tých živých, za ktorých omšu tuto zvlášte obetovať chce.

4. Aby ale modlitba jeho skorej vyslyšaná bola, spojuje prosby svoje s prímluvou svätých, ktorých o túže prímluvu menovite vyvoláva, medzi ktorými ale prvé miesto zaujíma bl. P. Maria, poneváž orodovanie jej je najsilnejšie, potom apoštolov a mučedníkov.

5. Za tým vskladá ruky svoje nad obetné dary práve tak, jako v starom zákone najvyšší kňaz vskladal ruky svoje nad hlavu bäránka, ktorého mal obetovať, jakoby naň chcel složiť všetky hriechy národa židovského; to činí kňaz i teraz, lebo Ježiš Kristus, ktorý sa v omši sv. pod spôsobom chleba a vína obetuje, bere na seba hriechy naše, a za ne zadosť učiť chce.

6. Ešte raz žehná obetné dary na význam, že obeta tato je stejná s obetou kríža, pri čom zase ministrant dáva znak, aby veriacich upozornil, že už premenenie nasleduje.

§. 38. b) Modlitby a obrady pri premenení.

Kňaz pri úkone tomto je zastupiteľom Ježiša Krista, ktorý sa sám obetuje skrze ruky kňaza, a preto činí a hovorí to, čo Ježiš pri poslednej večere konal a hovoril.

1. Vezmúc do rúk svojich hostiu a pozdvihnúc oči svoje k nebu hovorí: „*Ktorý v predvečer svôjho utrpenia vzal chlieb do svojich svätých rúk, pozdvihol oči svoje do neba k Bohu svôjmu nebeskému Otcovi, dobrorečil, požehnal, (pri čom i on žehná hostiu) lámal a dával svojim učedníkom mluviac: vezmite a jedzte z neho všetci, lebo toto je telo moje.*“

Jaknáhle však vysloví kňaz slová tyto, presvedčený súc o osobnej prítomnosti Ježiša Krista pod spôsobom chleba, chce poklonu svoju učiniť preto klakne na jedno koleno, potom vstanúc pozdvihne sv. hostiu nad hlavu svoju, aby i veriaci poklonu svoju vzdávali Ježiši Kristu pod spôsobom chleba prítomnému, k čomu ich ministrant napomína zvoncom, aby aj tí, ktorí snáď kňaza nevidia, tuže poklonu svoju vzdávali.

2. Odokryje kalich, vezme ho do ruky a hovorí: „*Podobným, spôsobom vzal on po večere kalich do svojich svätých a ctihodných rúk, dobrorečil, žehnal, (pri čom zase prežehnáva kalich) dal svojim učedníkom a hovoril: vezmite a píte z neho všetci, lebo toto je kalich krve mojej nového a večného zákona, tajemstvo viery, ktorá za vás a za mnohých vylitá bude k odpúšteniu hriechov. Kedykoľvek toto činíte budete, čiňte to na moju pamiatku.*“

Za čím zase klaknutím vzdáva poklonu Kristu pod spôsobom vína prítomnému, pozdvihuje kalich nad hlavu svoju, aby i veriaci to konali, a ministrant cengá.

Pozn. Na dedinách a v menších mestečkách je obyčaj, že sa pod pozdvihovaním na vŕži zvoní, aby i tí, ktorí na poli pracujú, a pre práce pri sv. omši prítomní byť nemôžu, aspoň teraz vedeli, čo sa v kostole koná, a aby i oni vzdávali poklonu svoju Ježiši Kristu.

§. 39. c) Modlitby a obrady po premenení.

1. Kňaz odrieka tri modlitby, v ktorých Boha prosí, aby obeta tato i z našej strany jemu milou a príjemnou bola, tak jako obeta abelova, ábrahamova a melchizedechova; pri čom viac razy činí nad sv. hostiou a kalichom znamenie sv. kríža, čo vyznamenáva, že obeta omše sv. je ta istá, ktorá sa na kríži konala, pretože najsvätejšie telo a krv Ježiša Krista požehnávať viac netreba.

2. Pripomína si v tichosti na mrtvých, za ktorých obetu prednáša, za čím si spomína zase i na živých, a prosí, aby bol Boh všetkým milostivý skrze prímluvu svätých, pri čom sa udre v prsia na znak uznania viny svojej, a ľútosti vnútornej.

3. Ku koncu predošlej modlitby zase žehná sviatosť oltárnu, potom ale odokryje kalich, vezme hostiu, a činí s ňou nad kalichom tri kríže, nad korporálom dva, hovoriac: „*Skrze nehož, s ním a v ňom budiž tebe Otče všemohúci v jednote Ducha sv. česť a sláva na veky vekov;*“ pri posledných týchto slovách máličko pozdvihne kalich i s hostiou, ktorú nad kalichom drží.

Robené kríže nad kalichom znamenajú, že sa nám dostalo milostí a požehnaní skrze zásluhy Ježiša ukrižovaného; pozdvihnutie ale kalicha s hostiou pripomína nám starodávnu obyčaj, že sa oltárna sviatosť teraz ukazovala ľudu k poklone, pretože pozdvihovania nebolo, teraz ale je toho viacej nie treba, keď už ľud pri pozdvíhaní vzdal poklonu svojmu.

§. 40. C. Prijímanie.

Čiastka tato v sebe obsahuje: a) prípravu k prijímaniu, a b) prijímanie.

§. 41. a) Príprava k sv. prijímaniu.

1. Posledné slová predchádzajúcej modlitby: „*Per omnia saecula saeculorum t. j. na veky vekov,*“ hovorí kňaz na hlas, čím dáva na známosť, že sa už dokončila omša tichá, a ministrant odpovie „*Amen.*“

2. Potom odrieka kňaz modlitbu Pána, jako slušnú prípravu k sv. prijímaniu, pretože modlitba tato všetky naše potreby jak telesné tak i duchovné v sebe chová, a tak vyslovuje i túžbu po sv. prijímaní, po tom vznešenom pokrme duše našej. Poslednú prosbu: „*Sed libera nos a malo,* t. j. *ale zbav nás od zlého,*“ vysloví ministrant, čo vyznamenáva, že sa s kňazom i celý ľud modlil.

3. Za modlitbou Pána koná kňaz ešte druhú modlitbu, v ktorej prosí Boha, aby nás skrze prímluvu svätých oslobodil od všetkého zlého, pri tom sa žehná patenou, boská ju z úcty naproti telu Ježiša Krista, a položí na ňu sv. hostiu.

4. Potom odokryje kalich, pokloní sa, vezme hostiu do ruky, a rozlomí ju nad kalichom na dve čiastky; jednu položí na patenu, z druhej odlomí kúštek, ostatné ale zase položí na patenu, ten odlomený kúštek ale vpustí do kalicha modliac sa: „*Pax Domini sit semper vobiscum t. j. pokoj Pána budiž vždycky s*

vami;“ na čo ministrant odpovedá: „*Et cum spiritu tuo t. j. i s duchom tvojím.*“

Význam tohoto je nasledujúci: kňaz láme sv. hostiu za príkladom Ježiša Krista, ktorý to isté činil pri poslednej večere svojej. Lámanie toto posvätného chleba za prvých časov bolo potrebné, lebo kňaz posvätil veľkú hostiu, alebo chlieb, čo sa delilo na čiastky; jedna najmenšia bola vložená do kalicha, z druhej prijímal kňaz a prítomní veriaci, tretia bola pre nemocných a uväznených, preto prijímanie často menuje sa i lámáním chleba. — Na pamiatku tuž láme sa i teraz sv. hostia, a vyznamenáva, že telo Ježiša Krista na kríži bolo zmarené a usmrtené, tým sa nám tedy predstavuje smrť jeho. — Že sa ale malá čiastka sv. hostie do kalicha púšťa, koná sa to preto, aby sme sa upamätovali na obyčaj starých, ktorí chlieb do vína zamáčali, a po druhé preto, že je Kristus Pán pod obojím spôsobom celý a nerozdilný prítomný.

5. A teraz nasledujú modlitby, ktorými sa kňaz bezprostredne k sv. prijímaniu pripravuje, a síce: hlboko sklonený bije sa v prsia a hovorí tri razy: „*Báránku boží, ktorý snímaš hriechy sveta, smiluj sa nad nami,*“ a na tretí raz: „*uďeľ nám pokoja.*“ Slová tyto upomínajú nás na slová sv. Jána krstiteľa, lebo tento menoval Ježiša báránkom, ktorý sníma hriechy sveta; — bitie sa v prsiae ale znamená ľútosť. — Potom nasledujú tri modlitby; v prvej prosí kňaz o pokoj a jednotu cirkve, v druhej za odpuštenie hriechov svojich, v tretej ale modlí sa za tu milosť, aby mu prijímanie toto slúžilo k životu večnému.

§. 42. b) Sv. prijímanie.

Kňaz takto k sv. prijímaniu pripravený pokloní sa, pred prevelebnou sviatosťou oltárnou, v ezme sv. hostiu do ľavej ruky, podloží pod ňu patenu modliac sa: „*Vezmem chlieb nebeský, a vzývať budem meno Pánovo;*“ bije sa tri razy v prsia a hovorí: „*Pane! nie som hoden, abys vošiel pod strechu moju, ale riekni len slovom a uzdravená bude duša moja.*“ Sú to slová stotníka v sv. písme spomenutého, ktorý vyslovil vieru svoju v Krista, a stalo sa dľa viery jeho. Pri slovách týchto dáva ministrant zvončekom znak, aby to isté i veriaci činili, žeby tak v sebe vzbudili vieru v Ježiša, a pokánie nad hriechami svojimi, čo im je tiež potrebné; lebo, ačkoľvek skutočne prijímať nebudú, môžu predca účasť brať na prijímaní kňaza duchovným spôsobom.

2. Kňaz urobí pred sebou so sv. hostiou kríž, a príme telo Ježiša Krista modliac sa: „*Telo Pána nášeho Ježiša Krista nech ochraňuje dušu moju k životu večnému.*“

3. Po prijatí sv. hostie složí pred sebou ruky svoje, a v tichosti rozjíma o tej milosti božej, ktorú dosiahol prijatím najsvätejšieho tela božieho.

4. Odokryje kalich, pozbiera patenou na korporále pozostalé čiastočky sv. hostie, vloží ich do kalicha, prežehná sa ním a príme krv Ježiša modliac sa: „*Krv Pána nášeho Ježiša Krista nech ochraňuje dušu moju k životu večnému.*“ Po čom zase za malú chvíľu rozjíma, a ďakuje Bohu za obdržané milosti.

5. Ponevác v kalichu zostane niekoľko kvapiek krve kristovej, dá si doň naliať vína, aby tak kalich opláknúť mohol, a vypije. Potom položiac nad kalich štyri prsty, ktorými sa dotkýnal sv. hostie, dá si naliať vína a vody, a tak umyjúc si prsty, vypije naliate víno a vodu, aby kalich utreť mohol, čo učiní s purifikatorium, potom ale složí kalich tak, jako ho ku oltáru priniesol.

Oddiel III.

Záverčná čiastka omše svätej.

§. 43.

1. Po složení kalicha ide kňaz na stranu epistoly ku knižke, ktorá je zase ta prenesená, a čítú predpísaný kúsok sv. písma prijímanie menovaný. Toto pozostáva z niekoľko veršov písma sv. a koná sa na pamiatku toho, že pred tým ľud odspevoval jeden žalm, dokiaľ kňaz dával prijímať a kalich usporiadal.

2. Kňaz príde na prosriedok oltára, pozdraví ľud obyčajnými slovami, a ide zase na ľavú stranu, kde odbavuje modlitby, ktoré sa menujú: po prijímaní, a sú v pomere s kollektami; lebo je ich práve toľko, koľko bolo týchto, výmuc dní veľkého pôstu, ponevác sa vtedy k nim dokladá ešte jedna modlitba kajúčnosti, a zatvára sa osobitne.— V modlitbách týchto ďakuje kňaz Bohu za tu milosť, ktorú sme dostali skrze prijatie prevelebnej sviatosti oltárnej.

3. Kňaz navráti sa na prosred oltára, pozdraví ľud a prepúšťa ho z kostola slovami: „*Ite missa est t. j. chodte domov, lebo omša sv. je už dokonaná.*“

Tu poznamenat nádobno, že pri omšách v pôstnych dňoch alebo pod barvou belasou držaných na miesto: „*Ite missa est,*“ hovorí kňaz: „*Benedicamus Domino t. j. dobročeme Pánu,*“ čo pochádza odtiaľ, že sa veriaci v pôstnych dňoch hneď po omši sv. nerozhádzali, ale zostali ešte dlho v chráme a spoločne sa modlili, preto ich jáheň oslovil, aby ešte neodchádzali; — teraz síce veriaci už nezostávajú po omši sv., zachovalo sa to ale na pamiatku starej obyčaje. — Pri omši sv. za mrtvých hovorí kňaz: „*Requiescant in pace, t. j. nech odpočívajú v pokoji.*“

4. V tom sa obráti kňaz k oltáru a modlí sa, aby obeta prednesená bola Bohu milá a pre nás osožná a spasiteľná, potom ale udeľuje ľudu požehnanie, aby sa tak s požehnaním božským domov navrátil.

5. Konečne odrieka kňaz na pravej strane posledné evanjelium, ktoré je obyčajne počiatok evanjelia sv. Jána, kde tento dokazuje, že Ježiš Kristus je Boh od vočnosti, a v čase že sa stal človekom, aby nás vykúpil; z úcty však naproti tajemstvu vtelenia Ježiša Krista, pokloní sa kňaz pri slovách: „*A slovo telom učinené je a prebývalo medzi nami.*“ atď.

Pozn. Často sa stáva, že v jeden deň máme dvojnásobný sviatok k. p. nedeľu a sviatok nektorého sv. mučedníka, vyznavača atď. Bere sa tedy omša väčšieho sviatku, z druhej ale berú sa kollekty, tiché modlitby a poprijímaní, konečne evanjelium, ktoré ale na posledok na miesto evanjelia sv. Jána čítané býva, a preto sa vtedy i knižka zase prenáša.

6. Po odbavenom poslednom evanjeliume v mene ľudu odpovie ministrant: „*Deo gratias t. j. ďakujeme Bohu,*“ totižto za to dobrodenie, že usta-

noviť ráčil obeť omše sv., pri ktorej sme boli prítomní, a na ktorej milostach sme účasť brali. Potom vezmúc kalich odíde od oltára, a tým sa dokonala omša sv.

Pozn. 1. Pod slávnou omšou sv. užíva sa i kadidlo, čo vyznamenáva poklonu našu naproti Bohu a úctu naproti svätým, spolu tiež i naproti osobám duchovným vo vyššej cirkvej hodnosti postaveným. Okadzuje sa pred introitom oltár, ktorý nám predstavuje Ježiša Krista; — pred evanjeliumom mešná knižka z úcty naproti slovu božiemu, — pri obetovaní kadia sa obetné dary a oltár, — konečne pod pozdvihovaním prevelebná sviatosť oltárna pod spôsobom chleba a vína, na znak poklony našej naproti najsvätejšiemu telu a krvi Spasiteľa nášho.

Pozn. 2 Gloria vynecháva sa pri omšách sv. vo veľkom pôste, cez advent, v suchých dňoch a na vegílie, jestli na ten deň druhý sviatok nepadne, a pri omšách za mrtvých, lebo chvalospievom radosť prejavujeme, čo ale nemá miesta v pôste, ani pri omšách sv. za mrtvých. — Vtedy vynecháva sa i: „*Ite missa est,*“ a miesto jeho zastupuje: „*Benedicamus Domino,*“ alebo „*Requiescant in pace.*“

Pozn. 3. V nektorých omšách sv. vynecháva sa i kredo, čo sa stáva zvlášte na sviatky mučedníkov, vyznavačov a pannen, jako tiež i v týžňový deň, na ktorý žiaden sviatok nepadne.

Pozn. 4. Pred prijímaním po odbavenej modlitbe za pokoj cirkve spozorujeme, že kňaz, keď mu druhí kňazi, alebo klerici vysluhujú, položí ruky svoje na ruky jáhňove, a hovorí „*Pax tecum t. j. pokoj s tebou,*“ a on odpovie: „*Et cum spiritu tuo, t. j. i s duchom tvojím.*“ Jáheň praje pokoj tento pojdahňovi, a tak prisluhujúci druhí jeden druhemu, Toto nás upozorňuje na pozdravenie Ježiša Krista, keď po svojom z mrtvých vstaní k apoštolom prišiel, a takto ich pozdravil. Pozdravenie toto je veľmi krásne, lebo pokoj Pána prebýva v nás, keď sme slobodní od hriechu, a či je nečo potešiteľnejšie pre nás, než toto? — V starodávnej cirkve i veriaci jeden druhému želali pokoj tento vyššej spomenutými slovmi.

Prídavok.

O omši sv. za mrtvých, a o odpoľudňajších službách božích.

§. 44. Omša sv. za mrtvých, čili Requiem.

Podľa učenia rímsko katolíckej cirkve smrť neruší svazok lásky medzi nami, lež veriaci na zemi stoja v obcovaní s dušami spravodlivých, trebárs tito nie sú viacej medzi živými, lebo tvoria jedno telo, ktorého hlavou je sám Kristus. Preto cirkev katolícka javí radosť svoju nad oslávením vyvolených božích, ctí ich a vzýva ich o prímluvu, ale javí spolu i zármutok nad dušami zomrelých v očistci, ktoré sa ešte do neba nedostaly; preto že majú na sebe hriechy všedné, alebo pokuty časné, a chce im prispieť k pomoci, keď sa za nich modlí, vzlášte ale, keď nekrvavú obeť omše sv. Bohu prednáša. Cirkev to síce koná pri každej omši sv., keď sa kňaz po premenení za mrtvých modlí, medzitým nariadila ešte, aby sa za mrtvých omša sv. so zvláštnymi obradmi konať mohla.

Obrady tyto sú nasledujúce:

1. Na znak smútku svôjho bere kňaz na seba rúcho čierne, a sviečky na oltári sú žlté, lebo i to smútok znamená.

2. Cez celú sv. omšu vynecháva sa každý chvalospev, ponevác je to znakom radosti.

3. Pri stupňovej modlitbe vynechá sa žalm 42, ponevác sa týmto žalmom Dávid tešil, že bude môcť vojsť do stánku Pána.

4. Pri introite neznačí kňaz sv. krížom seba, ale knižku na význam, že omša tato nie za

neho, tedy nie za živých, ale za mrtvých obetovaná bude.

5. Po epistole je traktus a sequencia: „*Dies irae.*“

6. Pred evanjeliumom neprosí kňaz o požehnanie, a po evanjelium neboskáva knižku, pretože duše zomrelých v očistci ešte nepoživajú požehnaní, a ovocia slova božieho.

7. Pri obetovaní nežehná sa voda, pretože ta predstavuje veriacich živých, keď omša tato koná sa zvlášte za mrtvých.

8. Pred prijímaním pri slovách: „*Báranku boží,*“ atď. nebije sa kňaz v prsia, ani nehovorí: „*smiluj sa nad nami*“. ale: „*Udeľ im pokoja*“, a po tretí raz: „*Udeľ im pokoja večného*“; pri tom sa vynecháva i modlitba za pokoj cirkve.

9. Konečne na miesto: „*Ite missa est*“, hovorí kňaz: „*Requiescant in pace t. j. nech odpočívajú v pokoji*“; ani nedáva požehnanie, čo tiež vyznamenáva, že sa konala omša sv. za mrtvých.

§. 45. Odpoľudňajšie služby božie.

Nedeľa a sviatky ustanovené sú od cirkve k tomu, aby sme celý deň od služebnej práce odpočívali, a aby sme sa v pobožnosti a dobrých skutkoch cvičili. Preto okrem omše sv. a kázne ustanovila cirkev ešte i popoľudňajšie služby božie, ktoré kresťano-katolíci navštevovať majú.

Odpoľudňajšie služby božie sú:

1. Kresťanské cvičenia, čo v tom záleží, že sa dospelejšia mládež v kresťanskom náboženstve vyučuje.

2. Sv. požehnanie, alebo lytanie, keď

ľud lytanie a nektoré piesne spieva, potom kňaz koná modlitbu a dá ľudu s ciboriumom sv. požehnanie.

3. Nešpory alebo vesperae, ktoré sa odávajú pred veľkými sviatkami, alebo i na samé sviatky, a je to pamiatkou toho veku, keď ešte ľud s kňazom odbavoval cirkevné hodinky, k čomu teraz len kňaz povinný je. — Nešpory pozostávajú z 5 žalmov, potom nasleduje krátke čítanie, a pripojí sa jedna pieseň. Po tejto spieva sa „*Magnificat*“ t. j. chvalospev Marie, pod ktorým spevom kadí sa oltár. Celá pobožnosť zatvára sa modlitbou, ktorú kňaz spieva, a antiphonou na čiastku roka predpísanou; konečne dáva sa s ciboriumom sv. požehnanie, čo ale nie je obyčajou po celej cirkvi.

Čiastka II.

O svätých sviatosťach.

§. 46. O sv. sviatosťach vôbec.

Sviatosť je viditeľné znamenie neviditeľnej milosti, ktoré od Krista Pána k našemu posväteniu ustanovené je.

Pri každej sviatosťi nového zákona troje vyhľadáva sa, a síce: a) viditeľný znak, b) neviditeľná milosť, čili neviditeľné pôsobenie sviatosťi, a c) ustanovenie od Ježiša Krista.

Viditeľný znak tvoria ty obrady a slová, ktoré sa konajú pri udeľovaní jednotlivých

sviatostí. — Obrady tyto delíme na p o d s t a t n é a n e p o d s t a t n é, tamty sú od Krista ustanovené, a tvoria podstatu sviatosti, tak že sa nikdy prenechať nemôžu, jestli sviatosť platne udelená byť má; — tyto sú ale od cirkve k povzbudeniu pobožnosti veriacich ustanovené, ktoré však netvoria podstatu sviatosti. a preto bez nich platne udeliť sa môže, čo sa i skutočne v čas potreby deje; jestli by ale kňaz obrady tyto bez potreby vynechal, udelenie sviatosti je síce platné, ponevác podstatné obrady sviatosti vykonané boly, lež kňaz priťahuje na seba hriech, že sa protiví nariadeniu cirkve.

Neviditedlné pôsobenie sviatosti je milosť posväcujúca, a druhé milosti, ktoré skrze sviatosti dosahujeme.

Ustanovenie sviatostí od Ježiša Krista tiež je nevyhnutne potrebné, lebo žiaden nemá tu moc, aby s viditedlným znakom spojil neviditedlnú milosť, okrem samého Ježiša Krista; preto ani cirkev sv. čo zastupiteľkyňa Ježiša, nemá moc sviatosť novú ustanoviť, čo sa i tým potvrdzuje, že cirkev sv. vždy a všade ty isté sviatosti užívala, ktoré Ježiš Kristus ustanovil, tak že nemôžeme udať veku, kde by ona menej alebo viacej sviatostí bola uznávala a užívala.

§. 47. Počet sviatostí a potreba jejich.

Sviatostí je sedem, a síce: krst, birmovanie, sviatosť oltárna, pokánie, posledné pomazanie, posvätenie kňazstva a stav manželský.

Že sedem sviatostí od Krista ustanovené bolo, vyslovila už viac razy katolícka cirkev na všeo-

bečných snemoch svojich, ktorej veriť povinní sme, ponevác je neomylná; a to isté dokázala i životom svojím, keď vždy a po všetky časy ani viacej, ani menej, než sedem sviatostí uznávala a užívala.

Medzitým i zdravý rozum náš súhlasí s učením cirkve, keď pováži potreby človeka od kolísky až do hrobu jeho, v ktorých potrebuje pomoc nadprirodzenú, ktorú len skrze sviatosti dosiahnuť môže. Potrieb týchto je sedem, pre ktoré sedem sviatostí ustanovené bolo. Tak

1. Človek prichádza na svet v hriechu prvorozenom, aby sa od hriechu tohoto oslobodiť mohol, je ustanovený krst sv.

2. Keď človek dorastá, bojovať má proti pokúšeniam, a hájiť vieru svoju; toto ale sebe samému zanechaný vykonať nemôže, preto prijíma sviatosť birmovania, aby milosťou Ducha sv. v boji tomto posilnený bol.

3. Jako telo ľudské tak i duša potrebuje pokrm, ktorý len duchovný byť môže, a pokrm ten nachádzame v prevelebnej sviatosti oltárnej, ktorá posilňuje dušu našu.

4. Človek po krste sv. upadá zase do hriechov smrteľných, a stáva sa nepriateľom Boha; v stave tomto sám sebe pomôcť nemôže, preto ustanovená je sviatosť pokánia, aby tam skrze ľútosť, vyznanie hriechov, a zadosťučinenie dostal odpuštenie hriechov.

5. Keď sa človek približuje k smrti, nepriateľ duševného spasenia nášho namáha sa, aby ho k hriechu zvedol, lebo dobre vie, že od posledného okamženia života nášho závisí kraľovstvo nebeské,

alebo večné zatratenie, aby však človek v boji tomto posilnený bol, ustanovil Ježiš Kristus sviatosť posledného pomazania.

6. Konečne pre ľudské pokolenie potrebné sú dva stavy, v ktorých postavené osoby nadprirodzenou milosťou posilnené byť musia, aby povinnosti stavu svôjho verne plniť mohli, a to sú stav kňazský, a manželský; pre prvý je ustanovená sviatosť posvätenia kňazstva, pre druhý ale sviatosť stavu manželského.

Sviatosti delia sa na sviatosti mŕtvých a na sviatosti živých, tamty sú: krst a pokánie, lebo ich prijímame v hriechoch, ktoré sú smrťou duše našej; ostatné sú sviatosti živých, lebo ich len v stave milosti hodne prijať možno.

Nasleduje teraz čiastočné vysvetľovanie obradov pri jednotlivých sviatosťach užívaných.

1. Sviatosť sv. krstu.

§. 48. O sviatosti krstu vôbec.

Krst sv. je ta sviatosť, v ktorej človek skrze vodu a slovo božie od každého hriechu očistený, a v Kristu k životu večnému z novu zrodený a posvätený býva.

Viditeľný znak pri sviatosti krstu je liatie vody na hlavu kŕstenca a slová: „*M. ja Ťa kŕstím v mene Otca, i Syna, i Ducha sv. Amen.*“ Sem prislúchajú ešte i od cirkve ustanovené obrady.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti tejto je milosť posväcujúca, ktorú pri krste sv. dosahujeme po

odpuštení hriechov a to síce jak prvorodeného tak i všetkých pred krstom spáchaných hriechov, skrze čo sa stávame synmi božími, dedičmi kráľovstva nebeského, a údamy cirkve kristovej.

Sviatosť krstu ustanovil Ježiš Kristus, lebo čítame u sv. Mat. 28, 19. že Ježiš pred na nebe vstúpením svojim riekol k apoštolom: „*Idúce, učte všetky národy, krstiac ich v mene Otca, i Syna, i Ducha sv. Amen*“.

Z počiatku cirkve boli krstení najviac o d r o s t l í, ale i d e t i, lebo čítame v sv. písme, že boly od apoštolov celé rodiny pokrstené, čím sa predpokladá, že sa tam i deti nachádzaly.

Odrostlí, prv nežli ku krstu pristúpiť mohli, boli vyučovaní v učení Ježiša Krista a menovali sa k a t e c h u m e n i, tito pred krstom skladali vyznanie viery a sľub, že sa chcú chrániť každého hriechu.

Ponevác ale teraz najviac n e m l u v n i a t k a krstené bývajú, volia sa ku krstu k m o t r o v i a, ktorí v mene krstenca skladajú vyznanie viery, a činia sľub pred Bohom.

Pokrstení obliekali na seba r ú c h o biele na znak n e v i n n o s t i a čistoty pri krste obdržanej, ktoré len v ôsmy deň zo seba zložili.

Odrostlí krstení boli obyčajne vo v e ľ k ú s o b o t u, alebo v s o b o t u pred sv. Duchom, a preto k zachovaniu tejto pamiatky svätí sa krstelná voda v sobotu veľkú, ktorá sa i bielou menuje, preto že pokrstení obliekali rúcho biele. Nemluvniatka ale krstiť sa mohli každý deň, jako sa to i teraz deje, ponevác sú vždy vyložené nebezpečnosti smrti.

Krst sv. z počiatku udeľoval sa zamočením celého tela do vody, alebo poliatím vodou, alebo len pokropením. Teraz užíva sa poliatie vodou na hlavu krstenca.

§ 49. Obrady sviatosti krstu.

Obrady krstu sv. dajú sa rozdeliť na troje; a síce na obrady a) pred krstom, b) pri krste, a c) po krste.

§. 50. a) Obrady pred sv. krstom.

1. Kmotrovia, alebo krsní rodičia prinesú nemluvniatko ku dverám kostolným, a čakajú tam, dokiaľ ich kňaz do chrámu neuvedie, čo vyznamenáva, že dieťa to ešte nepatrí medzi údov cirkve, ktorú predstavuje kostol, ani nemôže účasť brať na službách božích, lebo k tomu len skrze krst sv. uvedené bude.

2. Kňaz oblečený v superpellicii a štole príde ku dverám kostolným, a zpýta sa o meno maličkého, na čo kmotrovia povedia meno, ktoré krstenec cez celý život svoj nosiť bude. Meno toto u katolíkov má byť vždy meno nektorého svätého, ktorého sebe krstenec volí za patróna a vzor svoj s tým úmyslom, že čnosti jeho vo všetkom nasledovať, a k nemu o prímluvu u Boha utiekať sa bude; ďalej prijíma novokrsteneц meno nektorého svätého na význam, že vstúpuje do obcovania svätých. Preto neslušné je, keď katolíci dieťkam svojim pohanské mená dávajú.

3. Kmotrovia skladajú v mene nemluvniatka vyznanie viery, a odriekajú sa satanaša, pýchy a skutkov jeho, t. j. činia sľub, že

sa krstenec každého hriechu chrániť bude, na význam, že predošle každý odrostlý v osobe svojej to činiť musel, čo sa i teraz zachováva, keď odrostlý krstený býva.

4. Kňaz dýchne tri razy na nemluvniatko, čo nás upozorňuje na Ježiša Krista, ktorý dychnutím udelil apoštolom Ducha sv., a pretože nemluvniatko skrze krst sv. tiež dostane milosť Ducha sv., preto kňaz naň dýcha; stáva sa to ale tri razy na význam najsvätejšej Trojice, v ktorej mene pokrstené bude.

5. Potom čini kríž na čele a na prsiach krstenca, čím ho upozorniť chce, že len skrze zásluhy ukrižovaného Ježiša Krista dosiahne milosť posväcujúcu. Že ale kňaz kríž ten na čele a na prsiach čini, to vyznamenáva, že kríž bude napozatým slávnym znakom jeho, za ktorý sa nemá nikdy hanbiť, ale že ho bude v mysli a v srdci svojom ustavične nosiť.

6. V s k l a d á r u k u nad krstenca, čo nás tiež upozorňuje na Ježiša Krista, ktorý vskladal ruky svoje nad nemluvniatka a požehnával im; ďalej znamená, že je krstenec od tejto chvíly pod zvláštnou ochranou božou, pri čom sa kňaz modlí, aby Boh od krstenca všetku tmú rozumu jeho odstrániť ráčil.

7. Kňaz klade do úst krstenca máličko posvätenej soly. Sol totižto udržuje mäso od porušenia, a jedlu dodáva dobrej chuti; a hľa práve tak udržuje milosť Ducha sv. pri krste obdržaná dušu našu od hriechu, ktorý je hnilobou duchovnou, a napomínaný býva krstenec, aby dobrú chuť hľadal len v dobrých a bohumilých skutkoch.

8. Po tomto nasledujú modlitby, ktoré sa menujú exorcismi, a nie sú inšie, než modlitby, ktorými kňaz Boha prosí, aby krstenec oslobodený bol z pod moci diablovej, a aby mu tento škodiť nemohol.

9. Kmotrovia modlia sa: Otče náš. Zdravás, a verím, čo sa koná na tu pamiatku, že odrostlí pri krste sv. najprv odriekali vyznanie viery a modlitbu Pána.

10. Kňaz číta kúsek evanjelia, kde sa nám opisuje, jako Kristus požehnával nemluvniatkam, čím sa nám poukazuje, že i tento krstenec vstúpi do počtu miláčkov Ježiša Krista.

11. Kňaz posliní si prst, vezme k tomu máličko popola, a urobí blato, čím potre uši a nos krstenca a hovorí: „*Epheta* t. j. *otvor sa*:“ upamätáva nás to, že Ježiš hluchonemému blatom pomazal uši, a tak ho uzdravil, teraz sa to koná na význam, aby krstenec sluch svoj otváral slovu božiemu, a v dobrých skutkoch aby nachádzal dobrú vôňu.

12. Konečne kňaz podá kmotrom štólu, a tak uvádza krstenca do chrámu modliac sa: „*Vojdi do chrámu božieho, abys mal podiel s Kristom v živote večnom.*“

§. 51. b) Obrady pri krste sv.

1. Prídúc ku kameňu krsteľnému zpyta sa kňaz nemluvniatka: „*Odriekuš-li sa satanáša, pychy a skutkov jeho?*“ načo v mene krstenca odpovedia kmotrovia: „*Odriekam,*“ čím obnovujú sľub už raz daný.

2. Kňaz maže krstenca sv. olejom katechumeno v

na prsiach a medzi lopatkami, na význam, že má byť udatným bojovníkom kristovym, k čomu ho posilňuje milosť krstu sv., lebo starodávna obyčaj bola, že ti, ktorí sa v súbojoch pasovali, mazali olejom údy svoje, aby sa posilnili, a telo svoje klzkým a hladkým učinili. Preto jako účinkoval olej na telo subojovníkov, tak účinkuje milosť Ducha sv. na dušu krstenca.

3. Kmotrovia skladajú ešte raz vyznanie viery.

4. Kňaz sa pýta: „*M. chceš-li byť pokrstený?*“ a kmotrovia prisvedčujú, čo vyznamenáva, že každý dobrovoľne ku krstu pristúpiť musí, ponevác cirkev k tomu nikoho nútiť nemôže.

5. A teraz sa začína podstatný obrad krstu sv.; kňaz vezme totižto posvätenú vodu, poleje tri razy na spôsob kríža hlavu krstenca a hovorí: „*M. ja ťa krstím v mene Otca i Syna, i Ducha sv. Amen.*“ Koná sa to podľa ustanovenia Ježiša Krista, ktorý hovoril k apoštolom svojim: „*Idúce,*“ atď. Mat. 28, 19. Poliatie vodou na spôsob kríža vyznamenáva, že nám Ježiš Kristus na kríži vydobil milosti; že sa ale voda tri razy ľeje, to vyznamenáva najsv. Trojicu.

§. 52. c) Obrady po krste sv.

1. Hneď po udelenom krste maže kňaz pokrsteného na vrchu hlavy sv. križmou, čo vyznamenáva, že sa stal kresťanom, a tak že prislúcha Kristu, ktorý je najvyšším kňazom a kráľom. Vyznamenáva tiež i dôstojnosť kresťana, lebo v istom smysle je on kráľom nad náruživosťami svojimi, a čo kňaz obetovať má Bohu seba samého.

2. Kňaz vloží nad pokrsteného bielu košielku, ktorú kmetrovia do ruky chytia, čím napomína pokrsteného, že toto biele rúcho vyznamenáva nevinnosť a čistotu, ktorú pri krste sv. dostal, aby tedy nevinnosť tuto čím najďalej zachoval, a každého hriechu sa chránil.

3. Podáva sa pokrstenému horiaca svieca, ktorú tiež kmetrovia chytia, čím sa on napomína, že rozum jeho milosťou Ducha sv. je osvietený, aby tedy viedol život dľa učenia Ježisa Krista, a aby druhým svietil príkladom svojím.

4. Konečne kňaz prepúšťa pokrsteného slovami: „*Chod' v pokoji, a Pán nech je s tebou.*“

Pozn. Po sv. krste zapíše sa každý pokrstený na fare do knižky, pod menom *matricula baptisatorum* t. j. zápisnica pokrstených; činí sa to preto, aby sa vedel deň narodenia a krstu pokrsteného, potom tiež i rodičovia a kmetrovia jeho. --

Každý kresťan a katolík, ktorý čo nemluvniatko krstený bol, povinný je obnoviť sľub, ktorý kmetrovia v mene jeho pri krste sv. zložili, kade náhle príde k užívaniu rozumu svojho, čo sa koná najviacej pred prvým sv. prijímaním.

Odrostlí pred krstom vždy najprv v kresťanskom náboženstve vyučovaní bývajú, a len potom ku krstu sv. pristupujú. To sa konalo i v starodávnej cirkvi, a menovali sa tito *katechumeni*.

2. Sviatosť birmovania.

§. 53. O sviatosti birmovania vôbec.

Birmovanie je ta sviatosť, v ktorej pokrstený človek skrze vskladanie rúk, pomazanie a modlitbu biskupa od Ducha sv. posilnený býva, aby svoju vieru stále vyznával a podľa nej živý bol.

Viditeľný znak birmovania je: vskladanie rúk, pomazanie a modlitba biskupa.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti birmovania ale je ta milosť Ducha sv., ktorou birmovanec posilnený býva.

Že sviatosť tato ustanovená je od Ježiša Krista, učí sv. cirkev podľa písma sv., a dľa spisov sv. otcov; tak v sk. Ap. 8, 14—17 čítame: „*Keď apoštoli počuli, že Samaria prijala slovo božie, poslali k nim Petra a Jána, ktorí príduce ta modlili sa za nich, aby prijali Ducha sv., lebo ešte na žiadneho z nich nebol prišiel, ale pokrstení boli v mene Ježiša Krista. Tedy vskladali nad nich ruky, a prijali Ducha sv.*“ — Z čoho patrné je, že apoštoli udeľovali sviatosť birmovania, rozdielnu od sviatosti krstu, čoby neboli činili, keby to Kristus nebol ustanovil. Sviatosť tuto len biskup udeľovať môže.

Z počiatku cirkve, keď biskup krstil, bola pokrsteným hneď udeľovaná i sviatosť birmovania, teraz udeľuje sa ona len dospelejším, ktorí sú už v kresťanskom náboženstve dobre vyučení. — Udeľuje sa však najviacej v sviatky svätodušné na význam, že v tomto čase sostúpil Duch sv. na apoštolov.

§. 54. Obrady sviatosti birmovania.

1. Biskup po omši sv. modlí sa spolu složeným a rukama, aby Duch sv. sostúpil nad birmovancov, a aby moc najvyššieho chránila ich od všetkých hriechov.

2. Vloží ruky svoje nad birmovancov, a v modlitbe prosí Ducha sv., aby im udelil 7 darov svojich, a síce dar múdrosti, rozumu, rady, sily, umenia, pobožnosti a bázne božej.

3. Dá si postaviť na hlavu infulu, a vezme do ruky pastorela na znamenie, že len jemu prislúcha právo sviatosť tuto udeľovať, pokiaľ jednoduchý kňaz birmovať nemôže.

4. Pristúpi k jednotlivým birmovancom položí ruku svoju na hlavu jeho, druhou ale ho maže na čele v spôsobe kríža sv. krížom a hovorí: „*M. značím ťa znamením sv. kríža, a posilňujem ťa krížom spasenia v mene Otca, i Syna, i Ducha sv. Amen.*“

Vskladanie rúk znamená, že budú stáť pod silnou ochranou Ducha sv., ktorý ich zachráni od hriechu, jestli i oni čo bojovníci kristovi s milosťou božou spolupôsobovať budú; — značí sa čelo birmovanca, na význam, že on milosťou Ducha sv. posilnený všetko veriť bude, čo Ježiš Kristus zjavil, že vieru svoju vždy slovom a skutkom vyznávať bude, a že sa za ňu nikdy hanbiť nebude. Že sa ale mazanie toto robí na spôsob kríža, to vyznamenáva, že nám milosť tuto vydobyl Ježiš Kristus skrze smrť svoju na dreve kríža.

5. Biskup udre máličko birmovanca po líci a hovorí: „*Pokoj s tebou*“, čo vyznamenáva, že je birmovanec hotový každé pohanenie a prenasledovanie pre Krista s radosťou trpeť za príkladom sv. apoštolov, ktorí sa radovali z toho, že mohli pohanenie pre Krista znášať.

6. Ku koncu odrieka biskup jednu modlitbu, pri čom všetci birmovaní prítomní byť majú.

7. Konečne udelí biskup všetkým birmovancom sv. požehnanie.

8. Birmovanec príma na seba nové meno, aby ešte jedného a to svätého ochranca mal, ktorý

by sa u Boha za neho primlúval, aby tak vo viere a v čnosti cez celý život svôj zotrval.

Pozn. I pri udeľovaní sviatosti birmovania volia sa kmtrovia, tak že birmovanec mužského pohlavia volí si chlapa, ženského pohlavia ale ženu. Tito pri udeľovaní sviatosti kladú pravú ruku svoju na pleco birmovanca, čím chcú na javo dať, že sú svedkovia prijatia sviatosti birmovania a že chcú birmovanca častejšie napomenúť, aby viedol nábožný život, ďalej že ho chcú vo viere upevňovať, lebo to je povinnosťou každého kmtrova. Kmtrovia tito musia byť už birmovaní, v náboženstve vyučení, a osoby mravného života.

3. Sviatosť oltárna.

§. 55. O sviatosti oltárnej vôbec.

O sviatosti oltárnej jako obeť omše sv. sme už pojednávali, teraz bereme sviatosť oltárnu, čo sviatosť t. j. jako ju veriaci prijímajú a jako sa im udeľuje. A preto v tomto smysle sviatosť oltárna je opravdivé požívanie tela a krve Ježiša Krista ku pokrmu duše našej.

Viditeľný znak sviatosti oltárnej sú spôsoby chleba a vína.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti oltárnej sú ty milosti, ktoré nám sviatosť podáva, jako: spojenie sa s Kristom, rozmnoženie posväcujúcej milosti, odpustenie všedných hriechov atď.

Ustanovenie sviatosti tejto od Ježiša Krista patrné je zo slov Ježišových: „*To činite na moju pamiatku.*“

§. 56. Obrady udeľovania sviatosti oltárnej.

Sviatosť oltárna môže sa veriacim udeľovať pod omšou sv. alebo po, a okrem omši sv.

Sviatosť oltárna pod omšou sv. udeľuje sa takto:

1. Kňaz po prijatí najsvätejšej krve kristovej, vyne ciborium zo svätostánku, a ministrant dajúc znak zvončekom odrieka: „*Confiteor*,“ abi veriaci ešte raz vzbudili ľútosť v srdciach svojich.

2. Po odbavenom „*confiteor*“ obráti sa kňaz k ľudu, a odrieka dve modlitby, v ktorých prosí Boha o odpuštenie hriechov prijímajúcich, udeľujúc im všeobecné rozhrešenie.

3. Potom vezme do ľavej ruky kalich, do pravej ale jednu hostiu, a držiac ju nad kalichom obráti sa k ľudu a hovorí: „*Ejhl'a bärá-nok boží, ktorý sníma hriechy sveta. Pane nie som hoden, abys vošiel pod strechu srdca môjho, ale riekní len slovom, a uzdravená bude duša moja.*“ Tyto posledné slová opakuje tri razy, a ministrant cenga, aby veriacich na to upozornil.

4. Kňaz ide ku každému a dáva prijímať jednotlivcom vraviac: „*Telo Pána nášeho Ježiša Krista nech ochraňuje dušu tvoju k životu večnému.*“

5. Konečne vloží ciborium naspiatok do svätostánku a pokračuje v omši sv.

Tak práve dáva sa prijímať i po omši sv. s tým poznamenaním, že kňaz dá s ciboriumom sv. požehnanie. Keď sa ale okrem sv. omši dáva prijímať, musí na oltári aspoň jedna svieca horeť, obyčajne ale sa dve zapalujú, ostatne koná sa tak jako inokedy, a dáva sa sv. požehnanie.

Pozn. Keď kňaz okrem omši sv. udeľuje sviatosť oltárnu, má si dva prsty, ktorými bral sv. hostie, umyť a utrieť, žeby nektoré maličké čiastočky na prstoch jeho nezostaly, ku čomu na oltári je nádobka s vodou, a na ciboriume purifikatorium.

4. Sviatosť pokánia.

§. 57. O sviatosti pokánia vôbec.

Pokánie je ta sviatosť, v ktorej k tomu nariadený kňaz na mieste božom hriešnikovi po krste spáchané hriechy odpúšťa, keď zane ľutuje, z nich sa vyspovedá, a má opravdivé predsavzatie za ne zadosť učiť.

Viditeľný znak sviatosti pokánia, je vyznanie hriechov, a rozhrešenie kňazom udelené.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti tejto ale je odpuštenie hriechov a milosť posväcujúca, ktorú pri pokání dosahujeme.

Sviatosť tuto ustanovil Ježiš Kristus, keď dal apoštolom svojim moc hriechy odpúšťať, hovoriac, u Jána 20, 22: „*Prímäte Ducha sv., komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, a komu zadržíte, budú mu zadržané.*“

§. 58. Obrady sviatosti pokánia.

1. Hriešnik po dobrom zpytovaní svedomia ide ku spovednici, klakne si, prežehná sa sv. krížom a vyznáva hriechy svoje, k čomu pripojí i ľútosť za hriechy a predsavzatie zadosť učiť, konečne prosí o rozhrešenie.

2. Kňaz dá hriešnikovi napomenutie, uloží mu pokutu zaslúženú, a dáva mu rozhrešenie vraviac: „*Ja ťa rozhrešujem od hriechov tvojich, v mene Otca, i Syna, i Ducha sv. Amen.*“ — Pri tom prežehná kajúceho znamením sv. kríža na

význam, že len skrze smrť Ježiša Krista dosahujeme odpustenie hriechov našich.

3. Rozhrešenie toto predchádzajú a za ním nasledujú nektoré modlitby, kde kňaz oslobodzuje kajúceho od cirkevnej pokuty, a prosí Boha o milosrdenstvo.

Pozn. Cirkevné tresty k zadosť učeniu za hriechy bývaly za prvých časov cirkve veľmi prísne, a pozostávaly v pčstoch, modlitbách, vyobcovaní z cirkve, v almužných atď. — Hriešnik takýto musel sa predstaviť pred biskupa, ktorý mu predložil ťažkosť hriechu, poučil ho, napomenul k pokániu, a predpísal mu časnú pokutu, ktorú znášať bude. Kajúci tito delili sa na viacej tried, a síce: a) Plačiaci, ktorí stávali v predsieni chrámovej, a prosili veriacich, aby sa za nich prímľovali o zkrátenie lehoty. — b) Počuvajúci, ktorí mohli už i do chrámu vstúpiť, a na omši katechumenov účasť brať. — c) Kľačiaci, ktorí mali dovolené po odchode katechumenov a počúvajúcich ešte v chráme zostať, kde ich kľačiacich biskup požehnal, a nad nimi sa modlil. — d) Stojáci, ktorí stojace prítomní boli pod celou omšou sv., ale nesmeli obetovať, ani sviatosť oltáru prijímať. A tak len takto pripravení boli zase do cirkve prijatí, a od hriechov svojich rozhrešení.

Jestli však nektorí príkladnou kajúčnosťou vynikal, alebo jestli upadol do smrteľnej nemoci, odpustil mu biskup čiastku pokuty cirkevnej, čo prichádza pod menom *odpustkov*, ktoré sú dvojnásobné: plnomocné, keď sa celá pokuta odpúšťa, a čiastočné alebo neplnomocné, keď len jedna čiastka zaslúženej pokuty odpustená býva. K dosiahnutiu odpustkov potrebné je, aby sme boli v stave milosti, a okrem toho, aby sme vykonali všetko to, čo v tom páde cirkev od nás žiada.

Tu ešte spomenúť nádobno i verejnú spoveď t. j. vyznanie hriechov pred celou obcou kresťanskou v chráme božom, a nie len pred kňazom, čo sa žiadalo pri takých hriechoch, ktoré verejne konané boli, a ktorými druhým pohoršenie sa dalo. Aby ale v neskorších časoch nektorí ľahostajnejší kresťania práve tým od pokáania odstránení neboli, cirkev nežiada verejnú spoveď už viacej, povoľáva veriacich svojich len k súkromnej spovedi.

5. Sviatosť posledného pomazania.

§. 59. O sviatosti posledného pomazania vôbec.

Posledné pomazanie je ta sviatosť, v ktorej nemocný skrze mazanie sv. olejom a modlitbu kňaza obdržuje milosť božiu k prospechu duše, a často i k prospechu tela.

Viditeľný znak sviatosti tejto je mazanie olejom a modlitba kňaza.

Neviditeľné pôsobenie posledného pomazania ale je milosť, ktorú nemocný dosahuje k prospechu duše a často i tela svôjho.

Že sviatosť tato ustanovená je od Krista Pána, nachádzame v sv. písme, tak čítame u sv. Mark. 6, 13: „*A mazali olejom mnohých nemocných a uzdravovali ich*“ čo sa na posledné pomazanie vťahovať musí. Ďalej čítame v liste sv. Jakuba 5, 14–15, ktorý píše: „*Je-li kto z vás nezdravý? nech volá k sebe kňazov, a nech sa modlia nad ním mažúc ho olejom v mene Pána, a modlitba viery uzdraví nemocného, a poľahčí mu Pán, a jestli je v hriechoch, budú mu odpustené.*“ — Že tu sv. Jakub o sviatosti, a nie o jednoduchom liečivom prosriedku hovorí, zrejme je z toho, že a) to žiada pre všetky nemoci, už ale vieme, že olej nelieči v každej nemoci; — b) za potrebné drží volať kňazov, keď liek i druhý ktokoľvek nemocnému podať môže; — c) pripisuje mazaniu odpustenie hriechov, čo sa jednoduchému lieku privlastniť nemôže. — Keď ale sv. Jakub tu o sviatosti hovorí, zase zrejme je,

že od Krista ustanovená byť musela, lebo apoštol len to konali, čo Kristus ustanovil.

Udeľovateľ sviatosti tejto je kňaz. Tu poznamenaj nádobno, že sa síce v sv. písme hovorí, aby nemocný zavolať kňazov, pritom však dostatočný je i jeden kňaz. Sviatosť tuto prijať môže len ťažko nemocný.

§. 60. Obrady sviatosti posledného pomazania.

1. Keď vojde kňaz do príbytku nemocného, pozdraví ho a všetkých prítomných slovami: „*Pokoj nech je domu tomuto a prebývajúcim v ňom.*“ Pri tom pokropí nemocného a dom svätenou vodou, čo nemocného upamätovať má na krst sv. a na čistotu duše, ktorú si skrze pokánie zaopatriť má.

2. Kňaz modlí sa s nemocným, a pripravuje ho k sviatosti pokánia a oltárnej, jestli tyto nemocný prijať môže, čo sa koná jako obyčajne s tým však poznamenaním, že dokiaľ nemocný sv. spoveď vykoná, výdu domáci z izby, a pri udeľovaní sviatosti oltárnej na miesto obyčajných slov hovorí kňaz: „*Prími bratu (sestro) pokrm duchovný Pána nášeho Ježiša Krista, ktorý nech ťa chráni pred nepriateľom a nech ťa sprevádza k životu večnému. Amen.*“

3. Po udelení sviatosti oltárnej, a odbavených modlitbách nektórych vezme kňaz olej nemocných a maže nemocného na očiach, ušiach, nose, ústach, rukách a nohách, jako na zovnútorých nástrojoch hriechu, a pri každom mazaní hovorí: „*Skrze toto sv. mazanie a skrze milosrdenstvo svoje, nech ti odpustí Boh, čo si*

zrakom, sluchom atd. shrešil, v mene Otca, i Syna, i Ducha sv. Amen.“

Olej vyznamenáva tu milo sť, ktorú sviatosť posledného pomazania nemocnému k posilneniu udeľuje.

Jestli je nemocný tak veľmi ťažko chorý, žeby nemohol za živa na všetkých údoch mazaný byť, kňaz maže len čelo jeho a hovorí: „*čo si skrze všetky smysly svoje shrešil.*“

Ešte podotknúť treba, že svetským nemocným mažú sa ruky na dlani; kňazovi ale na druhej strane, lebo na dlani pomazané boly ruky jeho pri posvätení na kňazstvo.

4. Po dokonanom mazaní kňaz modlí sa, aby mu Boh udelil odpuštenie hriechov, a jestli mu to k spaseniu slúži, i predošlé zdravie.

5. Konečne potešuje nemocného, a dá mu boskať sv. kríž, lebo len v Ježiša Krista dôveru svoju skladať má.

Pozn. Sv. Otec Benedikt XIV. nariadil, aby smrteľne nemocný, keď sa sviatosťami umierajúcich zaopatril dá, a tyto s príslušnou pobožnosťou príme, účastným stal sa plomocných odpustkov, prečo predpísal modlitbu, ktorou kňaz v páde podobnom splnomocnený udeľuje plnomocné odpustky, čo sa koná vždy ku koncu, a len pri tých nemocných, ktorí sa nachádzajú v ťažkej nemoci.

6. Sviatosť posvätenia kňazstva.

§. 61. O sviatosti posvätenia kňazstva vôbec.

Posvätenie kňazstva je ta sviatosť, skrze ktorú sa tým, ktorí ju prijímajú,

kňazská moc s obzvláštnou milosťou udeľuje, aby úrad kňazský konať a svoje povinnosti plniť mohli.

Viditeľný znak sviatosti tejto sú ty obrady a modlitby, pod ktorými sa udeľuje, zvlášte vskladanie rúk.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti tejto ale je moc kňazská, a milosť dosiahnutá.

Sviatosť tuto ustanovil Ježiš Kristus, lebo chciac založiť cirkev pre všetky časy, musel dať apoštolom a jejich nástupcom moc tu, ktorú mal i on sám, a to učinil, keď k apoštolom povedal: „*Jako mňa poslal Otec, tak i ja posielať vás.*“ Ján. 20, 21. Moc tato záležala v tom, aby učili, obetu konali, sviatosti vysluhovali, a cirkev riadili, t. j. záležala v úrade učiteľskom, kňazskom a kráľovskom, ktoré len apoštolom a jejich nástupníkom, tedy len predstaveným, nie ale i veriacim sverené byly.

Apoštoli moc tuto sebe danú i užívali, ponevác ale boli smrteľní, vyvolili si nástupcov a pomocníkov, ktorým udeľovali moc kňazskú vskladáním rúk svojich a modlitbou, čoho dostatočné svedectvá máme v sv. písme; keď totižto apoštoli novú kresťanskú obec založili, v ktorej oni bývať nemohli, ustanovili biskupa, posvätili ho, a sverili mu cirkev tuto, tak činil Peter, Pavel a ostatní apoštoli

Ponevác ale usporiadanie toto cirkve malo zostávať po všetky časy, preto od apoštolov vyvolení biskupi zase vyvolili nástupcov svojich, ktorých [posvätili; spolu ale za príkladom apoštolov vyvolili si i pomocníkov, t. j. kňa-

zov, ktorým tiež sviatostou posvätenia kňazstva udeľovali moc kňazskú, čo sa v cirkvi katolíckej až po teraz zachováva.

Mužovia tito menujú sa kňazmi alebo duchovnými a stav ten, ktorý zastupujú, je stav kňazský alebo duchovný; ohľadom ale na stupne hodnosti kňazskej tvoria kňazi hierarchiu, čili svätosprávu.

Z povolania kňazského patrné je, že k plneniu ťažkých povinností svojich potrebujú i zvláštnu pomoc božskú, ktorá sa im udeľuje pri posvätení kňazstva.

Posvätenie kňazstva stáva sa postupne, čím vždy väčšia a väčšia moc udeľovaná býva, a stupne tyto menujeme rádami, ktoré sú nižšie a vyššie, k týmto prislúchajú: ostiariat, lektorat, dorcistat, a akolitat; k týmto patria: podjáheňstvo, jáheňstvo a kňazstvo. Všetky tyto rády predchádza tonsúra. Úplnosť kňazstva majú biskupi a pápež.

§. 62. Tonsúra.

Mladík ku stavu kňazskému býva prijatý skrze udelenie tonsúry, čo sa nasledovne koná.

1. Biskup odstrihá vlasy mladíkovi na 5 čiastkach hlavy jeho a hovorí: „*Pán je dielom dedictva môjho a kalicha môjho, ty si, ktorý mi navrátiš dedictvo moje.*“ To vyznamenáva, že sa zrieka všetkej márnosti, ktorú zvlášte pestovaním vlašavujeme, a že celý v poníženosti svojej chce prislúchať Kristu.

Potom si dá klerik na vrch hlavy vystrihať malú korunku, ktorá ho upamätovať má na trňovú korunu Ježisa Krista, ktorú za nás na

hlave svojej niesol, a predstavuje mu, že i on má byť hotový všetko pohanenie a prenasledovanie pre Krista trpezlivo znášať.

2. Oblieka mu superpellicium a dáva mu právo rúcho toto nosiť na význam, že má viesť život čistý a svätý.

3. Klerik obetuje biskupovi horiacu sviecu, čím vyslovuje sľub svôj, že mravným životom svojím príklad chce dávať druhým veriacim.

§. 63. Nižšie rády.

Za prvých časov bolo viac cirkevných úradov a služieb, ku ktorých vykonávaniu volené a posvätené boly zvlášťne osoby. A trebárs tyto cirkevné úrady a služby zanikly, lebo ich zastupujú kňazi, cirkev predca zachovala rády ty z čiastky, aby zachovala pamiatku starobylosti, z čiastky, aby takto predstavovala a vyvýšila dôstojnosť kňazstva, ku ktorému sa každý skrze spomenuté rády pripravovať má.

Nižšie rády ale sú nasledujúce :

1. Ostiariat, t. j. vrátничество kostolné; povinnosť ostiariov bola veriacich pod prenasledovaním kresťanov k službám božím volať, neskoršie, keď cirkev zvony užívať počala, zvoniť, pri dverách kostolných strážiť držať, aby žiadon neveriaci dnu nevstúpil, a na katechumenov pozorovať. A preto biskup pri udeľovaní rádu tohoto podáva klerikom kľúče, na ktoré položia pravú ruku svoju, a napomína ich, aby strážili nad vnútorným chrámom svojím proti hriechu. Potom započnú konať úrad svôj tým, že pri dverách sakristie z a c e n g a j ú, d v e r e z a v r ú, a o t v o r i a.

2. Lektorat, t. j. čitateľstvo. Lektori čítali veriacim za starodávna nektoré čiastky písma sv.; a preto pri udeľovaní rádu tohoto podá biskup klerikom knižku, v ktorej sa spomenuté čiastky písma sv. nachádzajú, a dáva im plnomocenstvo tyže verejne čítať, spolu však ich napomína, aby to, čo čítať budú, srdcom verili, a skutkom plnili.

3. Exorcistat, t. j. zaklínačstvo. Zaklínači mali za prvých časov cirkve dozorstvo nad posadlými, t. j. nad takými, ktorí pôsobením zlého ducha na mysli pomatení, a druhými nehodami sklúčení boli, aby takto zrejme bolo, jako človek skrze hriech upadol pod moc diablovu, a jako Kristus zrušil moc diabla, keď ho z ľudí vyhnať. Dľa príkladu kristovho ubohých týchto ujala sa i cirkev sv., vymietajúc z nich diablov skrze exorcismy, t. j. zaklínanie; a preto pri udeľovaní rádu tohoto podáva sa klerikom knižka, v ktorej sa nachádzajú k tomu potrebné modlitby, pri čom ich biskup napomína, aby echránili srdce svoje pred pokúšaním diabolským.

4. Akolitat. Tito vysluhovali jáhňovi a podjáhňovi pri službách božích, zvlášte ale museli svietiť, keď jáheň evanjelium čítal, lebo to za prenasledovania kresťanov v katakombách potrebné bolo; a preto pri udeľovaní rádu tohoto biskup podáva klerikom svietnik s horiacou voskovou sviecou, a kanvičky na tanieri, na čo položia ruky svoje; a napomína ich, aby svetlo nosili nie len v ruke, ale aby mravným životom svojím druhým svietili, a aby pri službách božích usilovne slúžili.

Po vykonaní obrádov týchto biskup modlí

sa za posvätených, napomenie ich k vernému plneniu povinností svojich, a pokračuje v omši sv., pod ktorou posvätení obetujú sviece a prijímajú sviatosť oltárnu.

§. 64. Podjáheňstvo.

Podjáheňstvo je prvý z troch vyšších rádov kňazstva, ktorým sa každý, kto ho príme, k stavu kňazskému zavazuje, tak že už viacej odstúpiť nemôže.

Skrze prijatie rádu tohoto bere podjáheň na seba tu povinnosť, že bude v bezženstve zotrvať, a cirkevné hodinky, t. j. breviár každodenne sa modliť.

Povinnosti podjáhnov sú: kňazovi pri službách božích vysluhovať, nariadenie k obete potrebné na oltár prinášať, a po vykonanej obete tyže zase odnášať, epistolu čítať, a pri obetovaní kňazovi do kalicha vodu liať, jako i korporale a purifikatorium prať.

Podjáheňstvo udeľuje sa nasledovne:

1. Posviacanie žiadajúci klerici pristupia k oltáru oblečení v albe, majúc humerál na hrdle prevesený, ďalej dalmatiku na ľavom rameni, a manipul v ruke držia.

2. Po kollektách napomína ich biskup, aby si ešte raz dobre rozvážili, chcú-li pristúpiť k tomuto stavu?

3. Keď sa už rozhodnú, a na znak toho bližšie pristupia k oltáru, ľahnú si na zem, čo vyznamenáva, že sa síce k stavu kňazskému za nehodných uznávajú, ale že v poníženosti svojej Boha prosia o potrebné im milosti, za ten čas modlí sa

biskup s prítomnými kňazmi lytanie všetkých svätých, aby im Boh udelil potrebných milostí skrze orodovanie svätých.

4. Biskup im predstavuje povinnosti, ktoré čo podjáhňovia plniť majú.

5. Podáva im najprv prázny kalich s patenou, potom kanvičky na tanieri s jednou šatočkou, na význam, že majú pri obete omše sv. vysluhovať.

6. Po odbavených dvoch modlitbách odovzdáva im humeral, albu, manipula a dalmatiku, aby rúcha tyto právom nosiť mohli.

7. Podáva im biskup knižku epistôl, čím sa im udeľuje moc epistoly tyto verejne pri službách božích čítať.

8. Zatým jedon z posvätených číta epistolu, a biskup pokračuje v omši sv.

§. 65. Jáheňstvo.

Apoštolí v skladaní rúk ustanovili a posvätili jáhňov k zaopatrovaniu chudobných, aby oni tým slobodnejšie sv. evanjelium ohlašovať mohli; okrem toho sverili im i druhé služby cirkevné, k. p. pri službách božích vysluhovať, evanjelium čítať a vysvetľovať, krstiť, veriacim sv. prijímanie rozdávať, a neprítomným nemocným alebo uväzneným sviatosť tuto roznášať.

Všetko toto jáhňovia s povolením biskupa i teraz konať môžu; moc jejich tedy záleží v tom, že môžu kňazovi bezprostredne pri omši sv. vysluhovať, evanjelium verejne čítať alebo spievať, kázať, krstiť, a sviatosť oltárnu prisluhovať.

Udeľuje sa ale jáheňstvo následovne:

1. Biskup pod omšou sv. a síce po *graduale* obráti sa k podjáhňom, a zpýtuje sa kňazov a ľud veriaci, či sú hodní, aby ku stavu kňazskému pripustení boli, na čo keď obdrží odpoveď kladnú, povie: „*Deo gratias t. j. vďaka Bohu*“ zato, že sú za hodných uznani. — Za starodávna predkladala sa tato otázka ľudu; ponač ale teraz ľud podjáhňov ani nepozná, odpovedá v mene všetkých jeden z prítomných kňazov.

2. Predkladá im budúce povinnosti jejich a napomína, aby ich verne plnili.

3. Odbavujú sa lytanie všetkých svätých, a podjáhňovia ľahnú si na zem práve tak, jako pred podjáheňstvom.

4. Vskladá ruky svoje nad každého, hovoriac: „*Primi Ducha sv. k posilneniu a k prevýšeniu diabla a pokúšenia jeho v mene Pána*;“ lebo to činili i apoštoli.

5. Podáva im biskup štólu, ktorú majú nosiť od ľavého pleca na pravý bok zaviazanú, *dalmatiku*, potom knižku sv. evanjelia, čo poukazuje na tu moc, ktorú pri posvätení tomto dostali.

6. Konečne modlí sa nad nimi a po dokonanej modlitbe jeden z novoposvätených jáhňov číta, alebo spieva predpísané sv. evanjelium, a tak pokračuje sa v omši sv., pod ktorou obetujú sviece a prijímajú.

§. 66. Kňazstvo.

Tretí rád medzi vyššími je kňazstvo, a čo najvyšší stupeň tohože je biskupstvo.

Kňazi sú nástupcovia 72 učedníkov krísových, oni mali vždy moc nekrvavú obetu konať, hriechy

odpúšťať, ostatné sviatosti vysluhovať, výmuc birmovania a kňazstva, lež vždy podriadení boli biskupom svojim, jako nástupcom apoštolským, s ktorými spojení tvoria cirkev učiacu.

Kňazstvo udeľuje sa nasledovne :

1. Jáhnovia pristupia k oltáru pred biskupa oblečení v rúchu jáhňov bez dalmatiky, majú kazulu prevesenú cez rameno svoje.

2. Biskup sa zase pýta prítomných kňazov a veriacich; zdáliž ich uznávajú za hodných ku stavu kňazskému.

3. Biskup predstavuje im v znešenosť úradu kňazského, ale i ťažké povinnosti stavu tohoto.

4. Odbavujú sa lytanie tak, jako druhý raz.

5. Vloží nad hlavu každého ruky svoje nič nehovoriac, a to isté činia i tam prítomní kňazi, na význam, že sa im vskladáním rúk udeľuje moc kňazská; potom ale drží ruku svoju nad všetkými, a modlí sa, aby ich Boh z vysosti naplnil Duchom sv.

6. Biskup preloží každému štólu cez prsia, lebo tak ju majú nosiť jako kňazi, a odovzdá im kazulu, ktorá sa každému na chrbte skrúti, čo znamená, že ešte nedostali úplnú moc kňazskú.

7. Zatým maže biskup ruky jejich olejom katechumenov od palca cez dlaň na druhú ruku až k prstu, a zase tak z druhej strany ruky. Olej znamená požehnanie, ktoré rukama udeľovať budú; — mažú sa ale dva palce a dva prsty, lebo týmito sa budú dotýkať sv. hostie. Pod mazaním rúk odriekajú prítomní kňazi piesen :
„*Veni Creator Spiritus.*“

8. Hneď potom podáva biskup posväteným

kalich s patenou, na ktorej je položená i hostia a v kalichu víno s vodou, a hovorí: „*Prímíte moc obetu omše sv. Bohu obetovať za živých i mrtvých;*“ a oni sa dotknú složenými rukami podávaného kalicha a pateny. Čím sa im udeľuje moc, že už môžu sv. omšu slúžiť.

9. Umyjú si ruky od oleja a spolu slúžia s biskupom cez celú omšu sv. hovoriac všetky modlitby na raz s biskupom.

10. Pod obetovaním obetujú horiace sviece.

11. Pred prijímaním pò odbavenej modlitbe za pokoj cirkve, tenže pokoj udeľuje biskup posväteným tak, jako sa to koná pri slávnej omši sv.

12. Pod prijímaním biskupa prijímajú i novoposvätení, po ktorom prijímaní podáva sa im víno z kalicha, ale nie posvätené.

13. Po prijímaní odriekajú verejne a na hlas vyznanie viery, a biskup zase vskladá ruky svoje nad nich vraviac: „*Prímíte Ducha sv., komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, a komu zadržíte, budú mu zadržané.*“ Pri týchto slovách zpusť sa im na chrbte skrútená kazula, čo vyznamenáva, že už obdržali úplnú moc kňazkú, totižto obe tu konať, hriechy odpúšťať a ostatné sviatosti vysluhovať.

14. Biskup vezme ruky novoposväteného medzi ruky svoje a z pýta sa ho: „*Sľubuješ-li mne a nástupcom mojím úctu a poslušnosť?*“ Na čo každý odpovie: „*Sľubujem.*“ V tom biskup každého boská na pravé líco a povie: „*Pokoj s tebou.*“

15. Konečne ešte raz ich napomína na povinnosti jejich, a nakladá im, aby hneď po

prvej omši sv. ešte tri omše sv. slúžili, a síce, jednu o Duchu sv., druhú k úcte bl. P. Marie, tretiu za duše zomrelých v očistci, pričom i seba samého odporúča do modlitieb jejich, preto slušné je, aby každý novoposvätený kňaz omšu sv. slúžil za toho biskupa, ktorý ho posvätil.

Pozn. Nižšie rády i s tonsurou udeliť sa môžu v jednom deň, nie ale vyššie, lebo každý z týchto osobite udeľovať sa musí. Podjáheňstvo udeliť sa môže v ten istý deň, v ktorom udelené boly rády nižšie.

Pri udeľovaní každého rádu posvätenie prijímajúci oddávajú biskupovi pod obetovaním horiacu sviecu, čo vyznamenáva, že sa budú usilovať nábožný život viesť, aby tak druhým príkladom svojim predchádzali.

Podobne tiež vždy i prijímajú, pričom poznamenávajú nádobno, že prv, nežliby prijali sv. hostiu z rúk biskupových, boskajú prsteň jeho, z úcty naproti najvyššiemu kňazovi, ktorému vo všetkom podrobení byť chcú.

Mladíci prv, nežliby ku posväteniu na kňazstvo pripustení boli, zdržujú sa za viac rokov v semeniskách, kde bývajú vyučovaní, a k stavu kňazskému pripravovaní.

Prvá sv. omša, ktorú novoposvätený kňaz sám slúži, menuje sa: primitiae t. j. prvotiny, ktoré sa obyčajne slávne vykonávajú pod vedením jedného kňaza jako rukovodiča, ktorý pod omšou sv. pozoruje, aby v ničom nechybil. Po odslúženej omše sv. udeľuje nevoposvätený kňaz ľudu veriacemu požehnanie, pričom sa má boskať dlaň ruky jeho, ponač pri tom cirkev udeľuje odpustky.

§. 67. Posvätenie biskupa.

Posvätenie toto stáva sa v prítomnosti dvoch druhých biskupov nasledovne.

1. Biskup svätiaci, a ten, ktorý posvätený byť má, začnú na raz slúžiť omšu sv. pri dvoch oltároch a pokračujú až po epistolu záverečne.

2. Posvacujúci biskup obráťac sa od oltára obšírne preukazuje, v čom pozostáva úrad biskupský.

3. Modlí sa lytanie všetkých svätých,

zatiaľ ale posvätenie očakávajúci leží na zemi na tvári svojej na znak poníženia svojej.

4. Po lytaniach kladie mu otvorené evanjelium na plec a na hlavu, čo vyznamenáva, že i biskup, ačkoľvek je hlavou biskupstva svôjho, predca príkazy sv. evanjelia zachovávať má.

5. Oba prítomní biskupi vložia nad hlavu jeho ruky svoje a hovoria: „*Prími Ducha sv.*“

6. Pod odspevovaním piesne: „*Veni Creator Spiritus,*“ maže hlavu a ruku jeho sv. križmou, čím sa vyobrazujú mnohé ty milosti, ktoré biskup pre úrad svôj od Boha dosahuje.

7. Podá sa novoposvätenému pastore na význam duchovnej kráľovskej, alebo pastierskej moci jeho; — prsteň čo znak vernosti ku cirkvi jeho; — knižka evanjelia, čo nariadenie na tu povinnosť, že ho ľudu svôjmu hlásať má.

8. Pokračuje sa na oboch oltároch omša sv., a pod obetovaním obetuje novoposvätený biskup sviecu, chlieb a víno.

9. Ku koncu omše sv. postaví sa novoposvätenému biskupovi infula, a na ruky oblečie si rukavice. Infula ho upomína, že má znať starý a nový zákon; rukavice ale upomínajú ho na čistotu života jeho.

10. Novoposvätený biskup vystúpi na trón svôj, a spieva sa: „*Te Deum laudamus.*“ Za ten čas pristupujú prítomní kňazi, a boskávajú mu ruku na znak úcty naproti biskupovi svôjmu, konečne on od veľkého oltára udelí svoje prvé biskupské požehnanie.

11. Ku koncu pokloní sa pred biskupom,

ktorý ko posvätil, tri razy a zvolá: „*Na mnohé roky,*“ čím želá, aby ho Boh zdržoval na mnohé roky k dobrému cirkve svojej.

Pozn. 1. Kardináli sú radcovia a pomocníci pápežovi, nosia rúcho jasno - červenej barvy na význam vznešenej dôstojnosti svojej, a na znak toho, že v prospech cirkve i život obetovať hotoví sú. Sbor kardinálov pozostáva zo 70, a síce: zo 6 biskupov, 50 kňazov, a 14 jáhňov. Rozdelení sú na rozličné triedy, čili sbory, aby tak o rozličných záležitostiach radu svoju dávali.

Hlavou celej cirkve je rímský pápež, a menujeme ho i svätým otcom, on sám však menuje sa služebníkom služebníkov kristovych.

Po smrti pápeža konajú sa za 9 dní smútočné služby božie za zomrelého, a potom pristúpi sa k novej voľbe, ktorá sa odjavuje vo zvláštnej k tomu pripravenej, konklave menovanej miestnosti, kde kardináli zo sboru svôjho jedného, a to síce najviacej zaslúženého za pápeža vyvolia.

Vymenovaný pápež býva korunovaný, čo sa deje nasledovne :

1. Po prijatí hodnosti pápežskej prijíma nové meno, oblieka rúcho pápežské, a sadnúo si na stolicu pápežskú prijíma holdovanie, čo sa deje boskaním ruky a objatím.

2. Za ten čas prvý kardinál jáheň vystúpi na pavlač vatikánu, a oznamuje to ľudu shromáždzenému, za čím hneď zahrmla delá, a zvoní sa.

3. Potom ide novovymenovaný pápež do káplnky sixtinskej, odtiaľ do chrámu sv. Petra, kde sa odjavuje: „*Te Deum laudamus,*“ a pápež udeľuje požehnanie.

4. V ôsmom dni po voľbe býva nový pápež korunovaný, pri ktorej slávnosti vedie sa slávny prôvod, kde sa obradník pred pápežom tri razy pokloní, a zapalíac na taniéri kus bavlny zvolá: „*Svätý Otče! takto mizne sláva sveta.*“

5. Konečne slúži pápež omšu sv., a potom na pavlači chrámu sv. Petra jedon z kardinálov postaví mu na hlavu korunu pápežskú, za tým on udeľuje požehnanie.

Pozn. 2. Už hneď od prvých časov cirkve nachádzali sa jednotlivci, ktorí po vyššej dokonálosti túžili, a jedine Bohu, odialení od hluku sveta tohoto, žiť chceli, preto vybrali sa na pustatiny, a tam roztratení žili v samote medzi pracou, modlitbou a rozjímaním. Tyto menovali sa pustovníkmi. Neskoršie sišli sa vo zvláštnych domoch, ktoré sa kláštormi volajú, a vedli spoločný život, kde celý čas vždy rozdelený mali, a prichádzajú pod menom re-

holníkov, celý ale sbor pod menom rádu, ponevác jedno pravidlo, jedne predpisy a zákony zachovávať museli. Najprv boli všetci svetskí, potom mnohí z nich i na kňazstvo vysvätení boli, čo je i teraz, a skladajú sluby večnej čistoty, chudoby a poslušnosti. Kňazi menujú sa patres, t.j. otcovia, nekňazi ale fratres t. j. bratia.

Rády teraz sú mnohonásobné, a každý má zvláštny cieľ vytknutý, a preto majú i rozličné pravidlá života; menujú sa ale najviac dľa zakladateľa svôjho, alebo dľa zamestnania svôjho. Poznomenať nádobno, že sa rozoznávajú i rúchom a barvou rúcha svôjho. — Prv ale nežli by složil predpísané tri sluby, podrobuje sa prísnej skúške, ktorá trvá buď jeden buď viac rokov, čo sa noviciatom menuje.

Pozn. 3. Držiac pred očima pravdivosť príslovia: „*Spojenými silami*,“ utvorili i svetskí kresťania medzi sebou rozličné spoločnosti, jednoty alebo bratorstvá, v ktorých okrem plnenia povinností svojich vytkli si zvláštne bohumilé účely, za ktorými tužia, a pre vznešenosť jejich mnohé sú skrze pápežov potvrdené, schválené, ano mnohé obdržaly i plnomocné odpustky. Mena jejich sú rozličné podľa rozličných cieľov, pre ktoré uvedené boly.

7. Sviatosť stavu manželského.

§. 68. 0 sviatosti stavu manželského vôbec.

Stav manželský je ta sviatosť, skrze ktorú sa dve slobodné osoby muž a žena soberajú, [a od Boha milosť dosahujú, aby povinnosti stavu svôjho až do smrti plniť mohli.

Viditeľný znak sviatosti tejto sú ty obrady a slová, ktorými mladoženíci vyjavujú, že do stavu manželského vstúpiť chcú.

Neviditeľné pôsobenie sviatosti tejto je rozmnoženie posväcujucej milosti a ta milosť, ktorá sa dáva mladoženíchom k plneniu povinnosti stavu manželského.

Stav manželský bol už v raji od Boha ustanovený, a od Ježiša Krista je na sviatosť povýšený, jako nás o tom neomylná cirkev katolícka učí.

§. 69. Obrady sviatosti manželstva.

Sviatosť stavu manželského udeľuje sa nasledovne :

1. Farár skúma, zdá-liž medzi mladoženiami niet nejakej prekážky, pre ktorú by do stavu manželského vstúpiť nemohli.

2. V kostole pred oltárom zpytuje sa jednotlivé mladoženíchov, či chcú do stavu manželského vstúpiť, či sa milujú, a či si sľubujú vernosť a lásku až do smrti, na čo odpovedajú. „*Áno.*“

3. Vezme prstene mladoženíchov, pože hná ich, a vloží ich na prsty jejích premeniac ich pri znamení sz kríža. Prsteň vyznamenáva vernosť manželov; že si ale prstene menia, to znamená, že si sľubujú vzájomnú vernosť.

4. Kňaz odrieka nad mladoženiami nektoré predpísané modlitby.

5. Mladoženici podajú si pravé ruky, a kňaz okrutí štólu okolo složených rúk jejích a hovorí: „*Ja vás svazujem vo sv. manželstvo v mene Otca, i Syna i Ducha sv. Amen.*“ Pri tom učiní znamenie sv. kríža na význam, že tu milosť, ktorá sa im udeľuje skrze sviatosť tuto, len skrze zásluhy Ježiša Krista dosiahnuť môžu.

6. Mladoženici skladajú prísahu vernosti, že vláske až do smrti žiť chcú, pod touto prísahou kladú pravú ruku na umučenia Krista Pána.

ponevác tohoto za svedka volajú, že chcú plniť sľub svoj, ktorý prisahou potvrdili.

7. Konečne pokropí tých kňaz svätenou vodou.

Pozn. Pred sobášom konajú sa tri ohlášky, čo k tomu slúži, aby veriaci vediac snád o prekážkach medzi mladoženichmi, týžie na farskom úrade oznámili, aby tak mladoženici neplatne neprijali sviatosť tuto.

Konečne poznamenat treba, že je podľa výroku snemu tridentského potrebné, aby pri každom udeľovaní sviatosti stavu manželského prítomný bol farár a dvaja svedkovia. ináčej stav manželský nie je platný. S povolením arára vlastného môže i druhý kňaz platne sobášit.

Čiastka III.

O sviatostinách.

§. 70. Pojem a cieľ sviatostín.

Sviatostiny sú také posvätné a sviatosťam podobné úkony, ktoré cirkev k tomu ustanovila, aby sa nimi veriacim v rozličných potrebách života požehnanie božieho vyprosilo.

Ľudské pokolenie totižto skrže hriech prvých rodičov našich nie len že utratilo milosť božiu, ale zbavené bolo i požehnanie božieho, áno celá príroda stala sa porušenou a zlorečenou.

Ježiš Kristus skrže smrť svoju na dreve križa vydobil nám to, čo sme skrže Adama utratili, On nás tedy vykúpil a posvätil, on ustanovil sv. sviatosti, skrže ktoré by sme dostali utratenú milosť, a tak sa spojili zase s Bohom. Ježiš Kristus ale dal cirkve svojej i tu moc, aby kliatbu, čo trest hriechu, požehnaním svojím snímala z pokolenia ľudského, a tak aby požehnala ľudí, i všetky druhé

predmety; a to sa stáva skrze sviatostiny, alebo posvätenie a požehnanie.

Medzi posvätením a požehnaním je ten rozdiel, že sa pri prvom užíva sv. olej, keď pri druhom užívajú sa len modlitby a kropenie vodou; medzitým v slovenskej reči rozdiel tento v obecnom živote málo kedy sa robí, a preto všetky sviatostiny prichádzajú pod menom posvätenia. My ale k dobrému rozoznaniu užívať budeme rozdiel medzi posvätením a požehnaním, alebo medzi svätením a žehnaním.

Sviatostiny majú istú podobu so sviatosťami, že totižto majú pri sebe viditeľný znak, ktorý vyznamenáva božie požehnanie, a zakladajú sa na tom všeobecnom ustanovení Ježišovom, ktorým dal cirkvi svojej moc a vládu všetko ustanoviť, čo k dobrému veriacich slúži.

Medzitým sviatostiny podstatne rozoznávajú sa od sviatostí, a rozdiel tento je nasledujúci: a) Sviatosti sú bezprostredne od Krista ustanovené, sviatostiny ale len od cirkve. — b) Pri sviatosťach udeľuje sa nám posväcujúca milosť božia, keď pri sviatostinách cirkev len prosí o božie požehnanie. — c) Pôsobenie sviatostí je isté, a účinkujú samé skrze seba, jestli sa upotrebí všetko to, čo k udeľeniu a prijatiu niektorej sviatosti je potrebné; pôsobenie ale sviatostín závisí od hodnosti a pripravenia užívajúcich jako tiež i od druhých okolností, [k. p. jestli Boh uzná, že nám je to k spaseniu prospešné. — d) Sviatosti sú nám k spaseniu potrebné, nie ale sviatostiny, pretože tyto sú len užitočné a prospešné.

Cieľ sviatostín je požehnanie ľudského života v každej okolnosti, aby ho takto všetko na spasenie jeho upomínalo, a jemu k duchovnému prospechu pomáhalo.

Zvlášte ale a) pri posvätení osob má cirkev ten cieľ, aby im zvláštnu pomoc a milosť z neba vyprosila pre isté potreby života jejich; — b) pri žehnaní ale a posvätení vecí chce cirkev prírodu od kliatby, ktorá skrze hriech na ňu padla, oslobodiť, a ju nástrojom požehnaní božieho urobiť.

§. 71. Pôvod sviatostín.

Čo sa pôvodu sviatostín týka, siahajú ony až do starovekosti. Už v starom zákone zbadáme užívané mnohé spôsoby požehňavania, tak k. p. čítame v sv. písme, že Noe a Jakob požehnali synov svojich, a že kňazi v chráme jeruzalemskom dva razy cez deň udeľovali ľudu požehnaní; áno i bohoslužebné nádoby chrámu jeruzalemského požehnané boly.

V novom zákone sám Kristus požehnanie svoje udeľoval, tak k. pr. požehnal deti, apoštolov, chlieb a ryby, a tým dal príklad apoštolom svojim, aby i oni to isté činili. Ano Ježiš Kristus vysielajúc apoštolov svojich do sveta, riekol k nim: „*Vchádzajúc do domu pozdravte ho reknúce: pokoj domu tomuto, a jestliže bude hoden, zostane v ňom.*“ Mat. 10, 12. Slovmi týmito Kristus nie len že prikázal apoštolom svojim, aby požehnávali, ale spolu vyslovil i to, jako bude pôsobiť požehnanie jejich.

Podľa príkladu a rozkazu Ježiša Krista požehnávali tedy i sv. apoštolovia buď ľudí, buď veci, jako o tom znaky máme v Skt. Ap. 27, 25. a k Tim. 4, 4. A to isté koná i cirkev tým, že nielen

požehnávanie apoštolské zachovala, ale behom času dľa moci svojej i mnohé druhé posvätenie a požehnanie t. j. sviatostiny ustanovila a rozmnožila.

§. 72. Všeobecné obrady pri sviatostinách.

Obrady pri sviatostinách užívané sú nasledujúce :

1. Znamenie kríža, čo znamená, že cirkev každé požehnanie božie od trojjediného Boha len skrze zásluhu ukrižovaného Ježiša žiada a očakáva.

2. Vyzvanie Boha o pomoc, a to hneď pri počiatku svätenia a žehnania.

3. Odrieka sa viacej alebo mene modlitieb, v ktorých sa obyčajne označuje i ten cieľ, pre ktorý osoby alebo veci posvätené bývajú, a v ktorých cirkev prosby svoje prednáša k Bohu, aby ich skrze zásluhu Ježiša Krista posvätiť, a im milosť udeliť ráčil.

4. Užíva sa ďalej buď kropenie svätenou vodou, na význam požehnanie božieho z neba čo rosa padajúceho ; — buď vskladanie rúk, na význam, že i Kristus tak udeľoval svoje požehnanie ; — ďalej kadenie temianom, čo vyznamenáva, aby modlitba cirkve jako ten dym temianu do neba vstúpila ; — mazanie olejom, čo sa koná pri posväteniach, a vyznamenáva posilnenie ; — a pri mnohých i zapálenie sviec.

5. Konečne nekedy sa odriekajú i modlitby za žehnávanie alebo tak zvané exorcismy, čím cirkev nemieni, že osoby alebo veci ty sa od diabla posadlé, lež modlitby tyto znamenajú, že sa skrze hriech celá príroda pokazila, a pod moc diabla upadla, preto cirkev žiada, aby vec ta od

kliatby oslobodená bola, a aby pre človeka nebola príležitosťou k hriechu, lež prosriedkom k spaseniu.

§. 73. Posvätenie chrámu a oltára.

Už v starom zákone chrám jeruzalemský posvätený bol, a to s veľikou slávnosťou, pretože stavisko toto stalo sa príbytkom božím. — Chrámy kresťansko-katolíckeho sú tiež a to vznešenejším spôsobom stánky božie, pretože v nich osobne prebýva Ježiš Kristus, jako Boh a človek spolu; preto slušné je, aby sa vysvätily a tak vznešenému cieľu svôjmu venovaly; a skutočne cirkev ustanovila mnohé obrady, ktorými sa katolíckeho chrámy svätia, a sú nasledujúce:

1. Keď sa chrám stavať počína, postaví sa kríž na tom mieste, kde hlavný oltár stáť má, a svätí sa základný kameň buď od biskupa, buď od kňaza biskupom k tomu splnomocneného. Pri svätení tomto, ktoré sa koná odriekaním modlitieb a kropením vodou, základný kameň vloží sa na miesto svoje.

2. Deň pred svätením kostola pripravuje sa biskup modlitbou a pôstom, aby úkon tento hodne vykonať mohol. Ďalej v tento deň vyvolí biskup pozostatky svätých, ktoré do veľkého oltára vložené budú, vloží ich s stromi zrnkami kadidla do jednej nádoby, ktorá sa zapečatí, a vyloží medzi dvoma sviecami pred dvermi chrámovými, aby veriaci naproti týmto pozostatkom úctu svoju preukázať mohli.

3. V deň posvätenia ide biskup ku chrámu, ktorý sa má posvätiť, a modlí sa i s prítomnými

kňazmi pred pozostatkami svätých 7 kajúcich žalmov; potom ide k hlavnej bráne, a ľahne si na tvár svoju na znak poníženia svojej, ktorou vznešený úkon tento vykonať chce; aby ale dielo jeho bolo požehnanejším, odriekajú sa za ten čas lytanie všetkých svätých na význam, že ich prosí o prímluvu u Boha.

4. Biskup vstane, svätí vodu, ktorou pokropí seba a ľud veriaci, potom ale prôvodne tri razy obchádza okolo kostola a kropí svätenou vodou múry chrámove vraviac: „*V mene Otca i Syna i Ducha sv. Amen.*“

Dvere chrámove sú ešte zatvorené, a biskup príde tri razy k nim, modlí sa a tľče na ne pastierskou palicou svojou, pri čom hovorí slová zo žalmu 23, 7: „*Otvorte sa brány, aby vojsť mohol kráľ slávy.*“ V kostole zatvorený jáheň zpytuje sa: „*A kto je ten kráľ slávy?*“ Na čo biskup odpovedá: „*Hospodin mocný a silný.*“ — Keď biskup tretí raz príde ku dverom volá opakovane: *Otvorte sa, otvorte sa!*“ pri čom pastierskou palicou svojou činí na prahu dvier znamenie sv. kríža, a dvere sa otvoria, cez ktoré biskup i s prisluhujúcimi do kostola vojde.

Kropenie múrov znamená očistenie chrámu a oslobodenie jeho od všeobecnej kliatky skrze hriech na prírodu pripadnej, ďalej vyznamenáva i požehnanie božie, na ktorom účastní budú všetci do chrámu vchádzajúci. — Že sa tri razy kostol obchádza, to znamená, že kostol tento k úcte najsvätejšej Trojice posvätený bude. — Otvorenie brány ale vyznamenáva, že len skrze zásluhy ukrižovaného Ježiša Krista máme

prístup do kráľovstva nebeského, ktoré sa nám veľmi dobre skrže chrám predstavuje.

5. Biskup vchádzajúc do chrámu hovorí: „*Pokoj domu tomuto;*“ a prídúc do prosriedku chrámu klakne, zaspieva: „*Veni sancte Spiritus t. j. prídiz e Duchu sv.,*“ a sbor spevákov ďalej vo speve pokračuje. Potom sa odspevujú lytanie všetkých svätých, a biskup dáva troje požehnanie, činiac znamenie sv. kríža nad chrámom i nad oltárom.

6. Cez chrám je posypaný popol na spôsob sv. kríža, na ktorom biskup palicou svojou píše abecedu latinskú a récku, čo vyznamenáva, že všetky národy, medzi ktorými za starodávna boli najznamenitejší rimania a réci, povolani sú k poznaniu pravého Boha, a tak i k spaseniu, ktoré sa nám stalo skrže Krista na dreve kríža.

7. Biskup svätí vodu, sol, víno a popol, čo smieša do vedna, a voda tato menuje sa dľa pôvodca svôjho: vodou sv. Rehora. Vodou touto kropí podlohu a vnútorné steny chrámove, ktoré predstavujú veriacich, potom oltár, ktorý nám predstavuje Krista.

Význam tohoto je nasledujúci: víno a voda vyznamenáva spojené božstvo a človečenstvo kristovo, popol je obraz smrtedlnosti, sol ale nesmrtedlnosti. Smiešanie soli a popola predstavuje nám človeka, ktorý pozostáva zo smrtedlného tela a z nesmrtedlnej duše. Spojenie ale všetkých štyroch predmetov vyznamenáva, že ľudia pri obete omše sv., ktorá sa v chráme tomto Bohu prednášať bude, vstupia v spojenie s Ježišom Kristom.

8. Biskup pristúpi k hlavnej bráne chrámovej, a robí svojou pastierskou palicou hore a dolu na dverách znamenie sv. kríža, pričom sa modlí, aby Boh milosťou svojou obdaril všetkých, ktorí do chrámu tohoto vchádzajú budú.

9. Ide k oltáru, namočí do svätenej vody palec, a robí na prosriedku oltára, jako i na štyroch uhloch jeho znamenie sv. kríža. Potom obíde 7 razy oltár, a kropí ho vodou sv. Rehora, za čím hneď 3 razy kropí touže vodou vnútorné steny chrámovej, po tomto kropí krížom cez kostol podlahu chrámovu. Z vody pozostalej urobí máličko malty, ostatnú ale vyleje na podlahu chrámovu.

10. Biskup pomaže dvere chrámovej sv. križmou, čo znamená posilnenie božie do chrámu vstupujúcich, vezme pozostatky svätých, a donesie ich k oltáru. Pri oltári pomaže sv. križmou pre pozostatky svätých v oltárnom kameni vydlabanú dieru, a tyže pozostatky vloží na miesto pripravené, potom pomaže križmou pripravený kameň, ktorým sa pozostatky zakryjú, a aby to všetko pevne stálo, kameň upevní sa tou maltou, ktorá sa spravila z vody sv. rehorskkej, čo vyznamenáva, že svätí ti sú spojení s Kristom, a že to, čo skrze jejich prímluvu žiadame, nám len skrze zásluhy Ježiša Krista udelené býva. — Jestli niet na oltári kameň celý oltár zakrývajúci, vloží sa na pripravené miesto štvorhranný kameň s pozostatkami svätých.

11. Biskup maže oltár olejom katechumenov a križmou a síce na päť miestach dva razy, olejom katechumenov, a tretí raz križmou;

mazanie olejom opakuje sa i viac razy; čo vyznamenáva milosť Ducha sv., ktorá sa veriacim udeľovať bude skrze obetu omše sv. na oltári tomto konanú; ďalej vyznamenáva najvyššie kňazstvo a kráľovstvo Ježiša Krista, ktorý sa preto pomazaným volá. Pri tom sa oltár ustavične okadzuje na znak toho, že odtiaľ modlitby a obety k nebesiam vystupovať budú.

12. Biskup maže križmou steny chrámové na 12 miestach, kde sú namalované kríže, pod ktorými horievajú sviece, čo vyznamenáva, že dom tento je určený k shromážďovaniu sa veriacich, ktorí podľa svetla učenia kristovho vždy kráčať chcú.

13. Biskup navráti sa k oltáru, kladie naň 5 krížikov urobených z temianu, na ktoré postaví 5 svieca zapálič, čím sa vyznamenávajú obety, ktoré sa na oltári tomto Bohu obetovať budú, a ktoré cenu svoju u Boha len skrze obetu kríža majú; a tým sa predstavuje i pobožnosť srdca nášho, ktorou pri obete omše sv. prítomní byť máme.

14. Posvätený oltár zakryje sa tromi plachtami, ktoré nám predstavujú to tenké plátno, v ktorom bolo telo kristovo pochované.

15. Konečne postaví sa na svätostánok kríž, zapalia sa sviece, a koná sa prvá obeta omše sv.

Poznamenanie. Nektoré kostoly bývajú len požehnané, a koná sa to len modlitbami a pokropením svätenou vodou. Ponevác sa ale pri požehnaní chrámu nevykonávajú ty obrady, ktoré pri posvätení, môže tedy kostol požehnať s dovolením biskupovým i jednoduchý kňaz; posvätenie ale chrámu jedine biskup vykonať môže. Pri požehnaní chrámu musí byť na oltár vložený štvorhranný a od biskupa posvätený kameň s pozostatkami svätých. — Ktorý kostol je posvätený alebo požeh-

n a n ý ľ a h k o p o z n a ť m ô ť e m e z 12 k r í ť o v n a s t e n á c h v y m a l o v a n ý c h ; l e b o t y t o s ů z n a k o m p o s v ä t e n i a j e h o ; k e d ť i c h a l e n i e t , v e d e ť m ô ť e m e , ť e j e p o ť e h n a n ý . M e d z i t ý m o h ľ a d o m n a o b e t u o m ť e s v . a l e b o o h ľ a d o m n a u d e ľ o v a n i a s v . s v i a t o s t í n e č i n í p o s v ä t e n i e a l e b o p o ť e h n a n i e ť i a d n e h o r o z d i e ľ u .

P o s v ä t e n ý a l e b o p o ť e h n a n ý k o s t o l m ô ť e b ý ť z n e u c t e n ý s k r z e d o b r o v o ľ n é v y l i a t i e k r v e ľ u d ť s k e j a s k r z e h r i e c h n e č i s t o t y ; j e s t ľ i b y s a t e d y j e d n o z t ý c h t o d v o c h v k o s t o l e s t a l o , n i e j e s l o b o d n o v ň o m v i a c e j s ľ u ť i ť ; a z a t v o r í s a h n e d ť , d o k i a ľ s a z n o v u n e p o s v ä t í . P a m i a t k a p o s v ä t e n i a c h r á m u s ľ a v í s a k a ť d o r o c h n e o d v e r i a c i c h , k t o r í k u c h r á m u t o m u p r í s ľ u c h a j ů ; k e d y s a t o a l e k o n a ť m á , o z n á m i v e r j e n e b i s k u p p r i p o s v i a c a n í c h r á m u .

§. 74. Svätenie hrobitova.

P r v í k r e s ť a n i a p o c h o v á v a l i m u c e d n í k o v d o p o d z e m n ý c h j a s k ý ň , k t o r é s a k a t a k o m b a m i m e n o v a l y ; k e d ť a l e n e s k o r ť i e u ť i v e r j e n e s t a v a ť m o h l i c h r á m y s v o j e , u l o ť i l i p o z o s t a t k y s v . m u c e d n í k o v d o n o v o v y s t a v e n ý c h c h r á m o v , z v ľ a ť ť e a l e d o k r i p i e t , k t o r é k t o m u c i e ľ u p o d c h r á m o m p r i p r a v e n é b o l y ; s a m i a l e ť i a d o s t i v í b ý ť v b ľ í z k o s t i j e j i c h , d á v a l i s a p o c h o v á v a ť o k o l o c h r á m u , a p r e t o i m ú r o m o h r a d i l i m i e s t a t y t o , j a k o t o n a c h o d í m e p r i v ť e t k ý c h s t a r ť i c h k o s t o l o c h , a t o b o l y p r v é h r o b i t o v y k r e s ť a n o v . M i e s t a t y t o , p o n e v á c b o l y p r i s a m o m k o s t o l e n e s v ä t i l y s a z v ľ a ť ť e , l e b o p o s v ä t e n í m m ú r o v c h r á m o v ý c h p o s v ä t e n ý b o l i h r o b i t o v .

V n o v e j ť i c h c a s i e c h p r e d p í s a n é j e , a b y s i v e r i a c i v o n z o b c e s t a v a l i h r o b i t o v y s v o j e , a t o p r e t o , ť e z h r o b o v v y c h á d z a j ů c i v ý p a r z d r a v i u o b y v a t e ľ o v ť k o d í . N a c h á d z a m e t e d y t e r a z h r o b i t o v y v o n z o b c e z a l o ť e n é , m ú r o m a l e b o p l o t o m o h r a d e n é , a k r í ť o m o k r á ť l e n é . N a r i a d i l a d ě a ľ e j c i r k e v , a b y h r o b i t o v y z v ľ a ť ť n y m i o b r a d y p o ť e h n a n é b o l y , a t y t o s ů :

1. V e c e r p r e d s v ä t e n í m p o s t a v í s a n a h r o b i t o v e

päť krížov, tak že všetky spolu tvoria podobu kríža, a prosredný medzi nimi je najväčší; pred kríže postavajú sa koly, ktoré na vrchu tak pripravené byť musia, aby sa na ne po 3 sviečky postaviť mohly. — Význam tohoto je nasledujúci: kríž znamená božského Vykupiteľa, ktorý sám o sebe vraví: že je vskriešenie a život; a z kríža jedine i mrtvým spasenie vyplýva. Koly predstavujú mrtvých; a že sú postavené pred krížami, to znamená, že telá zomrelých odpočívať budú v stieni kríža, pod ktorým očakávať budú vskriešenie svoje. — Sviece vyznamenávajú večné svetlo, ktoré zosnulým v Kristu svieti.

2. Na druhý deň príde kňaz v rúchu bielom na hrobitov, drží reč k veriacím, ktorou ich poučuje o slávnosti; potom postaví sa pred prosredný kríž, zažne tri sviece a položí ich na kôl, a potom zažnú sa sviece i pri ostatných krížoch, čím sa pripomína budúce vskriešenie mrtvých, ktoré sa stane mocou troj jediného Boha.

3. Kňaz si klakne a odrieka s prítomnými lytanie všetkých svätých, čím spojuje modlitby svoje s prímluvou svätých.

4. Jde okolo hrobitova a kropí svätenou vodou; za ten čas ale sbor spieva: „*Asperges me*“; a žalm 50, prosiac za to, čo nam kropenie vyznamenáva, totižto požehnanie a smilovanie božie.

5. Kňaz navráti sa zase k prosrednému krížu a prosí Boha, aby miesto toto očistiť, požehnať a posvätiť ráčil; tým ale, ktorí tu odpočívať budú, aby udelil večný pokoj, kým ich hlas trúby anjelskej nepovolá k súdu poslednému.

6. Konečne kadí pred krížom, tri sviece

z kola položí žase na kríž, a kôl vytiahne zo zeme, čím sa vyznamenáva, že zomrelí skutočne z mrtvých vstanú, a to síce mocou ukrižovaného Ježiša Krista, na čo v poslednej svojej modlitbe veriacich upozorňuje, a dá im sv. požehnanie.

§. 75. Svätenie olejov.

Olej pri službách božích užívaný bol už v starom zákone a síce: užíval sa pri obetách, ním bývaly mazané i osoby, jako proroci, kňaz, a králi; okrem toho oléjom mazané, a tak k službám božím posvätené boly i chrámové nádoby.

Užívanie oleja prešlo i do cirkve kristovej, ktorá ho potrebuje už pri udeľovaní sv. sviatostí, už zase pri sviatostinách.

Olej od cirkve užívaný je trojnásobný: a) križma t. j. olej s balzomom smiešaný, a užíva sa pri udeľovaní sviatostí krstu, a birmovania, pri posvätení biskupa, pri svätení chrámu, oltára atď. — b) Olej katechumenov, užíva sa pri svätení vody krstelnej, pri krste, pri svätení kňazov, atď. — c) Olej nemocných, užíva sa pri poslednom pomazaní, a pri svätení zvonov.

Oleje tyto, ponevác sa užívajú pri sviatostách alebo sviatostinách, bývajú od biskupa zelený štvrtok posvätené, a to síce pod omšou sv., koná sa to ale nasledujúcim spôsobom:

1. Pri posvätení olejov má byť prítomných 12 kňazov na význam 12 apoštolov, potom 7 jáhňov a podjáňňov, ktorí všetci oblečení sú v patričnom rúchu bielej barvy. — V čas nedostatku kňazov biskup svätiteľ môže oleje v prítomnosti 6 kňazov.

2. Hneď pred modlitbou Pána svätí biskup olej nemocných odriekajúc modlitby, aby Boh milosť Ducha sv. naň vliat ráčil, žeby tak bol nemocným k ochrane duše i tela.

3. Po prijímaní svätí sa križma, a olej katechumenov a síce:

a) Ponevác križma pozostáva z balzamu a z oleja, svätí biskup najprv balzam, potom primieša k nemu máličko oleja na význam nerozlučiteľného spojenia dvoch prírod v božskej osobe Ježiša Krista, vzývajúc Boha, aby ti, ktorí zovnútorne križmou mazaní budú, vnútorne od škvrny hriechu očistení boli.

b) Biskup dýcha nad križmou tri razy na spôsob križa, v čom ho nasledujú všetci kňazi, to ale vyznamenáva, že skrze križmu veriacim udeľovať sa budú milosti Ducha sv., ktorého Ježiš Kristus vdýchnutím udelil apoštolom svojim.

c) Potom odbavuje biskup dlhú modlitbu hlasom praefacie, v ktorej prosí Boha, aby olej tento požehnať, a k nemu milosť Ducha sv. pripojiť ráčil, a to spolupôsobením Krista Pána, od ktorého i meno križma pochádza.

d) Smieša sa s ostatným k tomu určeným olejom, čo znamená, že sa veriacim pri sv. sviatostach udeľovať bude posvätenie a uľahčenie duše, jako olej je uľavujúcim prosriedkom v nemociah tela.

Biskup s prítomnými kňazmi pozdraví tri razy posvätenú križmu spievajúc: „*Ave sanctum Chrisma t. j. zdrav hud sv. križma* ;“ a boskáva nádobu, na znak radosti svojej, že Ježiš Kristus skrze sv. sviatosti udeľuje milosť tým, ktorí ich prijímajú.

4. Tak práve svätí sa i olej katechumenov, len že sa balzam do neho nemieša, a prosi biskup Boha, aby tým, ktorí pokrstení budú, udelil čistotu tela i duše, žeby tak došli spasenia svôjho. Olej tento posvätený pozdravujú kňazi slovami: „*Ave sanctum oleum t. j. zdrav buď sv. oleju.*“

Pozn. Že sa oleje v zelený štvrtok svätia, koná sa to na pamiatku toho, že za starodávna katechumeni v bielu sobotu krstení boli, k čomu bol už i olej potrebný, a preto musel byť pred tým posvätený. Posvätené oleje trvajú cez jeden rok, každoročne sa tedy obnovujú a staré sa spalia na ohni, ktorý sa v bielu sobotu požehnáva.

§. 76. Svätenie krstelnej vody.

Ku platnému udeleniu sv. krstu postačuje síce každá prirodzená voda; pokiaľ ale cirkev sv. svätí a požehnáva všetko to, čo pri sviatosťach a pri službách božích užíva, preto chce, aby i krst sv. udeľovaný bol vodou posvätenou, ktorá obyčaj v cirkvi je starodávna a siaha až do časov apoštolských.

Voda tato svätí sa v sobotu pred veľkou nocou, a jestli by sa minula, môže sa svätíť i v sobotu pred sv. Duchom na pamiatku toho, že za starodávna odrástli v dňoch týchto krstení bývali.

Posvätenie vody krstelnej stáva sa nasledovne:

1. Vedie sa prôvod od oltára ku krstelnému kameňu, pri ktorom sa nesie kríž a veľkonočná svieca, a spieva sa žalm 41, 2—5: „*Jako jeleň dychtí po tekúcich vodách, tak dychtí po tebe o Bože duša moja!*“ atď.; ktorými slovami kráľovského žalmistu vyjavuje sa vrúca túžba po sv. krste, a preto i po vode krstelnej.

2. Pri kameni odrieka kňaz modlitbu, v ktorej prosí Boha, aby, ktokoľvek túži vodou touto byť pokrsteným, učinенý bol skrze krst sv. čistý jak na tele tak na duši, a tak aby bol posvätený, a stal sa dieťaťom božím.

3. Medzi modlitbami činí vo vode pravou rukou znamenie sv. kríža, čím obrazne prosí Boha, aby skrze zásluhy ukrižovaného Krista vode tejto udelil tu milosť, žeby ona hriechom poskvrnenú dušu nevinnou a čistou urobiť mohla.

4. Dotýka sa vody dlaňou svojou, čo vyznamenáva, že jako pri stvorení sveta Duch sv. vznášal sa nad vodami, tak sa bude vznášať milosťou svojou i nad tými, ktorí vodou touto krstení budú.

5. Kňaz pod odriekaním predpísaných modlitieb viac razy zehná vodu, a rozhrňuje ju rukou na štyri strany, čo vyznamenáva, že všetky národy celej zeme majú právo ku krstu sv. podľa slov Ježišových: „*Idte, učte všetky národy, krstiace ich v mene Otca i Syna i Ducha sv. Amen.*“ Tým samým ale javí cirkev sv. žiadosť a želanie svoje, aby i terajší pohania prijali krst sv., a žeby tak vstu piac do cirkve bol jeden ovčienec a jeden pastier.

6. Tri razy dýcha kňaz nad vodou v spôsobe sv. kríža, čo vyznamenáva, že voda tato nebude účinkovať podľa prirodzenej sily svojej, ale skrze zásluhy Ježiša Krista, mocou Ducha sv., na ktorého nás dýchnutie kňazovo upamätáva.

7. Kňaz zamočí tri razy do vody veľkonočnú sviecu, a to vždy hlbšie, pri čom hovorí: „*Do tejto vody nech vstúpi moc Ducha sv.*;“ čo vyznamenáva, aby Duch sv. milosťou svojou tak rečeno vstúpil do vody tejto, a ju posvätil tak, jako Ježiš

Kristus, ktorého nám veľkonočná svieca predstavuje, vstúpil do vody Jordána, a nad neho sostúpil Duch sv.

8. Zamočí do vody kropáče, a pokropí ľud prítomný na význam, aby sa rozepamätali na prijatý krst, a aby obnovili sľub, ktorý pri krste učinili.

9. Kňaz vleje do vody pár kvapiek oleja katechumenov a križmy; najprv z každého osobitne, potom ale spolu smiešane, čo významáva, že tato voda bude k tomu slúžiť, aby voviedla pravých údov do cirkve sv., ktorú Kristus t. j. pomazaný ustanovil.

10. Konečne ide kňaz k oltáru, ľahne si na zem, a za ten čas odriekajú sa lytanie všetkých svätých, jako je to udané pri vysvetľovaní obradov bielej soboty v §. 102.

§. 77. Svätenie zvonov.

Zvony ustanovené sú k tomu, aby veriacich k službám božím, alebo k modlitbám za zomrelých povolávaly. Zvony sa hneď z počiatku užívania jejich nesvätily, len keď pápež Ján XIII 970 zvon pre chrám lateránsky určený posvätil a dal mu meno sv. Jána krstiteľa, stalo sa obyčajou v celej cirkvi, že sa zvony tiež svätia.

Zvony v cirkvi sv. užívané posviaca biskup, a svätenie toto menuje sa i krstom zvonov, buď preto, že zvon dostáva meno nejakého svätého, buď zase preto, že obrady posvätenia zvonov majú nečo podobného s obradmi krstu sv.

Obrady tyto sú nasledujúce :

1. Zvon sa naznačí menom nektorého

s v ä t é h o, ktorého obraz, alebo len meno na zvone vyrité býva, čo znamená, jakoby nás ten vyvolený boží skrže hlas zvonu k službám božím povolával.

2. Po odriekaných predpísaných žalmoch celý zvon u m y j e s a s v ä t e n o u v o d o u na význam, že veriaci majú byť čisti a slobodní od všetkých prekážok pobožnosti vtedy, keď ich zvon tento k službám božím volať bude.

3. Maže sa olejom nemocných a križmou, čo nám predstavuje hojné milosti, ktoré sa veriacim tam udeľujú, kam ich hlas zvonu tohoto volať bude. Olejom nemocných maže sa zvon z o v n ú t o r n e n a 7 m i e s t a c h, čo má pôvod od slov žalmu 118: „*Sedem razy cez deň vzdával som chválu tebe o Pane!*“ ďalej preto, že sa hodinky cirkevne 7 razy cez deň odbavovali, k čomu kresťanov zvon hlasom svojim povolával. — Sv. križmou ale maže sa zvon v n ú t o r n e n a š t y r o c h m i e s t a c h, čo vyznamenáva, že hlas zvonou zneje na všetky štyri strany sveta, a preto že každý k službám božím povolaný býva.

4. Pod zvon postaví sa nádoba z kadidlom a kadí sa zvon, na znamenie vrúcnej p o b o ž n o s t i, ktorú hlas zvonu v srdciach veriacich vzbudiť má.

5. Ku koncu číta sa evanjelium, ktoré nám vypravuje napomenutie kristovo k Marte dané Luk. 10, 38—40: „*Marto, Marto! pečlivá si, a zamrucuješ sa pri mnohých veciach, ale jedno je potrebné.*“ Tým ale sa i my napomíname, aby sme, keď nás zvon tento k službám božím volať bude, starosti sveta tohoto odložili, a sa vtedy len o spasenie duše našej starali.

§. 78. Svätenie nádob kostolných.

Svätenie toto patrí biskupovi, a stáva sa preto, že nádoby tyto staly sa výlučne kostolnými; ďalej stáva sa to z úcty naproti telu a krvi Ježiša Krista. — Kalich a patena bývajú mazané s v. križmou; okrem toho pri všetkých užívajú sa modlitby a kropenie vodou.

79. Slávne požehnanie kríža.

Za časov predkresťanských kríž bol znamením potupy, pretože na kríž odsúdení bývali tí najväčší zlosynovia, jako teraz na šibenice, tak že tato pokuta smrti bola najohavnejšou.

Od toho času ale, čo Spasiteľ náš na dreve kríža za nás zomrel, kríž je znakom vykúpenia a víťazstva kresťanstva nad pohanstvom. — Z tej príčiny cirkev kristova od prvých časov svojich považuje kríž, čo slávny o d z n a k svôj, ním ozdobuje chrámy a domy svoje, áno stavá ich i pri cestách a na poli tým cieľom, aby sa veriaci, vidiac kríž, rozpomätali na nekonečné dobrodenia božie, ktoré sa nám staly skrze smrť ukrižovaného Spasiteľa sveta.

Cirkev vystavené tyto kríže i svätí, a stáva sa to modlitbami, kropením svätenou vodou, a kadením temianu prosiac Boha, aby, kedykoľvek pozre oko naše na znak tento, nám dôveru v ukrižovaného a posilnenie proti hriechu dať ráčil, žeby nás znamenie toto priviedlo do kráľovstva nebeského; ďalej prosí Boha o posilnenie vo viere, nádeji a láske pre tých, ktorí znak tento často pred očima mať budú.

§. 80. Cirkevné žehnanie.

Sem patrí:

1. Požehnávanie kňazské a biskupské, ktoré sa stáva odriekaním modlitby a prežehnaním veriacich v spôsobe sv. kríža, koná sa to za príkladom Ježiša Krista a apoštolov, ktorí tiež požehnávali veriacich. Jako zvláštne požehnanie nádobno spomenúť prvé požehnávanie novoposväteného kňaza, ktoré on veriacim po prvej sv. omši udeľuje, pretože sa predpokladá, že kňaz tento prijal sviatosť posvätenia kňazstva v stave milosti, a milosť tuto že ešte neutratil. Podobne požehnáva kňaz, ktorý 50 ročnú pamiatku posvätenia svôjho koná. — Sem prislúcha i to požehnanie, ktoré kňaz veriacim po sv. omši alebo po kázni udeľuje.

2. Požehnanie svätoblažejské, koná sa na deň sv. Blažej, keď kňaz klačiacim veriacim dve na kríž sviazané a k tomu zvlášte požehnané sviece pod hrdlo kladie a hovorí: „*Skrze orodovanie sv. Blažej biskupa a mučedníka, oslobod' ťa od bolenia hrdla a od všetkého z'ého všemo- húci Boh Otec, Syn a Duch sv. Amen.*“ Pri tom však rukou prežehná veriacich.

Cieľ požehnanie tohoto vyslovuje modlitba kňazova; pôvod ale jeho je tento: ustné podanie hovorí, že sa raz v hrdle jedného chlapca zachytila rybačia kosť, a nedala sa nijako vínať. Sv. Blažej, biskup sebastensky, potom mučedník vidiac trápenie chlapcovo, smiloval sa nad ním, a učiniac sv. kríž zázračne ho uzdravil, preto i po smrti jeho

utiekali sa kresťania k nemu v bolestách hrdla. Požehnanie toto nevykonáva sa v každej cirkvi.

3. Úvod šiestonedeľky, čo prichádza obyčajne pod menom vádzky, koná sa pri matkách po pôrode, keď idú s nemluvniatkami do chrámu božieho, aby ta kňazom uvedené boly. Cirkev sv. nariadila požehnanie toto za príkladom Marie matky božej syna božieho Bohu obetujúcej, aby i kresťanské matky novonarodené deti svoje Bohu obetovaly, za obdržané dobrodenie jemu ďakovali, a sľub učinily, že v bázni božej chcú vychovávať deti svoje.

Pri vádzkach stojí matka s dieťaťom pri dverách kostolných a v ruke drží horiacu sviecu na znamenie, že hotová je dieťa svoje vychovávať vo viere Ježiša Krista, ktorý je opravdivým svetlom naším, a v kresťanských čnosťach, áno že mu chce v tom predchádzať i príkladom svojím. — Potom príde kňaz, odrieka predpísané modlitby, uvedie ju podaním konca štóly do chrámu, číta jeden kúsok zo sv. evanjelia a pokropí ju svätenou vodou. Konečne siestonedeľka ide okolo oltára a položí dar svoj na oltár na znak povďačnosti svojej naproti Bohu, jako tiež aby vyslovila, že hotová je obetovať i syna svojho, keďby to Boh od nej žiadal.

4. Žehnanie vody, ktorá sa užíva k pokropeniu ľudu po nedeliach pred službami božími, jako tiež i v domoch nábožných veriacich; voda tato potrebuje sa i pri druhých požehnávaníach cirkevných, ponevác sa pri každom skoro pokropenie vodou užíva. Požehnanie toto stať sa môže v každom čase nasledovne: kňaz odrieka modlitby nad soľou a vodou, kde prosí, aby Boh vođu

tuto naplnil nebeskou mocou, žeby tak zlý duch oddialený, všetká telesná nemoc odstránená, a duša milosťou božou naplnená bola. Do vody zamieša sa i soľ, čo nás napomína, aby duša naša očistená od hniloby hriechu zachránená bola, tak jako soľ chráni vodu od porušenia.

5. Nábožní kresťania dajú si požehnať i novovystavené domy, čo sa ale zvlášte koná pri budovách verejných, k. p. školách, špitáloch atď. a vyznamenáva to, že prosia Boha, aby svoje požehnania neodtiahol od domu toho, a aby zahnal všetko zlé od neho. Pri požehnaní tomto odrieka kňaz modlitby predpísané, pokropí dom a vykadí temianom. — Sem prislúcha i požehnávanie novovystavených železníc, aby Boh všetko nešťastie milostive odstrániť ráčil.

6. Požehnávanie rozličných vecí, jako: ovocia, obyľia, pokrmy, zeliny, obrazy atď. čo všetko koná sa odriekaním modlitieb predpísaných, a kropením svätenou vodou.

§. 81. Cirkevný pohrüb.

Už prirodzený cit sám nám káže, aby sme telesné pozostatky človeka v úctivosti mali; a preto nie len u židov, ale i u pohanov nachádzajú sa nektoré obrady, pri ktorých mrtvoly zomrelých udí pochovávané boly. Tým viacej ale preukazujú kresťania úctivosť tuto naproti zomrelým svojim, považujúc telo za príbytok duše nesmrteľnej, v ktorej prebýval Duch sv., ďalej i preto, že telo zase k životu vskriešené bude. Z tej príčiny kresťania mrtvoly nepálili, ale ich do zeme pochová-

vali podľa slov sv. písma : „*Duch sa navráti k Bohu, telo ale do zeme, z ktorej je vzaté.*“ Kaz. 12, 7.

Obrady cirkevne pri pohrabocho užívané sú nasledujúce :

1. Umierajúcemu zvoní sa malým zvončekom na väži, čím sa vyvolávajú živí veriaci, aby sa pomodlili za brata svôjho, ktorý sa odoberá z počtu živých, a preto zvlášte potrebuje milosť a pomoc božiu.

2. Zomrelý oblečie sa v rúcho obyčajné, položí sa do rakve, v ktorej bude pochovaný, položia sa mu ruky na kríž, a na ruky buď krížik, buď ruženec na znamenie, že v ukrižovaného veril, jemu se klaňal, a v ňom očakáva vskriesenie svoje. Okolo rakve zapalia sa sviece, čo nás tiež na to upamätáva, že zomrel v pravej viere Ježiša Krista.

3. Zomrelého len po uplynutí 48 hodín pochovať slobodno; a to preto, aby sa istotne presvedčiť dalo, že je skutočne mrtvý.

4. V deň pohrabu ide kňaz v prôvode so spevákmi ta, kde mrtvý leží, za tým sa ale zvoní, aby i veriaci na pohrabe účasť brať mohli.

5. Kňaz príduc k rakve spieva : „*Oremus pro fidelibus defunctis, t. j. modlíme sa za zomrelých veriacich.*“ Na čo sbor spieva : „*Veníte exultemus Domino t. j. podďte a zvelebujme Boha,*“ a chvalospev pod menom : „*Benedictus,*“ známy.

6. Kňaz kropí svätenou vodou rakev, a kadí pred ňou temianom, a odrieka predpísané modlitby.

7. Po odspievanej skrže sbor spevácky piesne, v ktorej sa zomrelý odoberá od rodiny a priateľov

svojich, vedie sa prôvod na hrobitov. Pri prôvode spieva sa žalm 50 na znak prosieb našich k Bohu, aby bol milostivým duši zomrelého. V hrobitove spievanou piesňou ale upamätávame sa na slávne vskriesenie zomrelých skrze Ježiša Krista.

8. Kňaz odrieka zase nektoré modlitby, a kropí jamu, do ktorej mrtvola v rakvi zatvorená vložená bude.

9. Konečne buď v ten samý deň, jestli sa pohráb ráno odbavuje, buď na druhý deň konajú sa obety omše sv. za zomrelého.

Pozn. Pri pohräboch dospelých veriacich užíva cirkev rúcho čierne na znak zármutku priateľov, jako i na význam toho, že duša zomrelého, jestli nie je čistá i od hriechov všedných, nevojde ešte do kráľovstva nebeského, lež pojde do očistca, kde časné pokuty znášať musí.

Pri pohräboch ale nedospelých neužíva sa čierna barva, ani sa neodriekajú modlitby za odpustenie hriechov zomrelého, ponevác žiadnych ešte nemal, ale užíva sa rúcho biele na znak nevinnosti jeho, a na znak radosti cirkve, ktorá odtiaľ pochádza, že je to nemluvniatko do neba vzaté; ďalej spieva sa žalm 112 čo chvalospev, jako tiež i modlitby konané znejú za dospelých živých, aby oni s pomocou božou v nebesiach s blahoslavenými malíčkými spojení bol.

Čiastka IV.

O posvätnom čase t. j. o roku cirkevnom.

§. 82. Pojem a rozdelenie roku cirkevného.

Človek pozostavajúci z tela a z duše je údom dvojnásobného sveta, viditedlného totižto alebo svetského a občianskeho, a neviditedlného alebo duchovného a cirkevného; a preto pohybuje sa v dvojnásobnom čase, v obecnom alebo občianskom, podľa ktorého spravuje

tuzemskú účinnosť svoju o blahobyt telesný, a v duchovnom alebo cirkevnom, v ktorom starosť znáša o spasenie duše svojej.

Následkom čoho rozoznávame dvojnásobný rok, občiansky totižto a cirkevný. Oba síce počítajú ten istý počet dní t. j. 365, delia sa však medzi sebou dľa počiatku a rozdelenia svôjho.

Občiansky rok riadi sa dľa slnka prirodzeného, z ktorého hlavných premien povstávajú 4 doby, a síce: jar, leto, jaseň a zima. — Cirkevný rok ale spravuje sa podľa nadprirodzeného slnka svôjho Ježiša Krista, okolo ktorého sa pohybujú i všetky nariadenia cirkve; a ponevác v diele vykúpenia nášho tri znamenitejšie deje spozorujeme, za slušné uznala cirkev sv., aby odstúpila od rozdelenia roku občianskeho, a na pamiatku príchodu, a z mrtvých vstania Ježiša Krista, jako tiež i soslania Ducha sv. rozvrhuje rok cirkevný na 3 doby, a síce: na dobu vianočnú, veľkonočnú a svätodušnú.

A to nie bez príčiny, lebo čo nám podávajú 4 doby roku občianskeho ohľadom tela, to nám udeľujú 3 doby roku cirkevného ohľadom duše. Jako totižto zima je prípravou k budúcemu zrostu; jaro a leto je dobou kvetúcou a požehnanie donášajúcou; jaseň ale je štedrým darcom úrody zemskej; — tak sú nám vianoce s adventom počiatkom a prípravou k spaseniu; veľká noc je dejehružnou síce ale predca radostnou dobou vykúpenia; sviatky svätodušné ale sú drahou upomienkou na Ducha sv., ktorý dáva okúšať ovocie vykúpenia všetkým o to sa uchádzajúcim.

Rok občiansky počína sa prvým januárom, rok cirkevný ale prvou nedeľou adventnou.

Cirkev kristova obrátila zretel svôj i na mesiace roku občianskeho, keď tyto k úcte sv. apoštolov slávi.

Aby ale ani týždne nezostaly bez významu svôjho, ustanovili sv. apoštolí na pamiatku slávneho z mrtvých vstania Ježiša Krista, deň nedeľný čo zasvätený sviatok, a neskoršie cirkev venovala i dni všedné k úcte jedného, alebo viacej svätých, a zriadila celý rok tak, aby bol vencom rozmanitých kvetín, plný významu a pohnútky k dobrému; uvila venec tento z lalií, ruží, palem, trní a krvavých ratolestí, ktoré vyriastly na hrobch apoštolov, a evanjelistov, mučedníkov a vyznavačov, kňazov a svetských, vdov a pannen, nad ktorými sa skveje sám Spasiteľ náš, a Rodička božia bl. P. Maria.

Tak nápodobnila cirkev rok svôj obecnému roku majúc Syna božieho za slnko, okolo ktorého pohybuje sa jemu verná spoločnosť, a síce: matka, apoštolia, evanjelistovia, mučedníci a vyznavači, kňazi a svetskí, vdovy a panny, čo mesiac, planety a hviezdy, a podávajú nám každodenne svetlo krásnych čností, a vyobrazujú nám tajemstvá viery v živote Ježiša Krista od príchodu jeho až do soslánia Ducha sv. a zase až do príchodu Pána.

Všetky slávnosti a sviatky roku cirkevného tvoria súvislý celok, čím sa nám poukazuje na lásku Boha Otc a, Boha Syna, Boha Ducha svätého.

Podľa čoho tedy delíme celý rok na tri doby;

1. Na posvätnú dobu vianočnú.
2. Na posvätnú dobu veľkonočnú.
3. Na posvätnú dobu svätodušnú.

Srediskom týchto dôb sú výročné slávnosti: narodenie Ježiša Krista, alebo vianoce; z mrtvých vstanie jeho, alebo veľká noc; a soslanie Ducha sv., alebo turice. Ostatné sviatky dôb týchto môžu sa považovať čo príprava a doplnok hlavnej slávnosti.

Doba vianočná začína sa prvou nedeľou adventnou, a končí sa poslednou nedeľou po sv. 3 kráľoch.

Doba veľkonočná začína sa nedeľou deviatnika, a končí sa na nebe vstúpením Pána.

Doba svätodušná začína sa hneď po na nebe vstúpení Pána, a končí sa poslednou nedeľou po sv. Duchu.

Najdôležitejší deň zjavenia božieho je deň z mŕtvých vstania Pána, a preto pamiatka jeho nekoná sa len na veľkú noc, ale každú nedeľu, prečo nádobno nám najprv o nedele pojednávať.

§. 83. Pôvod nedele a zasvätených sviatkov.

V 1 knihe mojžišovej 2, 2—3 čítame: „*V siedmy deň odpočinul Boh od diela svôjho, ktoré učinil, a požehnal dňu siedmemu a posvätil ho.*“ Podľa slov týchto písma sv. svätili hneď prví ľudia deň siedmy alebo sobotu, jako sa to, už čo známe predpokladá v zákonoch božích, ktoré Boh ľudu izraelskému na vrchu Sínai bezprosredne dal, a slovami: „*Pomni človeče, abys deň sobotný svätil,*“ svätenie dňa tohoto sa len zostruje a na pamäť uvádza.

Medzitým i v kresťanstve hneď od počiatku deň odpočinnosti každotýždenne sväte zachovávaný bol s tým poznamenaním, že bol od apoštolov zo siedmeho na prvý deň týždňa t. j. na nedeľu preložený; z čiastky preto, aby sa kresťania od židov delili; z čiastky ale preto, že sa nám v deň tento ty najväčšie dobrodenia božie ukázali; lebo v nedeľu a) počalo sa stvorenie sveta, — b) skrze z mŕtvých vstanie Ježiša Krista potvrdené bolo vykúpenie sveta, — c) skrze soslania Ducha sv. založená je cirkev, a ujistené bolo posvätenie ľudí všetkých časov. Každá nedeľa je tedy zasvätená

k úcte najsvätejšej Trojice a menuje sa dňom Pána.

Okrem soboty svätili židia ešte i druhé dni, v ktorých im Boh nejaké dobrodenia preukázal, tak k. pr. veľkú noc, na pamiatku svojho oslobodenia z Egyptu, — letnice v 50-tý deň po veľkej noci, na pamiatku, že v tom čase dostali zákony božie, — sviatky pod zeleným, na pamiatku cesty svojej cez pustatinu, — deň posvätenia chrámu atď. — A práve to isté činila i cirkev sv. od prvého počiatku svojho, a zasvätila okrem nedele ešte i druhé dni, v ktorých Boh ľudskému pokoleniu alebo jednotlivým svätým zvláštnych milostí udelil; alebo ktoré sú kresťanom pre zvláštnu nejakú udalosť pamätnými. Čo viac uvedenie sviatkov vyvinulo sa samo sebou, lebo čo je prirodzenejšieho, než že apoštolia a prví kresťania zasvätili k. pr. deň narodenia z mŕtvých vstania, a na nebe vstúpenia Krista Pána, alebo na neba vzatia P. Marie? Pri tom činili len to, k čomu ich pohýňalo srdce jejich, nasledovali tedy len cit prirodzený. Takto tedy vyvinulo sa svätenie sviatkov, čo cirkev potom pre všetkých údov svojich predpísala, a určila, jako ktorý sviatok svätiť sa má.

Pozn. 1. Podľa vôle božej, a podľa zákona cirkevného povinný je každý katolícky kresťan deň nedeľný a zasvätené sviatky a) sláviť t. j. od služebnej práce odpočívať, a b) svätiť t. j. tyže službám božím venovať, omšu sv., a kázeň poslúchať, sv. sviatosti prijímať, dobré knižky čítať, a v kresťanských skutkoch sa cvičiť. — Zakázané sú tedy v nedeľu a vo sviatok: a) všetky služebné práce, jestli sa bez nevyhnutelnej potreby alebo bez právneho dovolenia konajú. — b) všetky výkony, ktorými sa sviatok zneuctiť môže, k. pr. trhy atď., — c) všetky rozpustilé zábavy, ktoré nám príležitosť k hriechu poskytujú; druhé nevinné zábavy dovoľujú sa len po odbavených službách božích.

Pozn. 2. I ostatné dni týždňa posväcuje cirkev tým, že ich ustanovila čo pamiatky diela vykúpenia, alebo ich venovala k úcte svätých, tak k. pr. štvrtok je pamiatkou ustanovenia prevelebnej sviatosti oltárnej, — piatok je pamiatkou smrti Ježiša Krista; aby sme sa ale na to upamätovali, obyčajne sa zvoní o 11 hodine pred poludním; — sobota je určená k úcte bl. P. Marie; ostatné dni sú venované úcte naproti svätým, preto i k úcte týchto svätých slúži sa sv. omša, aby sme sa k nim o orodovanie u Boha uchádzali, a jejich život k nasledovaniu si predstavili.

Oddiel I.

Posvätná doba vianočná.

§. 84. Význam a trvanie doby vianočnej.

Doba vianočná predstavuje nám nekonečnú lásku Boha Otca, ktorú tým prejavil naproti nám, že poslal jednorodzeného Syna svôjho na svet tento, aby nás skrze smrť svoju od večného zahynutia vykúpil.

Doba vianočná počína sa prvou nedeľou adventnou a končí sa poslednou nedeľou po troch kráľoch. Srediskom doby tejto je slávnosť narodenia Ježiša Krista.

A) Advent.

§. 85. Význam a účel doby adventnej.

Zaslúbený Vykupiteľ sveta neprišiel hneď po úpade adamovom, ale len po uplynutí 4000 rokov, za ktorý čas mali sa ľudia pripravovať k hodnému prijatiu jeho. Mali totižto poznávať hriешny stav svoj, a z neho vyplývajúcu duchovnú biedu, jako tiež i to, že sami sebe spomôcť nemôžu; mali uznať, že je Vykupiteľ potrebný; mali za ním túžiť, a srdcia svoje k prijatiu jeho pripravovať.

A skutočne túžbu túto javilo pokolenie ľudské za 4000 rokov, za ktorý čas bolo zasľúbenie Mesiasa viac razy opakované a skrze prorokov predpovedané, až to toho času, keď sv. Ján krstiteľ na neho prstom svojim ukázal vraviac: „*Ejhl'a bäsánok boží, ktorý sníma hriechy sveta*“.

Doba tato očakávania a túženia za Spasiteľom dobre sa nám predstavuje adventom štyri nedele v sebe majúcim, ktorý je pre nás prípravou k hodnému sláveniu pamiatky narodenia, alebo príchodu Pána.

Advent je slovo latinské a znamená toľko, čo príchod. Príchod Ježiša Krista rozoznávame trojnásobný; a síce: 1) viditeľný v tele ľudskom, ktorý sa stal, keď sa Ježiš z Marie Panny v Betleheme narodil; — 2) neviditeľný alebo duchovný a stáva sa vtedy, keď skrze milosť svoju do srdce našich vstupuje a v nich prebýva, — 3) posledný slávny, keď príde v deň súdny, aby súdil živých a mrtvých.

Žeby tedy prvý príchod Ježiša Krista nebol na nás zmarený, a žeby nám tretí neslúžil k odsúdeniu a zahynutiu večnému, nevyhnutne potrebné je, aby Kristus do srdce našich vstúpil a v nich prebýval. Však ale Kristus nemôže prebývať v srdci hriechom poškvrenom, najprv ono očistené byť musí, k čomu je práve ustanovený advent, jako čas pokánia a prípravy.

Pozn. Za starodávna počínal sa advent v nektorých krajinách od dňa sv. Martina t. j. 11. novembra, pred ktorým boli tak veselé dni, jako pred veľkým pôstom, a menovali sa malým mäso-pôstom, z čoho však zostala len pamiatka martinských husí. — Teraz počína sa advent štvrtou nedeľou pred narodením Krista Pána.

§. 86. Spôsob slávenia adventu v cirkvi.

Aby cirkev svôj cieľ dosiahla, alebo aby veriacich k opravdivému pokániu a k vrúcnnej túžebnosti po Vykupiteľovi povzbudila, a ich k duchovnému prijatiu Ježiša Krista pripravila, ustanovila ona i také obrady, ktoré práve ta smerujú. Tým cieľom.

1. Zapovedá cez celý čas adventný všetky kriklavé zábavy, tedy i svadobné veselie, pretože sa toto s pokáním nesronáva; oproti tomu ustanovuje viac pôstov, pretože týmto bývame k pokániu povzbudení.

2. Pri službách božích užíva sa rúchobela sé, na znak smútku a kajúčnosti; vynecháva pri omši svätej: *Gloria*, pretože anjelia tento radostný chvalospev len po narodení Ježiša Krista spievali, tešiac sa nad blízkym vykúpením sveta a oslavujúc Boha; na miesto slov: „*Ite missa est*,“ bere sa: „*Benedicamus Domino*,“ pretože je čas kajúčnosti, jako sme to udali pri vysvetľovaní obradov sv. omše.

3. Sem smerujú i epistoly a evanjelia, ktoré sa pri službách božích čítajú.

V epistolách totižto vzbudzujú sa veriaci, aby povstali zo sna hriešneho k životu duchovnému. — V prvom evanjelie opisuje sa súd boží, žeby sa veriaci, predstaviac si spravodlivosť božskú, chránili hriechu, a aby sa skrze duchovné prijatie Spasiteľa pripravovali k poslednému príchodu jeho; — v druhom a treťom predstavuje sa nám sv. Ján krstiteľ, jako skrze pokánie a krst pripravuje cestu Ježišovi, čo i na nás pôsobí má; — v štvrtom upozorňujú sa veriaci, aby pripravovali cestu Ježišovi odstránením všetkých prekážok, ktoré by prekážaly Kristu do srdca jejich vstúpiť.

4. Ešte za tmy pred východom slnka koná sa každodenne sv. omša pod menom: „*orate*“ známa. Meno toto vzaté je od prvých slov, ktorými

sa omša tato počína, a ktorými Izaiáš prorok vyslovil túžbu svoju po Spasiteľovi; slová ty sú: „*Rosu dajte nebesia z vysosti, a ob'aky dáždite spravodlivého; otvor sa zem a vyďaj Spasiteľa.*“ Izai. 45, 8. — Menuje sa ďalej omšou anjelskou, lebo v evanjeliu sa opisuje sa nám zjavenia sa anjela, ktorý oznamoval Panne Marii, že sa stane rodičkou syna božieho.

Omša tato koná sa ešte za tmy, lebo pred východom slnka panuje tma, už ale omša tato má vzbudiť v nás túžbu po Spasiteľovi, jako túžili nábožní mužovia po Messiášovi pred príchodom jeho. — Pri omši tejto užíva sa barva biela, ponevác nás upomína na vtelenie sa Ježiša Krista, čo v nás radosť vzbudiť má: ďalej koná sa k úcte bl. P. Marie, ktorá bola najčistejšia, tak že bola hodná stať sa matkou Syna božieho.

B) Vianoce.

§. 87. Vigilia čili svätvečer.

Pamiatka narodenia Ježiša Krista slávi sa dňa 25. decembra, medzitým slávnosť tuto predchádza ešte jeden pamätný deň, ktorý sa menuje vigiliou t. j. svätvečerom, alebo i štedrým večerom, o ktorom tiež pojednávať nádobno.

Meno vigilia pochádza od latinského slovesa *vigilo*, bdieť, nespáť, a upamätáva nás na obyčaj prvých kresťanov, dľa ktorej sa oni k sväteniu nektorého väčšieho sviatku už dňom pred tým pripravovali, keď v kostole alebo doma v pôste a v modlitbách až do neskorej noci zotrúvali, áno nekedy i cez celú noc nespali. Neskoršie staly sa

pri tom nektoré výstupky, a cirkev zapovedala večerné shromažďovanie, a ohraničila to len na deň; zase neskoršie slávil sa deň ten len cirkevne, jako to i teraz spozorujeme; pre veriacich cirkev predpísala len pôst, aby tým upozornení boli, že sa majú pripravovať k budúcej slávnosti. Takáto vigilia koná sa i pred vianocami, čo v slovenčine menujeme *svätvečerom*, aby nás upamätoval, že za starodávna veriaci celý deň tento, jako zasvätený zachovávali.

Veľmi dobre to cirkev ustanovila, že sa v deň tento pamiatka prvých rodičov našich Adama a Evy koná, aby nám tým vyobrazila, že sme skrže Krista našli to, čo sme skrže Adama utratili, jako nám to krásne sv. Pavel vysvetľuje, keď k Rim. 5, 10. píše: *„Jako skrže jedného človeka prišiel hriech na všetkých ľuďoch k odsúdeniu, tak skrže jedného prišla spravodlivosť na všetkých ľuďoch k ospravedlneniu života.“*

Večer dňa tohoto menuje sa i *večerom štedrým*, ponevác v tu noc ukázala sa nám štedrosť a láska božia v tom najvyššom stupni, keď nám Boh daroval Vykupiteľa sveta. A preto kresťania chcjúc vysloviť vďačnosť svoju naproti Bohu za preukázanú nám lásku jeho, dávajú a dávajú jedon druhému rozličné dary.

Činia toto zvlášte rodičia dietkam svojim a to nie bez príčiny a významu. Pravda síce je, že obyčaj tato len vtedy osožnou je dietkam, keď im rodičia význam jej vysvetlia, a kresťanské napomenutie k tomu pripojá. — Dávajú sa totižto dietkam dary, jakoby im tyto sám novonarodený Kristus Pán doniesol, ponevác skutočne Kristus je pôvodcom všetkých darov, veď všetko, čokoľvek máme, máme jedine od Boha, a preto i radosť detí, ktorú majú z udelených sebe darov, len Ježiši Kristu pripísať možno, tým však u detí vzbudzuje sa láska naproti Bohu ktorého nado vše ko milovať povinné sú.

Čo dar dáva sa dieťkam vianočný stromček, na ktorom sú rozličné dary povešané, a svetlá pripravené. Stromček ten upozorňuje nás na ten rajs k ý s t r o m, z ktorého prví rodičia naši proti zákonu božiemu jedli, a skrze to nás do večnej biedy uvrhli; — ďalej predstavuje nám ten strom alebo to drevo, na ktorom Ježiš Kristus za nás zomrel; — svetlo znamená pravé učenia Ježišovo, ktorým rozum náš osvietil; — ovocie a druhé dary vyobrazujú nám ty milosti, ktoré nám Ježiš Kristus skrze smrť svoju na kríži zaslúžil a vydobil.

Nekde sa robí Betlehem s maštálou, v ktorej sa narodil Kristus Pán, a kde pastieria novonarodenému Spasiteľovi svoju poklonu vzdávajú, aby sa tým žive predstavilo dieťkam, jako Ježiš Kristus na svet tento prišiel, keď prijal na seba telo ľudské. — V mnohých kostoloch Bethlehem s jašličkami vykladá sa na oltár, pochádza to od sv. Františka serafinského, ktorý 1223 s povolením pápežovým podobný betlehem na oltár vystavil, a s bratmi svojimi sa pred ním modlil, aby sa tak živejšie na narodenie Ježiša Krista upamätovali, a k pobožnosti a vďačnosti naproti Bohu povzbudili. Nevinná tato obyčaj prešla i do druhých kostolov a stala sa skoro všeobecnou.

§. 88. Vianočný sviatok.

Dňa 25. decembra slávne slávime pamiatku narodenia Spasiteľa nášho v Betleheme, v jednej maštali.

Zvláštna vlastnosť tohoto dňa pozostáva v tom, že každý kňaz tri sv. omše slúžiť môže, a koná sa to na význam trojnásobného narodenia Ježiša Krista, a síce: a) narodenia jeho od Otca od večnosti; — b) narodenia telesného z Marie Panny; — c) narodenia duchovného v srdcach spravodlivých.

Omše tyto konajú sa nasledovne:

1. Prvá slúži sa o pol noci, pretože sa vtedy Kristus Pán narodil, a v omši tejto oslavuje sa vtelenie Ježiša Krista, jako i narodenie

jeho z panny čistej, preto vypravuje sa v evanjeliume o narodení Spasiteľa.

2. Druhá slúži sa na úsvite, a oslavuje sa duchovné narodenie Ježiša Krista v srdciach veriacich, keď totižto milosťou svojou do nás vchádza a v nás prebýva; preto sa číta evanjelium, v ktorom sa rozpráva, jako zjavil anjel pastierom spravodlivým narodenie Vykupiteľa, z čoho oni veľkú radosť mali.

3. Tretia slúži sa za dňa, a predstavuje nám večné spolodenie Syna božieho od Otca; na význam toho ale číta sa prvá hlava evanjelia sv. Jána, ktorý dokazuje božstvo Ježiša Krista.

Obyčaj tato tri omše sv. slúžiť počala sa asi za času pápeža Telesfora okolo roku 130; s istotou ale udať môžeme, že za času Rehora veľkého 590—604 už jako známa a všeobecne užívaná bola; to je patrné zo slov veľkého tohoto pápeža, ktorý píše: „*Ponevác dnes tri sv. omše slávime, nemôžem vám o prečítanom evanjeliume mnoho hovoriť, predca ale vznešenosť slávnosti pohýna mä k tomu, aby som vám nečo povedal.*“

Omše tyto môže kňaz i jednu za druhou odslúžiť, avšak lačným žalúdkom, a preto nevyplákne kalich, ani nevypije naliate víno, jako obyčajne, pri dvoch prvých omšách, ale len po tretej.

Poznamenat ešte nádobno, že dve omše sv. slúžiť nie je slobodno, lež buď tri buď len jednu.

Zvláštne je ešte pri slávnosti vianočnej i to, že prestáva pôst v piatok alebo v sobotu, jestli ona na nektorý z týchto dní padne, a to nie pre inšie, než že nesluší sa postiť v deň ten, v ktorom najväčšiu radosť javiť máme; pôst ale je vždy znakom zármutku a kajúčnosti.

Cirkev sv. javí radosť svoju okrášlením chrámov, spievaním anjelského chvalospěvu: „*Gloria in excelsis Deo;*“ a užívaním

bielej barvy; radosť tuto preukazujú i veriaci s pevom radostných a veselých piesni vianočných.

Pozn. V Ríme o 7. hodine v svätvečer pred narodením Ježiša Krista ide pápež pri zvuku zvonov v prôvode mnohých kardinálov a vojska do chrámu Marie snežnej, kde požehnáva vojvodský klobúk a meč, ktorý potom na znak zvláštnej úcty svojej nektorému o cirkev zaslužnému kniežatu odošle; ďalej vykladajú sa na oltár ty jasle, v ktorých Spasiteľ náš v Betleheme ležal. Jasle tyto byly v 7. století do Rímu donesené, a aby sa dlho udržaly, do sriebra zapravené.

Na samý deň narodenia Pána pápež odbavuje služby božie v kostole sv. Petra.

C) Doplnok doby vianočnej.

§. 89.

Sem prislúchajú všetky ty sviatky, ktoré sa konajú až do poslednej nedele po troch kráľoch a sú nasledujúce.

§. 90. Oktáva narodenia Pána.

Pod oktávou vyrozumievame 8 dní po nejakom väčšom sviatku nasledujúcich, v ktorých sa vždy skrze modlitby na predošlú slávnosť upamätujeme, a to nás upozorňuje na horlivosť prvých kresťanov, ktorí slávením oktávy preukazovali, jak vysoko sebe vážia tu slávnosť, a tým vďačnosť a lásku svoju naproti Bohu i skutkami svojimi vysloviť chceli.

Takáto oktáva slávi sa i po narodení Ježiša Krista, v ktorej pripádajú nasledujúce sviatky: sv. Štefana prvého mučedníka, sv. Jána apoštola, a nemluvniatok betlehemských, z ktorých len prvý je sviatkom zasväteným.

Sviatky tyto nie bez príčiny položila cirkev. Ineď po narodení Ježiša Krista, a roztriedenie jejích má krásny význam. Spomenutí svätí totižto vydali svedoctvo svoje za Krista, ktorý sa narodil, aby nás vykúpil, s tým však rozdielom, že sv. Štefan prvý dal svedoctvo vôľou a skutkom, sv. Ján vôľou, pretože súc odhodlaný za Krista i zomreť, sám jediný z apoštolov stál pod krížom, ačkoľvek predca zomrel len prirodzenou smrťou; nemluvniatka ale konečne vydaly svedoctvo skutkom svojim bez vôle. Medzitým zásluha skutku považuje sa podľa odhodlania sa slobodnej vôle človeka, tak že i vôľa sama, alebo žiadosť stáva sa zásluhou, trebárs nenasleduje skutok sám pre nastalé prekážky; a preto najväčšia zásluha pripisuje sa sv. Štefanovi, pretože bol prvý, ktorý dobrovoľne obetoval život svoj za Krista, ačkoľvek ho v tomto nemluvniatka predišly, avšak bez slobodného odhodlania sa.

Pri sviatkoch týchto poznamenat nádobno:

1. V deň sv. Štefana užíva sa barva červená na znak mučedníctva, ktoré za Krista trpel, pretože bol od židov ukameňovaný.

2. V deň sv. Jána užíva sa barva biela, pretože bol nevinný a zomrel smrťou prirodzenou, trebárs mnohé protivníctvá znášať musel, tak dľa ústneho podania bol vložený do vreľého oleja, a nič sa mu nestalo; ďalej bol pod Dioklecianom vyobcovaný na ostrov Pathmos, až konečne dosiahol vysoký vek, a zomrel v Ephesi, a vyplnily sa slová Ježišove, ktorý povedal: „*Chcem, aby tak zostal.*“

V deň tento na mnohých miestach svätí sa víno, a kňaz rozdávaúc ho veriacim pít hovorí: „*Pi lásku sv. Jána.*“ To nás upomína na lásku k bližnému, ktorej opravdivým vzorom bol sv. Ján apoštol. Svätenie vína koná sa zvlášte

tam, kde sú vinice, a majitelia viníc lejú z posväteného vína do plných sudov, na znak toho, že prosia Boha, aby požehnal úrodu viníc, a zachoval od škody už uložené vína. — Svätenie toto upamätáva nás na sv. Jána, keď vypil víno s jedom pomiešané, ktoré mu podal pohan Aristodem, a nič sa mu nestalo, mocou totižto Ježiša Krista nepôsobil jed podľa prirodzenej sily svojej.

3. V deň nemluvniatok betlehemských, ktoré dal Herodes povraždiť, užíva cirkev barvu modrú čili belú, aby predstavila zármutok matiek betlehemských nad vraždením dieťok jejích; už zase preto, aby dala na javo, že nemluvniatka tyto, ačkoľvek nevinné, pre hriech prvorodený nemohly vojsť do kráľovstva nebeského, ale musely čakať v predpekli, dokiaľ Ježiš po smrti svojej k nim nevstúpil a ich nevyslobodil.

§. 91. Sviatok obrezania Pána, a nový rok občiansky.

V ôsmy deň po narodení svojom bol malý Kristus podľa zákona obrezaný, a dostal meno Ježiš, čo toľko znamená jako spasiteľ, a vykupiteľ, ktorým ho nazval anjel prv, než sa narodil. Zákonu tomuto podrobil sa Kristus preto, aby nám príklad dal, jako i my zachovávať máme všetky zákony božie.

Deň tento na sviatok povýšený bol len v 6. stoly, predtým ale bol dňom pôstu a kajúčnosti. Pohanovia totižto v deň tento oslavovali svojho boha Jánuša, pri čom sa dopúšťali mnohých nemravností; aby ale cirkev ošklivosť svoju nad týmito hriechami vyslovila, a aby veriacich od účastenstva na nich chránila, nariadila prísny pôst; neskoršie však, keď pohanstvo prestalo, zasvätila cirkev deň tento, už

preto, aby si predstavila prvé utrpenie Ježišovo, už zase preto, že je prvý v roku občianskom, ktorým sa zatvára oktáva narodenia Pána.

K osláveniu velebného mena Ježiš, pred ktorým podľa slov sv. Pavla k Tim. 2, 11, má klakať každé koleno nebeských, zemských a pekelných, ustanovený je sviatok najsvätejšieho mena Ježiš, a pripadá na druhú nedeľu po troch kráľoch, v ktorom dni cirkev udeľuje plnomočnú odpustky tým, ktorí hodne pristupujú k sviatosti oltárnej a pokánia. — K úcte mena Ježiš máme i lytanie, a krásny spôsob pozdravovania medzi katolíkmi. „*Pochválen buď Ježiš Kristus.*“ A odpovedá sa: „*Až na veky. Amen.*“

Deň pred pamiatkou obrezania Krista, jako posledný v roku občianskom, ktorý sa volá i dňom Silvestra, nechala cirkev bez pobožností; ale nariadila, aby sa pred večerom odbavovali poďakovacie služby božie, a aby sa k povzbudeniu veriaciach vydržovala i kázeň času tomuto primeraná; a to nie bez príčiny, lebo každý kresťan nachádzajúci sa na hranici medzi rokom starým a novým, spomenúť si má na mnohé dobrodenia božie; ďalej pohliadnúť má i do srdca svojho, či sa mnohými hriechami nestal nehodným tých dobrodení; či ich nenadužíval k zlému, a jako vynaložil čas predošlého roku k spaseniu svojmu? — Z rozjímania tohoto vyplýva cit povďačnosti, ale tiež i sľub a predsavzatie, jako započne nový rok, jako bude v ňom pokračovať, aby mu slúžil k spaseniu duše? Oslavovaním Boha máme tedy dokončiť rok starý, a vzývaním Boha o pomoc v mene Ježiša Krista máme započat rok nový.

§. 92. Sviatok sv. troch kráľov čili zjavenia Pána.

Dňa 6. januára slávi cirkev sviatok zjavenia Pána, ktorý prichádza obyčajne pod menom sviatku sv. troch kráľov. Upozorňuje nás totižto na tých troch mudrcov od východu, ktorým sa ukázala mimoriadna hviezda, a oni nasledujúcu ju prišli

do Betlehemu, klaňali sa Ježišovi, a obetovali jemu zlato, kadidlo a myrhu. Mudrci tito menujú sa i kráľmi, pretože dľa ústneho podania boli kniežatá z Arabie a menovali sa: Kašpar, Melchior a Baltazar. V osobe týchto mudrcov zjavil sa Kristus národom pohanským, jako sa zjavil židom v osabách nábožných pastierov, lebo prišiel na svet tento pre všetky národy.

Sviatok tento je veľmi starodávny a pochádza z prvých časov cirkve, pretože v deň tento oslavované bolo trojnásobné zjavenie sa Ježiša Krista, a síce: a) zjavenie sa trom mudrcom od východu; — b) zjavenie sa pri krste sv.; — c) zjavenie sa božskej moci jeho na svadbe v Káne galilejskej, a odtiaľ pochádza i meno jeho: sviatok zjavenia Pána. Teraz cirkev obracia zrak veriacich zvlášte na zjavenia sa Krista trom mudrcom, aby i oni Kristu svoju poklonu vzdávali, a jemu dary svoje obetovali.

Krásny význam majú ty dary, ktoré mudrci Kristu obetovali, lebo zlato znamená kráľovstvo, kadidlo božstvo, a myrha človečenstvo Ježiša Krista.

V deň pred sviatkom troch kráľov svätí sa voda, a menuje sa vodou trojkráľovou na pamiatku, že Ježiš Kristus vodou bol pokrstený, a že vodu na víno premenil. Vodu tuto berú veriaci do domov svojich, ktorou sa kropia, keď do izby vchádzajú, alebo keď sa na odpočinok ukladajú, aby od seba odstránili všetko pokúšenie diabla. — Pri tejto príležitosti požehnáva sa i kadidlo, soľ a krieda, nekde i zlato, čo nás upomína na dary troch mudrcov.

Pozn. 1. Soľ sa dáva do vody pri každom svätení jej, už preto, aby sa nezosmrkla a nepokazila, už zase preto, lebo vyznamenáva, že jako soľ chráni mäso od porušenia, tak nás chráni posvätená voda od hriechu, čo je porušením duchovným.

Pozn. 2. V nektorých krajinách užíva sa na tento deň vysviacanie domov, čo prihádza pod menom kole dy, aby požehnanie božské spočívalo nad domami, a v nich prebývajúci. Koná sa to takto: kňaz odrieka nektoré modlitby, potom pokropí dom svätenou vodou, a vykadí kadidlom, na dvere ale sa napíšu písmeny: C. M. B. čo počiatočné písmeny mien troch mudrcov, medzi ktoré sa poznačia krížiky, pri tom rok be žiaci, konečne kňaz dáva boskávať umučenie Ježiša Krista. Všetko toto má krásny význam. Pokropenie a okadenie domu znamená, aby Boh naplnil dom ten milosťou a požehnaním svojim, jako naplnený je milou vôňov kadidla, a jako je vykropený svätenou vodou. Napísanie čísla roku upamätovať má obyvateľov, aby celý rok upotrebili ku chvále božej a k spaseniu svôjmu. Krížiky a tri písmeny predstavujú nám prosbu, aby Boh skrze zásluhy ukrižovaného a skrze prímluvu sv. troch kráľov dom tento od každého nešťastia zachránil. — Pri tom dávajú veriaci dľa ľubosti svojej nejaké dary, aby nasledovali troch mudrcov, ktorí Ježišovi dary svoje obetovali.

Pozn. 3. Spomenutí ešte nádobno i tu krásnu slávnosť, ktorá sa v tento deň v Ríme odbavuje. Roku 1622 totižto založený bol v Ríme jeden ústav, pod menom propaganda, kde sa mnohí z rozličných krajín a z rozličných čiasok sveta pochádzajúci mladíci vychovávajú, a vyučujú sa rozličným rečiam pripravujú sa ku kňazstvu; ktorí potom do rozličných krajín čo hlasatelia slova božieho vysielaní bývajú; ponevác cirkev nasledujúc slová Ježišove: „*Idte, učte všetky národy.*“ starať sa má o to, aby slovo božie každému národu v jeho vlastnej reči ohlašované bolo, žeby sa tak všetci stať mohli údami pravej cirkve kristovej. Mladíci tedy ústavu tohoto držia reči vo všetkých takmer po celom svete užívaných jazykoch, čo nás veľmi dobre upamätuje na prítomnú slávnosť, že sa Ježiš zjavil nie len židom, ale i pohanom, tedy že prišiel pre všetky národy zeme.

§. 93. Ostatné nedele po troch kráľoch.

K dobe vianočnej patrí ešte 6 nedeľ po troch kráľoch, ktorých je nekedy i menej, jesti veľká

noc včasie padne, zbývajúce ale zo šiestich vložia sa po 23. nedeli po sv. Duchu.

V nedeliach týchto užíva sa barva zelená, jestli na ten čas druhý sviatok nepadne, pretože nádej našu skladať máme v trojjediného Boha, ktorému sú nedele zasvätené.

V evanjeliách nediel po troch kráľoch predstavuje nám cirkev mladistvý vek a počiatok kazaťelského úradu Ježiša Krista, tak v 1^ú nedeľu o 12 ročnom Ježišovi v chráme jeruzalemskom; — v 2^ú o premenení vody na víno v Káne galilejskej; — v 3^ú o očistení malomocného a uzdravení služebníka stotníkovho; — v 4^ú o utíšení mora genezaretského; v 5^ú a 6^ú podobenstvá o pšenici a kúkolú, potom o horčičnom zrne a o kvase.

Oddiel II.

Posvätná doba veľkonočná.

§. 94. Význam a trvanie doby veľkonočnej.

V dobe veľkonočnej predstavuje sa nám nekonečná láska Ježiša Krista, ktorý utrpením a smrťou svojou dokonil dielo vykúpenia ľudského pokolenia; konečne navrátil sa k Otcovi svojmu do neba, kde je prosredníkom naším. Hlavným predmetom doby tejto je tedy utrpenie, smrť, vskriesenie a na nebe vstúpenie Ježiša Krista.

Doba tato počína sa prvou nedeľou deviatnika a končí sa na nebe vstúpením Pána. Srediskom jej je slávnosť veľkonočná, prípravou je pôst s predchádzajúcimi tromi nedeľami deviatnika, doplnkom ale sú nedele po veľkej noci s pripádajúcimi sviatkami.

§. 95. Predpôst čili mäso-pôst.

K hodnému sláveniu veľkej noci pripravujú sa kresťania od počiatku cirkve kristovej kajúčnosťou, ktorá je spojená s pôstom, a trvá 40 dní, pretože sa i Ježiš Kristus pred nastúpením úradu svôjho za 40 dní a za 40 nocí postil.

Čas tento pôstu určený nebol všade rovný, ale kresťania medzi pôstne dni zamiešali a pridali nektoré, v ktorých sa nepostili; a preto museli i skorej započat', tak sa stalo, že nektorí započali v 50., druhí v 60., alebo v 70. dni pred veľkou nocou, odkiaľ povstaly známe názvy nediel': septuagesima, sexagesima, a quinquagesima. V slovenskej reči prichádzajú nedele tyto pod menom deviatnik a, lebo prvá je deviata pred veľkou nocou.

Aby ale v celej cirkvi jednota panovala, ustanovil pápež Řehor veľký 600, žeby sa pôst započal popolečnou sredou t. j. 46 dňmi pred veľkou nocou, čo práve činí 40 dní, keď vylúčime 6 nediel', ktoré v tomto čase padnú a do pôstu sa nerátajú, pretože v nedeľu pôst zachovávaný nebýva.

Medzitým ačkoľvek od nedele deviatnika až do popolečnej srody nie je pôst, zachovala cirkev staré mená nediel', áno i služby božie koná dľa starého spôsobu jako v pôste; užíva tedy barvu belasú, vynecháva Gloria a Alleluja, a modlitby jej projavujú kajúčnosť a pokánie.

Pozn. Za ten čas, čo cirkev sv. veriacich svojich k nastavajúcemu pôstu pripravuje, oddávajú sa mnohí nemiernym a často i hriješným veselostam, ktoré sa konajú v mäso-pôste, zvláste v posledných jeho dňoch, a sú pozor-

statky pohanských slávností bachanalia menovaných, v ktorých pohania obžerstvom a opilstvom ctili boha svôjho bachusa.

Pravda je síce, že ani cirkev kristova nezapovedá nevinné zábavy. hriechne však prísno zakazovať musí, poneváb v týchto poškvŕňujeme dušu svoju, utracujeme nevinnosť, a rušíme pokoj vnútorný. Daj Bože, aby sa všetky tyto zábavy konaly v kresťanskom duchu! lež Bohužial, pohliadneme-li na ne okom bystrejším, spozorujeme práve protivu, vidíme nemiernosť, nečistotu, pýchu, márnotratosť, zlorečenie atď.

Z tej príčiny krásna obyčaj panuje v mnohých mestách, že v chrámoch býva vyložená sviatosť oltárna cez všetky posledné dni mäsopestu, čo sa menuje 40 hodinovou pobožnosťou, na ktorú Benedikt XIV. a Klemens XIII. udelili plnomocné odpustky, aby totižto veriaci v hojnej pobožnosti a kajúčnosti takmer nejakú náhradu Bohu učinili za ty hriechy, ktorých sa mnohí v čase tomto dopúšťajú, alebo aby veriaci modlitbou posilnení v zábavách večerných nad pokúšením zvíťazili, a hriechu sa chránili. Tým cieľom nekde i kázne vydržované bývajú.

40 hodinová pobožnosť má svôj pôvod z roku 1556 v ktorom sa jeden milanský kapucín vytrvale modlil s veriacimi v kostole, práve vtedy, keď sa von ty najväčšie rozpustilosti konaly. O 30 rokov neskoršie prišla do mesta Loretto istá herecká spoločnosť v mäsopesti, a hanebnými hrami svojimi zapríčnila mnoho nepravostí. Olivier jezuita ozdobil kostol, vyložil prevelebnú sviatosť oltárnu, ráno a po poľudní kázal, a druhé pobožnosti neprestajne konal, čo sa tak zalúbilo ľudu, že sa v kostole veľkým počtom shromáždil, a skoro celý deň v pobožnosti zotrval, tak že divadlo zostalo prázne. Pobožnosť tato chytro sa rozšírila a 1765 pápežského potvrdenia došla.

§. 96. Veľký pôst.

Čas veľkého pôstu počína sa popolečnou sredou a trvá až do veľkej noci, a to síce vynímajúc nedele za 40 dní; je on prípravou k sláveniu pamiatky z mŕtvých vstania Ježiša; a preto je časom sobrania ducha, modlitby a kajúčnosti. K povzbudeniu tedy

podobných citov smeruje všetko, čokoľvek cirkev kristova v čase tomto koná, a síce :

1. Hneď v prvý deň, t. j. popolečnú sredu svätí popol z pozostalých ratolestí nedele kvetnej napálený, a posypuje ním čelá veriacich, pri čom kňaz hovorí: „*Pomni človeče, že si prach, a v prach sa obrátiš*“; čo vyznamenáva a) aby sa veriaci upamätovali, že nastaly dni pokánia, čoho znakom už od starodávna je popol, ponevác kajúci na znak ponížnosti svojej popolom posypovali hlavy svoje; — b) aby sa upamätovali na slabosť a pomínutelnosť svoju, jako tiež i na istú síce smrť, ale neistú hodinu príchodu jej, tým však aby povzbudení boli k pokániu.

Samo sebou rozumie sa, že meno popolečnej srody pochádza od popola, ktorý sypaný býva na hlavy veriacich. Sreda tato menuje sa i škaredou, ponevác kresťania na znak kajúčnosti v deň tento peknejši odev zo seba skladali, a chatrnejši t. j. škaredý obliekali.

2. V mnohých kostoloch zakrýva sa hlavný oltár závojom čiernym, na ktorom je jednoduchý biely kríž, alebo vystaví sa obraz ukrižovaného Ježiša na význam, že kríž, t. j. umučenie a smrť kristova má byť predmetom rozjímania nášho.

3. Užíva sa barva belasá, vynecháva sa Gloria a Alleluja, ponevác je to čas smútku a pokánia.

4. Vo veľkom pôste zakázané sú všetky kriklavé zábavy, tedy i svadobné veselía, lebo tyto sú protivou kajúčnosti. Oproti tomu čítajú sa evanjelia, ktoré nás k pokániu povzbudzujú.

Pozn. Samo sebou rozumie sa, že je cez celý tento čas,

vyňímajúc nedele, predpísaný pôst, a zdržovanie sa od mäsitých pokrmov; od zdržovania sa od mäsa nie sú ani nedele slobodné. Medzitým od zdržovania sa od mäsitých pokrmov cirkev z dôležitých príčin oslobodzuje veľa dní svojich okrem srody, piatku a soboty, v ktorých dňoch cez celý pôst nie je dovolené požívať mäso.

Nedele pôstne menujú sa: prvou, druhou atď. nedeľou pôstnou; v latinskej reči 1^a 2^a atď. dominica quadragesimae. Nektoré nedele pôstne menujú sa i podľa prvého slova sv. omše na ten deň predpísanej, tak druhá sa menuje: *remisere*, tretia: *oculi*, štvrtá: *laetare*, piata *judica*, táto sa menuje i nedeľou smrtnou, konečne nedeľa šiesta volá sa kvetnou.

5. Zvláštného ináč v celom pôste nekoná sa až po nedeľu smrtnú, o ktorej nasledujúce poznamenáť treba:

a) V piatu nedeľu pôstnu počína cirkev zrak svoj obracať zvlášte na utrpenie a smrť Ježiša Krista, odkiaľ pochádza i meno nedele smrtnej, a preto zakrýva všetky obrazy ukrižovaného Spasiteľa *závojom belasým*, čo nás upamätáva na Ježiša Krista, že sa skryl pred židmi, keď ho usmrtiť chceli, lebo neprišla ešte hodina jeho; a vyznamenáva *zármutok* cirkve, ktorý vyslovuje nad veľkým tu započatým a už blízkym utrpením Krista Pána. Závoj tento je v zelený štvrtok biely na znak radosti nad ustanovením sviatosti oltárnej; vo veľký piatok ale je čierny na znak najhlbšieho zármutku nad smrťou Krista Pána.

b) Pri omši sv. vynecháva sa zo stupňovej modlitby, žalm 42, lebo i tento prezradzuje radostnú túžbu po stánku; vynecháva sa tiež chvalospev: „*Sláva Otcu i Synu*“ atď. a *prae-facia* bere sa o kríži.

§. 97. Veľký týždeň.

Posledný týždeň v pôste menuje sa veľkým a svätým, pretože v týždni tomto dokonalo sa veľké dielo vykúpenia nášho, skrze ktoré dosahujeme naše posvätenie.

Všetko, čokoľvek cirkev v tomto týždni koná, má svôj hlboký a krásny význam, pretože nás upomína na posledné príbehy života Spasiteľa nášho, a vzbudzuje každého pri službách božích prítomného veriaceho k zármutku, a pobožnosti; a preto vysloviť môžeme, že velebné sú ty obrady, ktoré cirkev na čas tento ustanovila.

Deje, ktoré sa nám v tomto čase predstavujú, sú:

a) Slávny vchod Ježišov do Jeruzalema, kam ho sprevádzal veľký zástup ľudu.

b) Posledná večera Krista Pána s učedníkmi svojimi, kde ustanovil nekrvavú obeť omše sv.

c) Poviazanie, pohanenie, bičovanie, trním korunovanie, ukrižovanie a smrť Ježisa Krista.

§. 98. Kvetná nedeľa.

V tuto nedeľu predstavuje nám cirkev slávny vchod Ježiša Krista do Jeruzalema, keď na oslici jazdil, a ľud pred ním na cestu kládol rúcho svoje, druhí ale ratolesti zo stromov lámali, aby cestu ozdobovať mohli a volali: „*Hossana synovi dávidovmu, požehnaný ktorý prichádzaš v mene Pána, Hossana na vysostach.*“ Mat. 21, 9. Ježiš tedy uznaný

bol za kráľa, a preto slávny bol i vchod jeho do Jeruzalema, čím sa preukázal víťazom nad smrťou a svetom. Medzitym vidiac, jako sa zmení smýšľanie tých, ktorí ho teraz oslavujú, tak že o nedlho kričať budú: „ukrižuj ho,“ a predvidiac prehorkú smrť svoju, zarmútil sa veľmi.

K pamiatke tédy tohoto a) svätia sa ratolesti stromu, nekde i kvety; — b) koná sa prôvod okolo chrámu; — c) čítajú alebo spievajú sa pasie.

1. Svätenie ratolestí koná sa pred sv. omšou v rúchu belasom pod odriekaním modlitieb a kropením svätenou vodou. Ratolesti tyto pripomínajú nám ty ratolesti palmové, ktoré židia pred Ježišom na cestu kládli, čím radosť svoju a víťazstvo, tedy kralovskú moc Ježišovu označovali, ponevác ratolest palmová je vždy znakom víťazstva a radosť.

My palmy nemáme, lež na miesto nich berú sa ratolesti stromov, ktoré už začaly pučiť, a prichádzajú pod rozličnými menami, jako: maňúšky, puzalky atď. Nekde na miesto ratolestí svätily sa i kvety, odkiaľ pochádza meno nedele kvetnej.

Nábožní kresťania ratolesti posvätené berú domov, a udržujú ich cez celý rok; ďalej na nektorých miestach pozapichujú ich do roli, čo jestli nie je spojené s nejakou poverou, len schváliť sa môže, lebo s tým veriaci spujú modlitby svoje, a prosia, aby sa modlitby cirkevné pri posvätení týchto ratolestí odriekané vyplnily.

2. Kňaz rozdáva požehnané ratolesti medzi ľud, a vedie prôvod okolo kostola, čím sa nám vyobrazuje víťazoslávny vchod Ježišov do Jeruzalema, pri čom ho i my oslavovať máme.

Pri prôvode tomto spievajú sa piesne, a keď sa už naspiatok vedie, zatvorí sa dvere kostolné pred kňazom, spieva sa piesen: „Gloria, laus et

honor“ z nútra i z vonku kostola striedave, konečne udre kňaz krížom tri razy na dvere, a tyto sa otvoria; to vyznamenáva, že sa brána nebeská skrže hriech zatvorila, a len skrže zásluhy ukrižovaného Ježiša zase otvorená bola, skrže Ježišovo totižto utrpenie a smrť, ktorej pamiatka sa nám približuje.

3. Radosť Ježišova zakalená bola zármutkom, ktorý z toho povstal, že predvidel prehorku smrť svoju; predvidel, že ľud ten, ktorý ho teraz oslavuje, o nedlho zvedený kričať bude: „*ukrižuj ho*!“ a tým sa skutočne započalo i utrpenie jeho, a preto cirkev nariadila, aby sa v deň tento spievaly i pašie t. j. umučenie Pána nášeho Ježiša Krista, kde sa nám vyobrazujú boľasti jeho.

Že nám ale všetci štyria evanjelistovia opísali umučenie Ježiša Krista, číta sa onotedy štyri razy cez veľký týždeň, a síce: v nedeľu kvetnú podľa sv. Matúša, v utorok podľa sv. Marka, v sredu podľa sv. Lukáča, a v piatok podľa sv. Jána. — Keď ale príde kňaz na slová: „*A nakloniac hlavu vypustil ducha*!“ pokľakne i s ľudom, a za krátku chvíľu rozjíma o nekonečnej láske Ježiša Krista.

V mnohých chrámoch pašie bývajú spievané na chóre, alebo pred oltárom, a kňaz ich len potichu číta. — Pod čítaním alebo spievaním pašii zhasínajú sa na oltári sviece, čo vyznamenáva, že v čas umučenia Spasiteľ náš, ktorý sa nám pod sviecou predstavuje, svetu jakoby zhasol; — ďalej koná sa to i na pamiatku, že apoštolí v nastávajúcom nebezpečenstve opustili učiteľa svôjho.

4. Pred evanjeliumom omše sv. nepozdravuje kňaz ľud veriaci známymi už slovami, na znamenia zármutku nad zradou a utrpením Ježiša Krista.

§. 99. Žalospěvy.

V pondelok a v utorok nič znamenitejšieho nemáme, okrem toho, že sa v utorok čítajú pašie.

V stredu ráno čítajú sa pašie podľa sv. Lukáša a pod večer ozývajú sa v kostoloch smutné hlasy žalospěvov jeremiášových, čo sa i tmavou raňajšou pobožnosťou menuje, pretože by sa to odbavovať malo vo štvrtok ráno pred východom slnka, tedy ešte za tmy. — Pobožnosť tato menuje sa tmavou i preto, že sa koná bez veľkého osvetlenia, a zapálené sviece pomaly sa vyhasínajú, čo nám predstavuje zármutok cirkve, keď si pripomína na nočné zjatie Ježišovo v zahrade getsemanskej, na utrpenie a ukrutnú smrť jeho, nad čím slnko a mesiac sa zatmely.

Pobožnosť tato odbavuje sa v tých chrámoch, pri ktorých jest viacej kňazov alebo klerikov, jako sú kostoly biskupské, kapitulske a reholnícke, a koná sa nasledovne:

1. Na oltári zažne sa šesť žltých voskových sviec, jako to býva pod omšou sv. za mrtvých, čo poukazuje na zármutok cirkve.

2. Pred oltárom stojí jeden trojhran, na ktorom je postavené 14 sviec žltých a jedna biela na samom vrchu. Žlté predstavujú nám sv. apoštolov a nábožné ženy galilejské, biela ale predstavuje samého Ježiša Krista.

3. Odspevujú sa žalmy, ktorými javíme ľútosť nad hriechami našimi, jako i proroctvá o utrpení Krista. Žalmy sa spievajú bez organu a bez

chvalospevu: „*Sláva Otcu i Synu*“ atď. čím vyslovujeme zármutok svoj.

4. K žalmom sa pripojá čítania a žalospěvy jeremiášove, ktoré spieval prorok tento na rumoch Jeruzalema a nad pokazením obyvateľov jeho, a udáva, že bezbožnosť ľudu bola príčinou spustošenia tohoto; ku každému ale žalospěvu dokladá napomenutie k židom, aby sa obrátili k Bohu svojmu, keď vraví: „*Jeruzalem, Jeruzalem obráť sa k Pánu Bohu svojmu.*“ — Žalospěvy tyto hodia sa i na nás, ktorí Boha hriechami obrážame, a preto i pokutu očakávať máme, jestli sa nepolepšime.

5. Po každom odspievanom žalme, ktorých je 14, vyhasí sa na trojhrane jedna svieca, a pod spevom zachariášovým vyhasia sa sviece na oltári, čo vyznamenáva, že apoštoli opustili Krista Pána; ďalej zhasínanie sviec predstavuje nám i prorokov starého zákona, ktorí vydali svedectvo o budúcom Messiašovi, a predca od nevďačných židov zapovrhnutí, prenasledovaní, áno mnohí i života zbavení boli.

6. Biela svieca sa nezahasi, ale zanesie sa za oltár, čo vyznamenáva, že Kristus síce zomrel dľa človečenstva svojho, a bol pochovaný, ale vstanúce z mrtvých na tretí deň celý svet osvietil svetlóm svojim.

7. Konečne odbavuje sa jedna modlitba, a po ukončení jej urobí sa buchot knižkami, čo znamená zemetrasenie a puknutie sa skál v čase smrti Spasiteľa sveta.

V Jeruzaleme koná sa tato pobožnosť pred samým hrobom Ježiša Krista, kde on skutočne ležal

§. 100. Zelený štvrtok.

Štvrtok tento menuje sa zeleným, pretože v deň tento veriaci za starodávna zochovávali prísny pôst, tak že požívali len zelené veci, jako i židia jedávali pri bäránku veľkonočnom horký šalát na pamiatku utiskovania svojho v Egypte. — Deň tento menuje sa i večerou Pána, latinsky coena Domini, pretože Ježiš Kristus vydržieval poslednú večeru s apoštolmi svojimi, kde ustanovil i prevelebnú sviatosť oltárnu, a preto radostne slávi sa pamiatka ustanovenia sviatosti tejto.

Obrady zeleného štvrtku sú nasledujúce:

1. Kňaz oblieka na seba rúcho biele na znak radosti nad ustanovením prevelebnej sviatosti oltárnej, a začne slúžiť sv. omšu.

2. Keď zavzneje slávne: „*Gloria in excelsis Deo*,“ zvoní sa na všetkých zvonoch posledný raz; lebo až do soboty nebude sa zvoniť na znak zármutku cirkve, pretože hlas zvonov radosť javí. To isté pripomenúť treba i o hudbe, ktorá tiež prestáva, a len smutný spev provodzuje sa pri službách božích.

3. V deň tento v každom kostole len jeden kňaz slúži, druhí ale tam prítomní pristupujú k sviatosti oltárnej s veriacimi, a prijímajú len pod spôsobom chleba, pretože sa slávi pamiatka ustanovenia sviatosti tejto.

4. Kňaz posväcuje tri hostie, jednu k prijatiu, druhú na veľký piatok, pretože sa vtedy obeta nekrváva nekoná, a tretiu k vyloženiu do božieho hrobu.

5. Po agnus Dei nedáva sa obyčajné polúbenie, alebo pokoj, čo nás upozorňuje na ošklivosť toho bosku, ktorým Judáš zradil učiteľa svôjho.

6. Prenesie sa sviatosť oltárna na pripravené k tomu miesto, a svätostánok nechá sa prázdny na znak toho, že mrtvé telo Ježišovo do hrobu položené bolo.

7. Po sv. omši zvlieka kňaz oltára z rúcha a okrasy jejich pri odriekaní slov: *„Rozdelili medzi sebou rúcho moje, a nad rúchom mojím hádzali žreby;“* — čo nás upomína na to, že Ježiš Kristus, ktorého oltár predstavuje, zbavený bol rúcha svôjho; ďalej koná sa to i preto, že sa obeta omše sv. na druhý deň konať nebude, a tak náradie nie je potrebné; konečne vyznamenáva to hlboký smútok cirkve nad utrpením Ježiša Krista.

8. V deň tento svätí biskup oleje, ktoré sa užívajú pri udeľovaní sv. sviatostí, a pri druhých posväteniach. Obrady svätenia olejov viď v §. 75.

9. Konečne koná sa umývanie nôh. Ježiš Kristus totižto umýval nohy apoštolom svojim pri poslednej večere, aby im dal príklad ponížnosti. Biskupi tedy čo námestníci kristovi nasledujú učiteľa svôjho, keď umývajú a boskávajú nohy 12 chudobným mužom, a potom ich uhostia a obdarujú.

Pri kapitulách v neprítomnosti biskupa čini to najstarší z kanonikov, keď obyčajne 12 klerikom umýva nohy. Kresťansko-katolícki mocnárovia tiež zachovávajú pamiatku tuto, tak že mocnár umýva nohy 12 chudobným mužom, jeho manželka ale 12 chudobným ženám a to v prítomnosti dvoreninstva svôjho. Chudobní tito potom bývajú obdarení a pohostení, pri čom im sám mocnár s manželkou svojou vysluhuje. — Pápež umýva nohy 12 kňazom obyčajne cudzým, ktorí sa vtedy v Ríme nachádzajú.

§. 101. Veľký piatok.

Deň tento menuje sa veľkým, pretože sa koná pamiatka veľadôležitého a veľkého deja spasenia nášho. Smrť Kristova je dej najväčší medzi všetkými života jeho, lebo smrť Ježiša Krista je ta obeta, ktorou je zotrený hriech, a človek spojený je zase s Bohom, preto i sv. Pavel 1. Kor. 6, 20 píše: *„Vykúpení ste za mzdu veľkú, preto oslavujte a nosťte Boha v tele svojom.“*

Obřady dňa tohoto sú nasledujúce:

1. Kňaz i s prisluhujúcimi pristupuje k oltáru v rúchu ciernom, na význam hlbokého zármutku cirkve.

2. Príduc k oltáru ľahne si dolu tvárou svojou na schody, čo vyznamenáva poníženosť jeho, ktorá pochádza z toho, keď povážime, že hriechy naše zapríčinily Ježišovi tak ukrutné bolesti. Za ten čas prisluhujúci prestrú bielu plachtu na oltár, čo vyznamenáva, že mrtvé telo Ježišovo zavnuté bolo do tenkého plátna.

3. Na oltári nehoria sviece na znak toho, že Ježiš Kristus, ktorý je opravdivým svetlom sveta, v tento deň na kríži zomrel.

4. Kňaz pristúpi k oltáru, baská ho a na strane epistoly číta kúsek prorocstva Oziasa proroka, (6, 1—6) v ktorom sa predpovedá smrť a z mrtvých vstanie Krista Pána, — potom číta kúsek z druhej knižky mojžišovej (12, 1—11) kde sa vypravuje o zabítom bāránkovi, ktorý nám predstavuje Ježiša Krista.

5. Po odbavených týchto čítaniach spievajú sa pašie podľa sv. Jána, jako na význam, že sa proctvá starého zákona na Ježišovi skutočne vyplnily.

6. Nasledujú rôžličné modlitby, a síce: za cirkev, za pápeža, biskupov a ostatné duchovenstvo, za veriacich cirkve, za zemepána, za katechumenov, za sužovaných, za kacírov a odpadlíkov, za židov a pohanov. V deň tento modlí sa cirkev za všetkých, pretože Kristus za všetkých zomrel, a cirkev chce, aby všetci na ovoci smrti kristovej účastní boli. — Pred každou modlitbou vzbudzujú sa veriaci, aby poklali na kolena svoje, čo i kňaz robí pri slovách: „*Flectamus genua*“ t. j. *poklknime*,“ aby sa tak najhlbšia úcta preukazovala Spasiteľovi nášmu; jedine pri modlitbe za židov neklakne na znak toho, že židia pred Ježišom na kríži vysiacim rúhajúc sa jemu, klakali na kolena svoje.

7. Teraz sa koná úcta svätému krížu a to nasledovne: kňaz odložíac rúcho mešné a pristupiac na stranu epistoly, vezme do rúk kríž, ktorý je čiernym závojom zakrytý, potom obráti sa k ľudu, pomaly odokrýva kríž a poždvihuje ho vyššie a vyššie; z prvého stupňa oltára totižto vystúpi na vrchný, potom ale na prosred oltára, pri čom tri raży spieva: „*Ecce lignum crucis*“ atď. t. j. *ejh! a drevo kríža*,“ a chor odpovedá: „*Na ktorom výse! Spasiteľ sveta, počme a klaňajme sa.*“

Pri príležitosti tejto odhalujú sa všetky pozakryvané kríže v kostole.

Odhalenie a povýšenie kríža znamená, že Ježiš Kristus zbavený bol rúcha svojho, a že pribitého na kríž povýšili medzi nebo a zem.

Odkrytý kríž položí kňaz pred oltár, kde je prestráté čierne súkno, predstavujúce

nám hrob Ježísov, potom vyzuje jako Mojžiš o bu v svoju na znak ponížnosti svojej, klakne si tri razy tvárou obrátený ku krížu, čo vyznamenáva troje pohanenia, ktoré sa Ježíšovi dostaly, a síce: v dome kajfášovom, herodesovom a na kalvarii; konečne boskáva päť rán Ježíšových na význam vďačnosti svojej za lásku Krista Pána, ktorý pre nás znášal päť rán na tele svojom. — Ještlí je viacej duchovných v kostole, činia i tito to isté. Ostatní veriaci však to činia po službách božích v hrobe Ježiša Krista, ponevác by to ináč veľmi dlho trvalo.

Za ten čas, kým kňazstvo boskáva kríž, spieva chór krásnu pieseň: „*Popule meus*“; inakšie výčitkami Spasiteľa nazvanú. V piesni tejto vypočítuje Spasiteľ ľudu izraelského všetky dobrodenia božie, ale tiež i nevďačnosť jeho, tedy všetky krivdy a posmechy, ktoré ľud tento preukázal naproti Spasiteľovi svôjmu; to sa ale veľmi dobre i na nás hodí, lebo i my požívame nesčislne milosti a dobrodenia božie, a na miesto povďačnosti hriechami našimi znovu križujeme Krista. — Jak velebný je obsah piesne tejto, nech nám ukáže aspoň prvý jej verš, ktorý takto zneje: „*Ľudu mój! čo som učinil tebe? alebo čím som zarmútil teba? odpovedz mi! Ja som ťa vyviedol zo zeme egyptskej, a ty si pripravil kríž Spasiteľovi svôjmu.*“ A potom veriaci povedomí vinny svojej prosia Boha o smilovanie slovami: „*Svätý Bože, svätý silný, svätý nesmrteľný smiluj sa nad nami.*“

8. Nasleduje omša predposvätná, ktorá sa takto preto menuje, že sa nekoná oběta, ale sa len prijíma sv. hostia v predošlý deň posvätená,

ponevác sa v tento deň nekrvavá obeta v cirkvi nekoná na znak toho, že sa dnes slávi pamiatka krvavej obety, ktorú Ježiš na kríži vykonal. Len pápež čo námestník Krista slúži omšu sv. v tento deň; v druhých kostoloch ale celej cirkve konajú sa len nektoré obrady omše sv. a sú nasledujúce :

a) Zažnú sa na oltári sviece, a kňaz ide s prôvodom na to miesto, kam bola včera odložená sviatosť oltárna.

b) Vyne zo svätostánku sv. hostiu, kadí pred ňou, a nesie ju na oltár, pri čom sa spieva: „*Vexila regis.*“

c) Kadí pred oltárom, na ktorom je položená sv. hostia.

d) Naleje do kalicha vína, ale ho neobeťuje, a kadí oltár, potom vykonajúc nektoré modlitby pozdvihuje sv. hostiu k poklone ľudu a to síce len jednou rukou na význam, že sa dnes nekonala nekrvavá obeta omše sv., jako inokedy.

e) Kňaz rozlomí hostiu sv. na tri čiastky a jednu pustí do kalicha na znak opravdivej smrti Ježiša Krista.

f) Hneď za tým prijíma a po krátkej modlitbe poďakovania odíde od oltára.

9. Konečne nesie sa pri prôvode sviatosť oltárna v monštrancii do hrobu božieho, tam sa vyloží a nechá sa tam cez piatok a sobotu až do vskriešenia, aby veriaci Ježiši Kristu poklonu svoju kedykoľvek vzdávať mohli. Pri prôvode tomto spieva sa pieseň: „*Ecce quomodo moritur justus, t. j. Ejhľa jako umiera spravodlivý.*“

Pozn. Hrob boží nekde na boku kostola pripravený predstavuje nám opravdivý hrob, do ktorého Jozef z Arimathii, Nikodem a nektoré nábožné ženy pochovali mrtvé telo Ježiša Krista. Veriaci okrašľujú hrob tento čo najskvostnejšie z úcty naproti Ježišovi Kristu, ktorý je tam skutočne, opravdive a osobne prítomný v prevelebnej sviatosti oltárnej. — Vidíme tedy v božom hrobe mnoho svetiel, často i rozličnej barvy, na spodku ale oltára je obraz, alebo socha, ktorá nám predstavuje mrtvé telo Ježišovo, jako v hrobe ležalo. Pred hrobom stojí stráž, alebo sú len buď sochy, buď obrazy stráž predstavujúce, čo nás na to upomína, že židia vojanskú stráž ku hrobu postavili, čím prekazif chceli vskriesenie Spasiteľa sveta.

Krásna slávnosť koná sa dnes v Jeruzaleme, kde je hrob, v ktorom Ježiš pred 1800 rokmi skutočne mrtvý ležal, a nad ktorým vystavená je skvostná káplnka, ku ktorej udržiavaní veriaci celého sveta milodary svoje obetujú, pretože zem ta pre vykúpenie tak svätá je v rukách pohanských, prečo týmto i veľké dane platiť sa musia.

§. 102. Biela sobota.

Sobota tato menuje sa bielou, pretože za prvých časov cirkve dospeli v tuto sobotu slávne krstení boli, a obliekali na seba rúcho biele na znak nevinnosti a čistoty svojej, ktorú pri krste sv. dostali.

Obrazy, ktoré cirkev v bielu sobotu koná, sú prípravou ku veľkej noci, a preto sa i slávne odbavujú, pred tým vykonávaly sa v noci pred nedelou veľkonočnou. Sú ale nasledujúce:

1. Najprv požehnáva sa oheň, ktorý je z kremeňa vykresaný a pri kostole rozložený. Požehnaný býva preto, pretože z neho majú byť sviece cez celý rok zapaľované; už ale cirkev všetko požehnáva, čokoľvek pri službách božích užíva.

Oheň tento predstavuje samého Krista, ktorý jako svetlo večné skrze z mrtvých vstanie

stal sa svetlu svetlom novým. Že ale oheň tento z kameňa vykresaný byť má, to nás upamätáva tiež na Ježiša Krista, ktorý sa menuje v sv. písme kameňom uhelným, z ktorého duchovné svetlo vzalo pôvod svôj.

Na oheň tento kladú sa k spáleniu staré oleje, pretože kňaz napotom už nové vo štvrtok od biskupa posvätené užívať má.

2. Pri ohni požehnáva sa i 5 guliek temianu, ktoré sa neskoršie vložia do paškálu t. j. do hrubej veľkonočnej sviece. — Svieca tato predstavuje nám Ježiša Krista, gulty ale temianu predstavujú nám 5 rán Ježišovych, ktoré v hrobe drahými masťami namazané boly.

3. Z požehnaného ohňa vezme sa do thuribuluma, a ide prôvod naspiatok do kostola; za ten čas vyhasia sa všetky svetlá v kostole, áno i v božom hrobe.

4. Pri dverách kostolných vezme kňaz do ruky trojhran, na ktorom sú tri sviece, čo nám predstavuje najsvätejšiu Trojicu. Potom jednu zo troch sviec zapáli nad thuribulum, pokloní sa a spieva: „*Lumen Christi*, t. j. svetlo Krista,“ a ľud odpovedá: „*Deo gratias*, t. j. ďakujeme Bohu.“ Na prosred kostola zapáli druhú sviecu, a pred oltárom tretiu spievajúc to isté len že vždy vyšším hlasom. Zapálenie sviec jednej od druhej poukazuje nám na pôvod božských osob; že totižto Syn je od večnosti od Otca splodený, Duch sv. ale pochádza od Otca i od Syna tiež od večnosti. Slová kňazom prednesené upamätávajú nás na to, že pravé svetlo len od Krista po-

chádza, a preto v poníženosti svojej Bohu za to dobrodenie ďakovať máme.

5. Pri oltári na strane epistoly požehnáva sa veľkonočná svieca pri speve piesne pod menom: „*Exultet*,“ prichádzajúcej, ktorá je složená od sv. Augustína, a hlása nám slávu vskriesneného Vykupiteľa. Pod spevom týmto vkladajú sa gulky temianu do paškálu, a zapáli sa, potom sa zapaluje i večná lampa, a ostatné sviece v hrobe božom.

6. Po speve tomto čítajú alebo spievajú sa nektórie proroctvá starého zákona, v ktorých sa nachádzajú vyobrazenia sv. krstu, jako tiež i ty proroctvá, ktoré sa vyplnily na Ježiši Kristu; a činí sa to na pamiatku starej obyčaje, keď sa totižto katechumeni ku sv. krstu pripravovali, a v učení Ježišovom skúšaní boli, vtedy sa čítaly tyto proroctvá; za každým ale proroctvom odrieka sa i jedna modlitba.

7. Kňaz ide ku krstelnému kameňu a svätí vodu, ktorá sa pri udeľovaní sviatosti krstu užíva. Voda tato svätí sa dnes na pamiatku toho, že za starodávna odrostlí práve v tento deň krstení boli. Obrady posvätenia tohoto vid v §. 76.

8. Po posvätení vody krstelnej odriekajú sa lytanie všetkých svätých, za ktorý čas leží kňaz dolu tvárou na schodoch oltára, a len ku koncu vstane a odíde od oltára.

Že sa odriekajú lytanie všetkých svätých, to nás upamätáva na starú obyčaj cirkve, ktorá pri každom dôležitejšom skutku utíkala sa o prímluvu svätých, už ale i teraz stal sa dôležitý úkon, keď sa posvätila voda, skrze ktorú budú mnohí do cirkve uvedení, a prosí vyvolených božích, aby

u Boha orodovali, žeby tým, ktorí pokrstení budú, krst sv. slúžil k spaseniu a nie k zatrateniu. Že si ale kňaz na zem ľahne to vyznamenáva poníženosť jeho.

9. Kňaz sa oblečie v rúcho mešné barvy bielej, a slúži slávnú omšu sv., ktorá sa pred tým v noci konávala, teraz ale koná sa v sobotu ráno. Pri omši tejto nasledujúce poznamenat' treba:

a) Vynecháva sa prístup, pretože je omša sv. nie počiatkom ale dokončením služieb božích.

b) Kňaz spieva Gloria a zase ozvú sa všetky zvony, ktoré od štvrtku nevydaly hlasu svojho, zazvnie organ, hudba a radostný spev, čo vyznamenáva radosť našu, ktorú cítime nad blízkym už z mrtvých vstaním Ježiša Krista.

c) Po epistole spieva kňaz vždy vyššie a vyššie tri razy Alleluja, čím tiež vyslovuje radosť nad vskriesením Pána, ktoré sa nám už v evanjeliu me ohlašuje.

d) Vynecháva sa Kredo, pretože pred tým katechumeni verejne odriekali vyznanie viery, z tej príčiny vynecháva sa i Agnus Dei, pretože sa už odriekalo v lytaniách všetkých svätých.

e) Po prijímaní odbavajú sa nešpory, pravda že o mnoho kratšie, nežli inokedy.

10. Pred večerom slávi sa pamiatka slávneho z mrtvých vstania Ježiša Krista, na ktoré sme už i pri omši sv. upozornení boli.

Pravda síce je, žeby sme mali sláviť pamiatku túto len zavčasu ráno v nedeľu, jako to sjednotení

réci až posiaľ zachovávajú; pretože sa to ale vtedy tak slávne konať nemôže, nariadila cirkev, aby sa slávnosť tato odbavovala v sobotu večer.

Koná sa to ale nasledovne:

a) Kňaz oblečený v rúchu bielom ide so slávnym prôvodom k hrobu božiemu.

b) Pri hrobe spieva kňaz: „*exurge*,“ a chor pokračuje ďalej; potom sa spieva alebo len odrieka *z arm 138*.

c) Potom vezme do rúk monštráciu a obrátený k ľudu spieva: „*Resurrexit t. j. vstal z mrtvých*,“ a vedie prôvod z hrobu božieho k hlavnému oltáru.

d) Príduc k oltáru spieva kňaz tri razy vždy vyšším a vyšším hlasom: „*Pax vobis ego sum. Alleluja, t. j. pokoj vám, ja som to, chváľme Boha*.“ A ľud odpovedá: „*Nolite timere Alleluja, t. j. nebojte sa, chváľme Boha*.“ Toto nás upozorňuje na pozdravenie Ježišovo, keď sa po z mrtvých vstaní ukázal apoštolom svojim, a pretože sa títo nazdávali, že vidia ducha, ujistoval ich Ježiš o svojej prítomnosti, keď vravel, nebojte sa, lebo ja som to skutočne, ktorého pred sebou vidíte.

e) Kňaz spieva: „*Pán Ježiš Kristus vstal z mrtvých*;“ — a prôvod vedie sa slávne okolo kostola, alebo cez nektoré ulice mesta.

f) Keď sa navrátia veriaci do kostola, odbaňuje sa: „*Tebä Bože chváľime*;“ a predpísaná Antiphona; potom spieva kňaz jednu modlitbu, dá požehnanie ľudu s prevelebnou sviatosťou, a slávnosť sa dokončí.

Pozn. Pri prôvode tomto poznamenaj nádobno, že praví katolíci všetko vynaložia, čím by slávnosť tuto zväčšiť mohli;

veriaci totižto idú so zapálenými sviecami, nesú pod nebie z úcty naproti Ježišovi Kristu, osvetlia a ozdobia obloky domov, popri ktorých prôvod vedený býva, atď. — Pri prôvode tomto nesená býva veľkonočná svieca, a socha predstavujúca nám vskriešeného Ježiša, aby sme sa tým lepšie upamätovali na slávne z mŕtvých vstanie jeho.

§. 103. Veľká noc.

Na pamiatku slavného z mŕtvých vstania Ježiša Krista, ktoré sa stalo v nedeľu pred východom slnca, zasvätila cirkev nedeľu a pondelok veľkonočný, a všetky jej obrady poukazujú na tu radosť, ktorú cítiť, a na povďačnosť, ktorú vyjaviť máme nad tým, že Ježiš Kristus vstal z mŕtvých, a tým potvrdil učenie svoje; tým dokázal, že zvíťazil nad smrťou, hriechom a diablom. A preto slávnosť tato je tak stará, jako cirkev sama.

V dňoch týchto oblieka cirkev rúcho biele, okrašľuje oltáre, spieva Gloria a Alleluja, čo všetko upomína nás na radosť nad vskriešením Krista Pána.

Na oltári vidíme vystavenú sochu z mŕtvých vstalého Ježiša Krista so zástavkou, ktorú v ruke drží, a ktorá je znakom víťazstva jeho nad smrťou.

Pri boku evanjelia je vystavená veľkonočná svieca, ktorá nám tiež Ježiša Krista predstavuje, a zapaluje sa cez celý čas veľkonočný pri čítaní evanjelia na znak toho, že Kristus z mŕtvých vstaním svojim potvrdil slová sv. evanjelia.

Pozn. 1. V nedeľu veľkonočnú požehnáva sa mäso, oblieb a vajcia; obyčaj tento pochádza zo starovekosti, keď kresťania, ktorí cez celý pôst nepožívali mäsa, pokrmy tyto požehnať si dali, aby im nezaškodily. — Na dar zvlášte deťom rozdávané bývajú červené, alebo inakšie farvené

vajcia, pretože vajce je obrazom vskrešenia Ježiša Krista. Jeho kôra predstavuje nám kamenné steny tmavého hrobu kristovho, ktoré pri svojom z mrtvých vstání prerazil, ako kuriatko živé prerazí škrupinu vajca, aby mohlo von vinst. Na význam tento vajec majú katolícki rodičia upozorniť deti svoje.

Pozn. 2. Veľká noc nepripadá vždy na ten istý deň v roku, ako k. pr. vianoce, ale už skorej, už neskorej slávená býva, podľa nej sa riada i všetky sviatky, ktoré s veľkou nosou v pohľade stoja, jako: nedeľa deviatnika, popoľečná sreda, vstúpenie, sviatky svätođušné, a sviatok božieho tela, a preto sviatky tyto menujú sa menlivými alebo pohyblivými. — Príčina toho je nasledujúca: veľká noc riadi sa podľa mesiaca, ktorý sa v každom roku mení. Dľa uzavrenia cirkve nesmie sa sláviť veľká noc pred 21. marcom, ani po sviatku sv. Marka, t. j. po 25. apríli. V nedeľu, ktorá najbližšie padá po prvom splne mesiaca jarnej čiastky roku, slávi sa veľká noc, keďby ale spln mesiaca na nedeľu padol, slávi sa veľká noc v nasledujúcu nedeľu.

Slávenie veľkej noci v nedeľu bolo už od apoštolov ustanovené, a za príkladom jejich od cirkve na s n e m e nicenskom 325. potvrdené a predpísané.

§. 104. Oktáva veľkonočná, a biela nedeľa.

I veľká noc pre dôležitosť svoju má oktávu, cez ktorú sa konajú modlitby veľkonočné a zatvára sa nedeľou bielou. Nedeľa tato je prvá po veľkej noci, a má meno svoje od tej starobylej obyčaje, že odrostlí pokrstení v deň tento skladali biele rúcho svoje, ktoré po sv. krste obliekli, a cez celý týždeň nosili na význam nevinnosti svojej; ďalej menuje sa i prôvodnou, pretože sa v tuto nedeľu za starodávna prôvody konaly.

Pozn. Všetkých nediel po veľkej noci je 5, v ktorých nás cirkev upamätáva na reči Ježiša Krista, keď oznamoval apoštolom svojim blízky odchod k nebeskému Otcovi, ich tešil, učil, napomínal, a sľúbil im Ducha sv.

§. 105. Prôvod sv. Marka a krížové dni.

V dobe veľkonočnej odbavujú sa prôvody sv. Marka a krížových dní.

Pôvod a obrady pobožností týchto sú nasledujúce:

1. Prôvod sv. Marka t. j. 25. apríla vedený býva na pole, kde sa požehnávajú ozimné siatiny. Pobožnosť tato povstala nasledovne: roku 590. vypukol v Taliansku, zvlášte ale v Ríme veľiký mor, i ustanovil pápež Rehor I. pôvod kajúčnosti, pri ktorom prosili veriaci Boha za odvrátenie tohoto zlého, a to s výsledkom dobrým, lebo prestala žúriť ukrutná nemoc tato. Neskoršie nariadil tenže pápež, aby sa pobožnosť tato v celej cirkvi konala, pri ktorej veriaci Boha prosit' majú, aby odvrátil od nás všetko zlé tela i duše, teraz ale zvlášte modlíme sa o požehnanie úrody a odvrátenie krupobitia.

2. Prôvody krížových dní sú ale ty, ktoré cirkev v troch dňoch pred na nebe vstúpením Ježiša Krista vydržiava; obyčajne vedené bývajú z farského kostola do druhých, jestli sa také vo fárnosti nachádzajú, v nedostatku ale kostolov vedie sa pôvod ku káplkám, alebo ku krížom na poli vystaveným, odkiaľ pochádza i meno tých dní, v ktorých sa pôvody tyto vydržiavajú. — Pôvod svoj majú z Francúška, kde 469. panovaly rozličné nehody, jako: zemetrasenie, neúroda, hlad, a nákazlivé nemoce. Mamert biskup vienský ustanovil na tyto dni pôvody, pri ktorých by veriaci Boha o odstránenie nehod týchto prosili, a skutočne pobožnosť tato bola korunovaná výsledkom dobrým. Na pamiatku veľkého dobrodenia božieho uviedol Mamert pôvody tyto každoročne. Dost skoro sa rozšírila obyčaj tato po celom Francúsku a prešla i do druhých krajín, konečne bola

od Leva III i v Ríme uvedená, a pre celú cirkev potvrdená, tak že sa teraz všade odbavuje.

Prôvody tyto konajú sa teraz tým cieľom, aby sme Boha v poníženosti a kajúčnosti našej prosili o odvrátenie všetkých duchovných a telesných nešťastí.

Čo sa ale odbavovania jejich týka, poznamenať treba nasledujúce:

a) Prednáša sa kríž na význam, že prosby svoje v mene Ježiša Krista ukrižovaného Bohu prednášať chceme.

b) Užívajú sa zástavy, ktoré vyznamenávajú víťazstvo kresťanstva, a napomínajú nás, aby sme zástavu Krista čo bojovníci jeho vždy verne nasledovali.

c) Cirkev užíva rúcho belasé, aby v nás vzbudila kajúčnosť nad hriechami, a upamätúva nás, aby sme v poníženosti našej a očisteným srdcom prednášali modlitby naše.

d) Veriaci spievajú lytanie všetkých svätých, čo nás upamätúva, že sme jako hriešnici nehodní vyslyšania božieho, a preto obraciame sa k svätým o orodovanie, aby Boh tým skorej vyslyšal modlitby naše.

e) Odriekajú sa mnoho násobné modlitby, v ktorých Bohu prednášame potreby naše.

Samo sebou rozumie sa, že pri každom pôvode tomto prednáša sa Bohu ňekrvavá obeta omše sv.; konečne vedie sa pôvod zase do chrámu farského, a modlitbou a požehnaním skončí sa pobožnosť.

Pri pôvode sv. Marka po odspievaných lytaniach spievajú sa už na poli kusy zo všetkých

štyroch evanjelistov, a síce počiatok evanjelia sv. Jána, Mat. a Lukáča a posledná hlava evanjelia sv. Marka; pri každom ale obráti sa kňaz na druhú stranu sveta, čo vyznamenáva, že sa modlíme nie len za nás, ale za všetkých veriacich na štyroch čiastkach zeme prebývajúcich; ďalej že to isté s nami konajú všetci kresťano-katolíci, konečne že si prajeme, aby všetci ľudia stali sa údami pravej cirkve Ježiša Krista.

§. 106. Na nebe vstúpenie Pána.

V štyriciatom dni po svojom z mrtvých vstani vstúpil Ježiš pred učedníkmi svojimi na nebesia, čoho pamiatku slávi cirkev zasväteným sviatkom na nebe vstúpenia Pána.

V deň tento zvláštno je to, že sa preč bere z oltára malá socha z mrtvých vstalého Spasiteľa, a pod evanjelium pri slovách: „Vstúpil do nebies,“ odnáša sa od oltára i veľkonočná svieca, ponevadž nám i tato predstavuje Ježiša Krista.

Pozn. Za starodávna panovala nekde obyčaj, že socha predstavujúca vskriesneného Ježiša pod evanjeliumom na povraze vyťahnutá bola na podvrch chrámu, aby sa tým znázornilo na nebe vstúpenie Ježiša Krista, z podvrchu chrámu ale boly sypané kvety na znak tých milostí, ktoré nám Ježiš Kristus vydobil.

Oddiel III.

Posvätná doba svätodušná.

§. 107. Význam a trvanie doby tejto.

Pod dobou svätodušnou predstavuje sa nám nekonečná láska Ducha sv., ktorý zostúpil na apoštolov, jako im Ježiš Kristus prisľúbil;

a doplňuje dielo vykúpenia tým, že sa skrzé milosti, ktoré nám Duch sv. pri sv. sviatostach udeľuje, účastnými stávame na zásluhách Ježiša Krista. Láska Ducha sv. javí sa nám v posilnení apoštolov, lebo len takto cirkev kristova rozšíriť sa mohla, a len tak sme mohli i my prísť k poznaniu opravdivého učenia Ježiša Krista.

Doba svätodušná počína sa hneď po sviatku na nebe vstúpenia Pána, a siaha až po prvú nedeľu adventnú. Srediskom jej je slávnosť svätodušná, prípravou je 9 dní predchádzajúcich, doplnkom ale je celý rad nedeľ po sv. Duchu s pripádajúcimi sviatkami.

§. 108. Slávnosť svätodušná.

Ježiš Kristus prisľúbil apoštolom svojim, že im pošle Ducha sv., aby ich svojou milosťou posilnil, aby tak pod ochranou jeho učenie kristovo rozširovať mohli. Apoštolovia tedy očakávali vyplnenie sľubu. I sostúpil Duch sv. na apoštolov v jednom dome shromáždzených v podobe ohnivých jazykov, a naplnil ich milosťou svojou, tak že sa nebáli viacej židov, lež verejne kázali evanjelium. Hneď v ten deň započal Peter ohlašovať Krista v chráme jeruzalemskom, a pokrstil 3000 ľudu, čím sa započala cirkev kristova. Slávnosť svätodušná tedy je pamiatkou lásky Ducha sv., a prvého začiatku cirkve sv.

Slávnosť tato iste pochádza od časov apoštolských, ponevác sa dá predpokladať, že apoštolia každoročne slávilí pamiatku posilnenia a osvietenia svojho skrzé Ducha sv.

Pri slávnosti tejto poznamenať treba toto:

1. Predchádzajúca sobota jako vigília čili svätvečer spojená je s pôstom, čím sa pripravujeme k hodnému sláveniu sviatkov týchto.

2. V túto sobotu svätí sa kresťelná voda, jestli sa v bielu sobotu posvätená minula, čo nás upamätúva na tu obyčaj starých kresťanov, že odrostli a v náboženstve dobre vyučení okrem bielej soboty, i v sobotu pred sv. Duchom krstení boli.

3. Nedeľa a pondelok sú zasvätené sviatky, aby sa nám predstavila veľká milosť božia, ktorú nám udelil Boh poslaním Ducha sv. na apoštolov.

4. Cirkev užíva rúcho červené na znak lásky božej, ktorú nám tým preukázal, že soslal Ducha sv.

5. V chrámoch biskupských udeľuje sa veriacim sviatosť birmovania, čo nás tiež na soslania Ducha sv. upozorňuje, ponevác birmovaní milosťou Ducha sv. posilnení bývajú, aby vieru svoju stále vyznávať a podľa nej žiť mohli.

6. Všetky modlitby a spevy cirkevné predstavujú nám ty milosti a dary, ktoré prijímame od Ducha sv.

Pozn. Nekde ozdobujú sa chrámy, domy a ulice zelenými ratolesťami, čo vyznamenáva radosť kresťanov, ktorú cífa pri slávnostiach týchto.

§. 109. Sviatok najsvätejšej Trojice.

Každá nedeľa síce je zasvätená k úcte najsvätejšej Trojice, avšak ustanovila cirkev ešte i jeden deň, v ktorom by sme zvlášte oslavovali tajemstvo toto, a to je prvá nedeľa po sv.

Duchu, aby sme si totižto na raz predstavili všetky tajemstvá viery, na ktoré nás cirkev cez celý rok upozorňovala. V deň tento predstavuje sa nám láska Boha Otca, ktorý nám poslal jednorodzeného syna svôjho, aby nás vykúpil od večného zatratenia; — láska Boha Syna, ktorý zomrel za nás na dreve kríža; — láska Ducha sv., ktorý nás skrze sviatosti posilňuje.

Slávnosť tato upozorňuje nás na ty slová Ježiša Krista, ktoré povedal k apoštolom svojim u Mat. 28, 19: „*Idúce po celom svete učte všetky národy, krstiacie ich v mene Otca, i Syna, i Ducha sv.*“ — Konečne upozorňuje nás na sviatosť krstu, ktorý sme prijali v mene najsvätejšej Trojice, a na ten sľub, ktorý sme pred Bohom učinili.

Den tento nič zvláštneho pri sebe nemá, a to preto, ponevác oslavujeme najsvätejšiu Trojicu každodenne, áno i každodenne, keď sa žehnáme sv. krížom a vyslovujeme mená troch božských osob, keď odriekame chvalospev: „*Sláva Otcu i Synu*“ atď. — Užíva sa ale barva biela na význam radosti našej.

Podľa vierohodných zpráv sviatok tento pochádza od Rehora veľkého, a uvedený bol zvlášte preto, aby slávením sviatku najsvätejšej Trojice vyvrátený bol blúd arianov, ktorí zapierali božstvo Ježiša Krista a nasledovne i najsvätejšiu Trojicu; konečne pápež Ján XXI. 1334. predpísal ho pre celú cirkev.

§. 110. Slávnosť božieho tela.

Slávnosť božieho tela slávi sa každoročne vo štvrtok po najsvätejšej Trojici i s oktávou,

a uvedená je na pamiatku ustanovenia prevelebnej sviatosti oltárnej.

Je síce pravda, že sa pamiatka ustanovenia sviatosti oltárnej koná v zelený štvrtok, pokiaľ v ten deň skutočne ustanovená bola, a to zachovávala cirkev až do 13. storočia. Pokiaľ ale cirkev vo veľkom týždni javí zármutok svoj nad smrťou Ježiša Krista, nemôže vtedy preukázať radosť tu, ktorú cíti nad ustanovením sviatosti oltárnej, preto predpísaný je k tomu zvláštny deň a to z nasledujúcich príčin: a) aby sme verejne vyznali vieru našu v tajemstvo najsvätejšej sviatosti tejto; — b) aby sme sa verejne klaňali Ježišovi Kristovi v prevelebnej sviatosti oltárnej skutočne, opravdive a podstatne prítomnému; — c) aby sme si slávnym prôvodom, ktorý vydržiavaný býva, predstavili radosť nebeskú.

Povod slávnosti tejto je nasledujúci: v Belgicku žila istá nábožná mníška menom Juliana, ktorá cítila v srdci svojom túžbu, aby sa Ježišovi Kristovi v sviatosti oltárnej prítomnému verejne a slávne vzdávala poklona, k čomu by mal byť ustanovený zvláštny jeden deň. Roku 1230. vyslovila žiadosť a túžbu svoju pred viacerými kňazmi, áno i pred biskupom, ktorý uznajúc to za slušné, dovolil, aby sa slávnosť táto odbavovať mohla. Dost skoro nasledovali to i druhé cirkvi, konečne pápež Urban IV. 1264. nariadil, aby sa slávnosť táto odbavovala v celej cirkvi, a predpísal i k tomu potrebné obrady. Ustanovenie toto potvrdil i Klement V. 1311.

Všetko, čo sa pri slávnosti tejto koná, javí radosť a najhlbšiu poklonu naproti Ježišovi Kristovi, obrady ale sú nasledujúce:

1. Oltáre chrámu ozdobujú sa kvetami, v chráme a po uliciach, kade sa prôvod vedie, vystavujú sa zelené stromky, zem sa posype

trávou a kvetmi, čo všetko poukazuje na radosť veriacich, ktorí majú nad ustanovením sviatosti oltárnej, a tým vyslovujú úctu a poklonu naproti Kristu.

2. Pri omši sv. v epistole vypravuje sa o ustanovení sviatosti oltárnej, v evanjeliume ale uvádzajú sa nám slová Krista Pána, keď hovoril o tele a krvi svojej, čo o opravdivom duchovnom pokrmé našom. Po graduale odrieka sa sequencia: „*Lauda Sion.*“

3. Po omši sv. vedený býva slávny prôvod, pri ktorom nesie kňaz sviatosť oltárnu v monštrácii pod podnebí, pri čom veriaci nesú zapálené sviece na znamenie viery a lásky svojej naproti Kristu.

4. Prôvod ide k štyrom vystaveným oltárom, ktoré vyznamenávajú, že národy zo všetkých štyroch strán sveta povolani sú k stolu Pána, a že Kristus jako Syn boží od všetkých národov zeme zvelebovaný byť má; konečne že sa slávnosť tato v celej cirkvi po celom svete koná, a že sa všade Kristu poklona vzdáva.

5. Pri každom oltári sa číta kúsok jedného evanjelia; potom sa odrieka modlitba, a dáva sa sv. požehnanie.

6. Pobožnosť celá dokonáva sa spevom: „*Tebä Bože chválime,*“ a požehnaním.

Pozn. Slávnosť božieho tela trvá jako sme spomenuli, za osem dní t. j. cez celú oktávu, pri ktorej každodenne pod omšou sv. vykladá sa prevelebná sviatosť na oltár k poklone veriacich, po poľudní ale odbavujú sa lytanie alebo nešpory tiež pod vyložením. — Pri vykladaní sviatosti oltárnej kadi sa temianom na význam poklony našej a kňaz spieva najprv: „*Tantum ergo sacramentum* t. j. *takúto tedy sviatosť hodní sme vidieť*; a potom: „*Genitori*

Genitoque t. j. Otcovi i Synu prislucha chvala;“ sú to slová z piesne o prevelebnej sviatosti oltárnej, preto i chór za kňazom pokračuje v spomenutej piesni.

Pozn. 2. Po sv. Duchu nasleduje nedeľ 24, v ktorých snáži sa cirkev nás poučiť, napomenúť a duchovne vyzdať, a preto predkladá nám v nedelných sv. evanjeliách učenia a skutky Ježiša Krista, vzbudzujúc nás, aby sme sa vo spojení s Kristom pravdy jeho pevne pridržovali, zákony jeho plnili, a tak nasledujúc Krista život večný dosiahli.

§. III. Menšie sviatky Pána.

Sviatky tyto nie sú pre ľud zasvätené a konajú sa len v chrámoch božích pri omši sv. a pri cirkevných hodinkách, a upomínajú nás na nektoré deje zo života Ježiša Krista.

Z mnohých len nasledujúce spomeneme :

1. O b e t o v a n i e J e ž i š a K r i s t a 2. februara, upamätáva nás na to, že Maria podľa zákona mojžišovho v chráme jeruzalemskom obetovala Syna svôjho.

2. Dňa 3. mája slávime pamiatku n a l e z e n i a k r i ž a, čo nás na to upamätáva, že účinkovaním sv. Heleny matky Konštantina veľkého r. 326. najdený bol ten kríž, na ktorom zomrel Spasiteľ náš, a tak i drahou pamiatkou pre nás byť musí.

3. Dňa 14. septembra je deň p o v ý š e n i a k r i ž a. Pôvod sviatku tohoto je nasledujúci: sv. kríž padol do rúk pohanských a roku 629. bol zase prinavrátený kresťanom. Heraklius cisár sám niesol drevo toto v Jeruzaleme na vrch Kalvarie, kde v kostole k úcte kresťanov zase vyložené bolo, a to sa stalo 14. sept.

4. Dňa 6. augusta koná sa pamiatka p r e m e n e n i a K r i s t a P á n a na vrchu Tábor, a po-

chádza z 5. stoločia, lebo ju už papež Lev a Ríme slávil.

Pozn. Tu pripomenúť nádobno, že po najdení sv. kríža jedna čiastka zostala v Jeruzaleme, druhá ale odvezená bola do Rímu. Nábožní kresťania, chcúc mať pred očima aspoň maličkú čiastočku zo sv. dreva, uchádzali sa o to u sv. Otcu, ktorý i povolil žiadosti jejich, tak že sa teraz už skoro v každom kostole nachádza z dreva spasenia nášho, a od veriacich otené býva. Sú to kuštočky jako slamka tenké na kríž na papier alebo hodbáb prilepené a v mäličkej monštrančii uschované, a podávajú sa veriacim boskávať v pöste obyčajne po poludnajsích službách božích.

Dodatok I.

S v i a t k y s v ä t ý c h.

§. 112. O sviatkoch svätých vôbec.

Život Ježiša Krista má byť vzorom života každého kresťana, lebo len takto cieľ svôj dosiahnuť môže. A skutočne prví kresťania snažili sa život Ježišov nasledovať zachovávaním všetkých zákonov božích, a plnením všetkých povinností svojich, preto sa i svätými menovali. Okolo dvaciateho roku po na nebe vstúpení Pána začali sa vyznavači kristovi antiochenskej cirkve menovať kresťanmi, ktoré meno i druhí učedníci kristovi na seba prijali; aby sa ale praví kresťania od bludárov rozoznávali, menujú sa kresťano-katolikmi.

Neskoršie svätými menovali sa len ti, ktorí zvláštnou svätosťou vynikali, a ktorých svätý život Boh potvrdil zázrakami svojimi. Nábožných týchto kresťanov po prísnom skúmaní života jejich vyhlásila cirkev za svätých, uznala ich za orodov-

ník o v svojich u Boha, ku ktorým vysielala modlitby svoje o prímluvu, a ctí ich čo priateľov božích.

Rozličné triedy svätých sú nasledujúce :

1. V čele stojí čo kráľovná nebies Rodička božia, bl. Panna Maria, ktorá čo matka Vykupiteľa a čo najvyšší vzor všetkých čností v cirkvi katolíckej ctená a vzyvaná býva od všetkých kresťano-katolíkov.

2. Sv. Anjelia jako vyšší duchovia a priatelia boží.

3. Sv. Patriarchovia a Proroci, ktorí v radostnej nádeji v budúceho Vykupiteľa spravodlivý život viedli a v Kristu spasenia došli.

4. Sv. Apoštolovia a Evanjelistovia, ktorí čo prví hlasatelia učenia kristovho, pre Krista všetko opustili, áno všetci okrem sv. Jána i život svoj obetovali.

5. Sv. Mučedníci, ktorí pre Krista zomreli.

6. Sv. Vyznavači, ktorí buď pod prenasledovaním kresťanov trápení boli, ale mučedníctvo nepodstúpili, buď neskoršie bohobojným a čnostným životom svojím v cirkvi vynikali.

7. Sv. Panny, ktoré v čistote svojej zotrvalujú Bohu život svoj posvätili, a sv. vdovy, ktoré Bohu milý život viedly.

Toto sú zvláštne vzory kresťanskej dokonalosti, ktoré nasledovať máme; či je tedy nie prirodzené, že prví kresťania ctíli týchto vyvolených božích, ich o prímluvu u Boha vzyvali, a k úcte jejich zasvätili i zvláštne dni, z ktorých mnohé sú zasvätené, druhé ale len v cirkvi slávené? A z toho patrné je, že už i v prvých stoliach

cirkye nachádzame isté dni svätým, menovite: bl. P. Marii, Apoštolom a Mučedníkom venované, aby tak za príkladom jejieh život svôj spravovať a ich o prímluvu prosit mohli.

Deň k úcte nektorého svätého ustanovený bol vždy na deň smrti jeho, lebo to je deň slávny, v ktorom očistený od hriechov vstúpil do radostí nebeských. — Od všeobecného tohoto pravidla vyimajú sa: sviatok narodenia P. Marie, ktorá bez škvrny prvorodeného hriechu počatá bola, a deň narodenia sv. Jána krstiteľa, ktorý milosťou božou v živote matky svojej od tohože hriechu očistený bol.

Nádobno tedy, aby sme i o týchto sviatkoch pojednávali, čo najlepšie prevedieme, keď najprv hovorit budeme o sviatkoch marianských, potom ale o sviatkoch druhých svätých božích.

§. 113. Sviatky marianské.

Medzi všetkými svätými ctí a vzyva cirkev najviacej bl. P. Mariu, a to nie bez príčiny, lebo Maria bola čistá jak od prvorodeného, tak i od všetkých osobných hriechov, svätosťou života svôjho vynikala nad všetkými ľuďmi, tak že sa stala hodnou, aby bola matkou Syna božieho. Z tej príčiny cirkev ustanovila viacej dní, ktoré venovala k úcte Rodičky božej, a z týchto dní nektoré sú zasvätené, iné ale nie. K zasväteným patria sviatok nepoškvrneného počatia, očistovania, navštívenia, narodenia, mena, a na nebe vzatia bl. P. Marie.

§. 114. Sviatok nepoškrvneného počatia P. Marie.

Sviatok tento slávi sa dňa 8. decembra a začal sa v 11. stoločí; uvedený bol totižto od Anzelma kateburgského, a pápež Sixtus IV. predpísal ho pre celú cirkev. Sviatkom týmto vyslovuje cirkev vieru svoju v ten článok viery, že Maria pre dôstojnosť svoju zvláštnou milosťou božou počatá bola bez hriechu prvorodeného. Učenia toto zachovávalo sa v cirkvi od prvého počiatku jej cez všetké stoločia, a roku 1854. dňa 8. decembra bolo skrze pápeža Pia IX. slávne, čo článok viery vyslovené.

§. 115. Sviatok očistovania P. Marie, čili hromnice.

Sviatok tento slávi sa každoročne dňa 2. februára a má dvojnásobný význam: očistovania totižto P. Marie a obetovania Ježiša Krista, čo sa stalo v chráme jeruzalemskom podľa predpisu mojžišovho, ktorý Maria úplne zachovávať chcela.

Ponevác ale pri príležitosti tejto staručký Simeon nazval Ježiša svetlom, svätia sa v deň tento sviece, ktoré kresťania zvlášte v domoch svojich držia a pri hromobití zapalujú, aby pri jejich svetle prosili Boha o odvrátenie nešťastia, preto sa sviece tyto i hromničními menujú a odtiaľ pochádza i meno sviatku: hromnice.

Obrady dňa tohoto sú nasledujúce:

1. Pred omšou sv. požehnávajú sa sviece, ktorými sa vyobrazuje Kristus, a svetlo viery jeho.

2. Požehnané sviece rozdá kňaz medzi veriacich, čím ich napomína, že rozum jejich je osvietený učením Ježiša Krista, aby teď nábožným životom svojím svietili pred celým svetom.

3. Koná sa prôvod okolo kostola, ktorý nám vyobrazuje cestu P. Marie do chrámu jeruzalemského.

§. 116. Sviatky narodenia a mena P. Marie.

1. Sviatok narodenia P. Marie pripadá na 8. septembra; slávený bol už v 5. stoloťí, kde nektoré cirkvi sláviť pamiatku narodenia Rodičky božej, neskoršie bol od rímskej stolice potvrdený a 1241. do celej cirkve uvedený.

2. Sviatok mena Marie pripadá na nedeľu po sviatku narodenia Rodičky božej. Sviatok tento najprv slávený bol v Španielsku r. 1513, a 1683. bol od pápeža Innocenta XI. pre celú cirkev predpísaný, a to síce na pamiatku oslobodenia Viedne od turkov. Pripomenúť ešte nádobno, že v deň tento udeľuje cirkev plnomocné odpustky všetkým tým veriacim, ktorí nábožne a skrušene pristupujú k pokániu a prevelebnej sviatosti oltárnej.

§. 117. Sviatky zvestovania a navštívenia P. Marie.

1. Sviatok zvestovania P. Marie padá na deň 25. marca, je to deň, v ktorom Marii zvestované bolo, že sa stane matkou Spasiteľa sveta. Najprv slávený bol v 5. stoloťí na východe, neskoršie ale bol do celej cirkve uvedený. — Sviatok tento zvlášte upamätáva nás na vtelenie Ježiša Krista,

ponevác ale tajemstvo toto je veľavýznamné v diele vykúpenia nášho, upamätáva nás naň cirkev sv. každodenne, keď ráno, na poludnie a večer na pozdravenie anjelské zvonit dáva.

2. Sviatok navštívenia P. Marie padá na deň 2. júli. Sviatok tento povstal nasledovne: pápež Urban VI. ťažko nesúc rozbroje, ktoré povstaly v cirkvi vyvolením viacej pápežov, na pamiatku lásky a znášanlivosti Marie s Alžbetou zasvätil jedon deň t. j. ustanovil sviatok navštívenia Marie u Alžbety. Bonifac VIII. sviatok tento potvrdil a slávil sa jako zasvätený, lež za panovania Marie Therezie prestal byť sviatkom zasväteným.

§. 118. Sviatok na nebe vzatia P. Marie, a ruženca.

1. Sviatok na nebe vzatia P. Marie padá na deň 15. augusta, čím sa nám pripomína, že Maria po smrti svojej i s telom vzatá bola do neba, aby tam bola našou orodovnicou.

2. Sviatok ruženca vydržiava sa vždy prvú nedelu oktobrovu, a je pamiatkou ustanovenia modlitby ružencovej, ktorou ctíme bl. P. Mariu.

Ruženec alebo pátričky podľa terajšieho usporiadania svojho pochádza od sv. Dominika zakladateľa rádu kazateľského, ktorý ustanovil nový spôsob modlitby pre tých, čo čitat nevedeli. Nečo podobného uživalo sa už i pred tým, zvlášte u reholníkov, kde ti, ktorí čitat nevedeli, na miesto žalmov mali odbavovať modlitby predpísané podľa určitého počtu, k čomu si postýkali galky na nitku, aby nič z predpísaného neprenehali. Čo viac obyčaj tato táhá sa až do prvých časov cirkve, lebo pustovníci mali malé skaliky, podľa ktorých každodenné modlitby svoje odbavovali. Terajšia tedy podoba ruženca nie je inšie, nežli nové usporiadanie toho, čo bolo uživané.

Spomenutí tu treba o ružencoch živých alebo o ružencových spoločnosťach, keď totižto nektori veriaci do spolku vstupia, a tým sa zaväzujú, že každodenne jednu desiatku ruženca odhaviať chcú, tak že 14 účov spoločnosti každodenne celý jeden ruženec k úcte Rôdičky božej odhavia, a spoločnosť tato je od cirkve schválená a udobrená.

Ruženec je dvojnásobný, malý a veľký, tamten pozostáva zo 7, tento ale zo 14 desiatok.

Ostatné sviatky mariánské nie sú zasvätené a konajú sa len v chrámoch božích, medzi týmito pamätnejšie sú: pamiatka 7 boľastí P. Marie: — zasnutenie, očakávanie, a obetovanie P. Marie; — pamiatka Marie panny karmelitánskej atď.

§. 119. Ostatné sviatky svätých.

Okrem sviatku sv. Štefana prvomučedníka, o ktorom sme už v §. 90. jednali, slávi cirkev ešte nasledujúce:

1. Sviatok sv. Anjelov strážcov v prvú nedeľu mesiaca septembra, a koná sa na osvedčenie učenia katolíckej cirkve, podľa ktorého veríme, že Boh anjelov k ochrane ľudí ustanovil náčil, a tým prejavujeme našu povďačnosť naproti týmto priateľom našim.

2. Sviatok sv. Petra a Pavla padá na deň 29. júni, ponevác vtedy obdržali korunu mučedníctva za vieru kristovu; v deň tento totižto r. 67. bol Peter ukrižovaný, Pavel ale sťatý, oba v Ríme. Cirkev slávi pamiatku jejich preto, že najviac účinkovali pri rozširovaní cirkve kristovej, že sa však v jeden deň koná pamiatka jejich, to sa deje preto, že oba v jeden deň zomreli, a že práce a namáhania jejich k jednému cieľu smerovali.

3. Sviatok sv. Štefana prvého kráľa uhorského padá na deň 20. augusta. Sviatok tento svätí

sa čo zasvätený len v uhorsku, aby obyvatelia krajiny tejto ďakovali Bohu za obdržané dobrodenia viery kresťanskej, a aby uctili pravého rozširovateľa kresťanstva, ktorého zásluhy si cirkev vysoko váži, a preto ho vriadila i do počtu vyvolených božích.

4. Sviatok všetkých svätých pripádajúci na deň 1. novembra. V deň tento koná sa pamiatka všetkých svätých, ktorých cirkev menovite za svätých vyslovila, jako tiež i tých, ktorí síce dosiahli slávu večnú, ačkoľvek svet o tom nič nevie.

Sviatok tento má odtiaľ pôvod svoj, že po zrušení modloslužby v Ríme chrám pantheon nazvaný a všetkým pohanským bohom venovaný bol od pápeža Bonifáca IV. na znak kresťanského víťazstva nad modloslužebnosťou k úcte všetkých svätých božích posvätený a na pamiatku toho Rehor IV. v 9. storočí predpísal sviatok všetkých svätých pre celú cirkev.

Medzi nazasvätenými sviatkami cirkve len jeden spomeneme, totižto :

Na celom slovensku deň sv. Cyrilla a Methoda vôbec na deň 9. marca, najnovšie ale pre biskupstvo baňsko-bystrické na deň 5. júli ustanovený; pokiaľ sv. tieto bratia slovo božie prví hlásali medzi slovanmi a tak jako praotcovia naši, tak i my len im ďakovať máme za dar kresťanstva, a preto slušné je, aby sme slávil i pamiatku jejich.

§. 120. Pamiatka všetkých verných duší.

Katolícki kresťania stoja v obcovaní nie len so svätými v nebesiach, ale i s dušami zomrelých v očistei, ktoré ešte časné pokuty za svoje hriechy

znášajú; a preto jako sa oni sami ku svätým uchádzajú o prímluvu, tak tiež chcú pomáhať dušiam trpiacim, keď sa za ne k Bohu modlia, a nekrvavú obetu omše sv. prednášajú. V cirkvi sa toto síce často koná, keď sa totižto sv. omša za mrtvých obetuje. Medzitým ustanovila cirkev jeden deň a síce na 2. november, v ktorom nás napomína, aby sme sa pomodlili nie len za našich známych a priateľov, ale i za neznámych zomrelých, tedy za všetky duše v očistci, a práve tým úmyslom slúžia i kňazi sv. omše.

Že sa ale pamiatka všetkých zomrelých koná bezprostredne po sviatku všetkých svätých, upozorňuje nás to na obcovanie svätých, čím sme spojení s vyvolenými božími a s dušami zomrelých, ktoré sú v očistci.

Zvláštneho, čo sa na tento deň koná, je nasledujúce:

1. Večer pred tým dňom t. j. na deň všetkých svätých zvoní sa na všetkých zvonoch, čo nás povoláva k modlitbe za zomrelých.

2. Na deň dušičiek, lebo takto sa volá deň tento v obyčajnom živote, oblieka cirkev rúcho čierne, aby vyslovila zármutok svoj nad tým, že duše tyto ešte nedošly požívania Boha, tým cieľom zapalujú sa na oltári žlté sviece, a pred oltárom postaví sa umrlčia truhla, čo všetko upozorňuje nás na úmysel cirkve, jakým sv. omšu koná.

3. Po omši sv. spieva kňaz: libera me, čím sa nám predstavuje smrť a súd, aby sme tak tým vrúcenejšie pamätali na zomrelých.

Pozn. V deň tento navštevujú veriaci i hrobitovy, aby sa tam za zomrelých pomodlili. Nekde panuje obyčaj, že

veriaci hroby svojich milých okrašľujú, a osvecujú, aby tým úctu svoju naproti zomrelým vyjavili, a aby sa pri svetle svieč k Bohu modlili, žeby zomrelých skrze zásluhy Ježiša Krista, ktorý je opravdivým svetlom, čím skorej do kráľovstva nebeského uviedol.

Dodatok II.

Cirkevné modlitby a pobožnosti.

§. 121. Úvod.

K cirkevným modlitbám a pobožnostiam prislúchajú: 1. Modlitba Pána. 2. Pozdravenie anjelské. 3. Anjel Pána. 4. Vyznanie viery. 5. Lytanie a ruženec. 6. Krížova cesta. 7. Cirkevné prôvody a púty.

§. 122. Modlitba Pána, pozdravenie anjelské a anjel Pána.

1. Modlitba Pána čili Otče náš je pre nás modlitbou najdôstojnejšou, pretože nás ja modliť sa naučil sám Ježiš Kristus, odkiaľ pochádza i jej meno, a je vzorom všetkých modlitieb, pretože v krátkosti v sebe obsahuje všetky potreby duše i tela človeka.

2. Pozdravenie anjelské čili zdravas Maria je modlitba, ktorá v sebe obsahuje úctu naproti bl. P. Marii a prosbu o jej prímluvu; a pretože Maria je našou najsilnejšou orodovnicou, pripojuje cirkev modlitbu tuto modlitbe Pána. Pozostáva z troch čiastok a síce: z pozdravenia anjelského, odkiaľ je vzaté i jej meno, z pozdravenia Alžbety a z dodatku cirkevného.

3. Anjel Pána, modlitba táto tak sa menuje od prvých slov, ktorými sa počína, a koná sa tri razy cez deň: ráno, na poľudnia a večer, a to síce na zvonenie. Modlitba táto upamätáva nás na tajemstvo vtelenia Ježiša Krista, a je nasledujúca: „Anjel Pána zvestoval Márii, a ona počala z Ducha sv. Zdravas Maria,“ atď. — „Ejhla dievka Pána, nech sa stane podľa slova tvôjho. Zdravas Maria,“ atď. — „A slovo teľom učinené je, a prebývalo medzi nami. Zdravas Maria,“ atď.

Večer po zvonení cengá sa ešte malým zvonom, čím nás cirkev napomína, aby sme sa pomodlili i za duše zomrelých v očistci.

§. 123. Vyznanie viery.

Vyznaním viery čili symbolom menuje sa tá formula, ktorou sa v krátkosti vyjadruje viera kresťansko katolíckej cirkve, a také formuly vyznania viery máme štyri, ktoré sú síce dľa obsahu svojho stejné, len ten rozdiel je ale medzi nimi, že sú už kratšie už dlhšie, čo povstalo odtiaľ, že sú jednotlivé články viery obširnejšie vyslovené, zvlášte proti blúdom povstalým.

1. Vyznanie viery apoštolské, ktoré 12 článkov v sebe obsahuje, a ústne podania hovorí, že od apoštolov složené bolo prv, nežli sa po svete rozišli, čo však s istotou nedá sa potvrdiť, lež isté je, že pochádza z prvého stoeletia.

2. Vyznanie viery nicejno-carihradské, ktoré složené bolo na všeobecných cirkevných snemoch v Nicei a Carihrade vydržiavaných, je obširnejšie, než apoštolské, sú v ňom zvlášte vyvinuté

články viery o božstve Ježiša Krista, a nžíva sa pri sv. omši.

3. Vyznanie viery athanaziánské složené od sv. Athanazia, odkiaľ je vzaté i meno jeho, a predkladá obširnejšie články viery o tajemstve najsvätejšej Trojice.

4. Vyznanie viery tridentínské složené je na sneme tridentskom a vysvetluje články viery proti blúdom 16. stoloetia.

§. 124. Lytanie a ruženec.

Lytanie zatvárajú v sebe prosby, ktoré kňaz s ľudom striedave koná, a končia sa modlitbou od kňaza samého prednesenou. Najstaršie sú lytanie všetkých svätých, ktoré sa užívajú pri službách božích. Okrem toho máme lytanie lauretánské k úcte bl. P. Marie, lytanie o najsvätejšom mene Ježiš, atď.

Ruženec alebo pátričky pozostávajú z apoštolského vyznania viery, z modlitby Pána a z pozdravenia anjelského. Rozdelený je celý buď na 7 buď na 14 desiatok: Zdravas Maria. O ruženci viacej pojednávali sme v §. 118.

§. 125. Pobožnosť krížovej cesty.

Niet pre kresťana svätejšieho miesta, nežli je to, kde Spasiteľ sveta za nás trpel, ukrižovaný bol a zomrel; a preto nie je divné, že kresťania buď čo jednotlivci, buď v prôvodoch túžili navštíviť miesta tyto, aby tam naproti Ježišovi Kristu svoju úctu a poklonu preukázali. I išli ta mnohí z blízka i z ďaleka cestujúce. Avšak nie je možné všetkým

kresťanom veľikú cestu tuto vykonať, preto aby aspoň nejakú výhradu mali, a aby aspoň na koľko možné túžbe svojej zadosť urobiť mohli, učinili sebe obrazy, ktoré im predstavovali umučenie a smrť Ježiša Krista, vyvesili si ich na stenu chrámu božieho a vykonali pred nimi pobožnosť svoju. Neskôršie si chceli vrch Kalvarie ešte lepšie znázorniť, preto vyvolili si nektorý blízko obci ležiaci vrch, vystavili si okolo káplnky, ktoré ozdobovali obrazmi, hore na vrchu ale buď jednoduchý kríž, buď ale väčšiu káplnku, a tam vykonávali pobožnosť svoju, čo sa všade Kalvariou menuje. — Obrazov týchto je obyčajne 14, menujú sa stationes čili štácie t. j. zastavenia, a tvoria krížovú cestu.

§. 126. Cirkevné prôvody a púty.

Cirkevné prôvody sú verejné pobožnosti, ktoré vedie kňaz s veriacim ľudom svojím z kostola von pod holé nebo buď okolo kostola, buď do druhého chrámu, buď ku káplne alebo soche, často ale i na vzdialenejšie miesto t. j. do druhej obce; pri čom ľud buď spieva buď sa modlí, a prednáša sa kríž a zástavy.

Prôvody sú veľmi starodávne v cirkvi užívané, lebo už Tertulian v 3. storočí spomína, užívanie prôvodov. Pravda je síce, že pod prenasledovaním kresťanov slávne konané byť nemohly, keď ale cirkev pod Konštantinom V. slobodu verejných služieb božích dostala, slávne konala prôvody svoje, aby i verejne ukázala vieru svoju, a aby sa spoločne uchádzala k Bohu v potrebách svojich. Hlavnéjšie prôvody cirkve sú: na sviatok hromníc a na

kvetnú nedeľu, prôvod vskriesenia, na križové dni, na sv. Marka a prôvod božieho tela; okrem týchto sú prôvody súkromné jednej alebo druhej obce, ktoré sa konajú najviacej na pamiatku väčšieho dobrodenia, alebo navštívenia božieho.

Čo sa ale týka kríža a zástav, ktoré pri prôvodoch prednášané bývajú, poznamenať treba toto. Kríž je znakom kresťanstva, pretože milosti len skrze zásluhu ukrižovaného Ježiša obdržať môžeme; že sa ale pri prôvode prednáša, to vyznamenáva, že Ježiša Krista vo všetkom nasledovať chceme, spolu ale, že modlitby naše v mene Ježiša Krista Bohu prednášame. — Zástavy sú znakom boja, a my tiež prislúchame k cirkvi bojujúcej, pretože bojovať musíme proti nepriateľom spasenia nášho; zástavy sú ale znakom i víťazstva, a užívanie jejich v cirkvi znamená víťazstvo kresťanstva nad pohanstvom.

Užívanie zástav u kresťanov pochádza z časov Konštantína veľkého, ktorý na rozkaz boží pripraviť dal kríže na zástavy vojska svojho, a zvíťazil nad nepriateľom, zvíťazil ale i nad pohanstvom, lebo stanúc sa kresťanom dal cirkvi slobodu, a snažil sa kresťanstvo rozšíriť v celom mocnárstve svojom. Od toho času užívajú sa zástavy pri prôvodoch cirkevných, tak ale že na vrchu žrdky je pripravený kríž, na zástave sú prišité obrázky svätých, ktorí nám za príklad slúžia, jako i my bojovať máme proti nepriateľom našim, aby sme požívať mohli radosti nebeské.

Istý druh prôvodov sú púty t. j. vzdalenejšie prôvody na posvätné miesta. Miesta tyto

sú buď také, ktoré sú kresťanom pamätne pre vykúpenie naše, jako Betlehem, Jeruzalem, atď. buď zase také, na ktorých Boh zvláštne dobrodenia zázračným spôsobom preukázal jednotlivým kresťanom, a to najviac na silné orodovanie Rodičky božej, alebo druhých svätých; a preto miesta tyto menujú sa zázračnými, ku ktorým jestli sú od cirkve potvrdené, putujú veriaci, aby tam pobožnosť svoju vykonali, a prosby svoje k Bohu vyslali. Na miestach týchto, keď sú od cirkve udobrené a potvrdené, udeľujú sa obyčajne i plnomocné odpustky. V celom kresťanstve najznamenitejšie miesta, ku ktorým sa putuje sú: Jeruzalem, Rím a hrob sv. Jakuba v Španielsku; medzi miestami zázračnými bl. P. Marie je Lauretum.

Púty takéto, keď sa konajú v duchu cirkve, a keď sa odstránia nadužívanie, len schvalovať možno, lebo donášajú veriacim mnohonásobné milosti, trebárs od terajšieho veku zatracované bývajú; zatracovanie toto ale pochádza od takých ľudí, ktorí by chceli všetkú pobožnosť z ľudu vykoreniť, a zničiť.

Obsah.

Úvod.

	Strana
§. 1. Pojem a pôvod služieb božích	1
§. 2. Pojem katolíckych služieb božích	2
§. 3. Potreba zovnútorých verejných služieb božích.	4
§. 4. Pojem, potreba a rozvrženie liturgiky.	6

I. Liturgika všeobecná.

Čiastka I.

O osobách, ktoré služby božie obstarávajú.

§. 5. Kto je oprávnený k usporiadaniu a vykonávaniu služieb božích v cirkvi katolíckej	8
§. 6. Kňazstvo v cirkvi katolíckej	9

Čiastka II.

O miestach, kde sa služby božie konajú.

§. 7. Pojem a potreba chrámov	11
§. 8. Pôvod chrámov vôbec, zvlášte ale kresťanských.	12
§. 9. Zovnútorná ústrojnosc chrámu	14
§. 10. Vnútorná ústrojnosc chrámu	15
§. 11. Presbyterium	—
§. 12. Loď chrámová	22

Čiastka III.

O posvätných vecách, ktoré sa užívajú pri službách božích.

§. 13. Úvod	24
§. 14. Rúcho cirkevné	—
§. 15. a) Obeoné rúcho kňazské	25

§. 16. b) Rúcho mešné	26
§. 17. c) Rúcho pri službách božích okrem omše sv. užívané	29
§. 18. d) Rúcho biskupské	30
§. 19. Barvy rúcha cirkevného a význam jejích	32
§. 20. Nádoby kostolné	34
§. 21. Cirkevné knihy	36

Čiastka IV.

O reči služieb božích.

§. 22.	37
----------------	----

Liturgika zvláštna.

Čiastka I.

O obete omše svätej.

§. 23. Pojem obety, a význam obiet starozákonných	38
§. 24. Obeta kresťanská	39
§. 25. Pôsobenie a význam obety omše svätej	40
§. 26. Podstata, obrady a rozvrženie omše svätej	41

Oddiel I.

Prípravná čiastka omše svätej.

§. 27. Prehľad čiastky prípravnej	43
§. 28. Kropenie vodou pred omšou svätou	—
§. 29. Modlitby stupne	44
§. 30. Introit, Kyrie a Gloria	46
§. 31. Kolekty	47
§. 32. Epistola a Graduale	48
§. 33. Evanjelium	49

Oddiel II.

Podstatná čiastka omše sv.

§. 34. Úvod	51
§. 35. A. Obetovanie	—
§. 36. B. Premenenie	54
§. 37. a) Modlitby a obrady pred premenením	—
§. 38. b) Modlitby a obrady pri premenení	55

	Strana
§. 39. c) Modlitby a obrady po premenení	57
§. 40. C. Prijímanie	58
§. 41. a) Príprava k sv. prijímaniu	—
§. 42. b) Sv. prijímanie	60

Oddiel III.

Záverečná čiastka omše svätej.

§. 43.	61
----------------	----

Pridavok.

O omši sv. za mrtvých, a odpoľudňajších službách
božích.

§. 44. Omša sv. za mrtvých, čili Requiem	64
§. 45. Odpoľudňajšie služby božie	65

Čiastka II.

O svätých sviatosťach.

§. 46. O sv. sviatosťach vôbec	66
§. 47. Počet sviatosťi a potreba jejich	67

1. Sviatosť sv. krstu.

§. 48. O sviatosťi krstu vôbec	69
§. 49. Obrady sviatosťi krstu	71
§. 50. a) Obrady pred sv. krstom	—
§. 51. b) Obrady pri krste sv.	73
§. 52. c) Obrady po krste sv.	74

2. Sviatosť birmovania.

§. 53. O sviatosťi birmovania vôbec	75
§. 54. Obrady sviatosťi birmovania	76

3. Sviatosť oltárna.

§. 55. O sviatosťi oltárnej vôbec	78
§. 56. Obrady udeľovania sviatosťi oltárnej	—

4. Sviatosť pokánia.

§. 57. O sviatosťi pokánia vôbec	80
§. 58. Obrady sviatosťi pokánia	—

5. Sviatosť posledného pomazania.

§. 59. O sviatosťi posledného pomazania vôbec	82
§. 60. Obrady sviatosťi posledného pomazania	83

6. Sviatosť posvätenia kňazstva.

§. 61. O sviatosti posvätenia kňazstva vôbec	84
§. 62. Tonsúra	86
§. 63. Nižšie rády	87
§. 64. Podjáheňstvo	89
§. 65. Jáheňstvo	90
§. 66. Kňazstvo	91
§. 67. Posvätenie biskupa	94

7. Sviatosť stavu manželského.

§. 68. O sviatosti stavu manželského vôbec	97
§. 69. Obrady sviatosti manželstva	98

Čiastka III.**O sviatostinách.**

§. 70. Pojem a cieľ sviatostín	99
§. 71. Pôvod sviatostín	101
§. 72. Všeobecné obrady pri sviatostinách	102
§. 73. Posvätenie chrámu a oltára	103
§. 74. Svätenie hrobitova	108
§. 75. Svätenie olejov	110
§. 76. Svätenie krstelnej vody	112
§. 77. Svätenie zvonov	114
§. 78. Svätenie nádob kostolných	116
§. 79. Slávne požehnanie križa	—
§. 80. Cirkevné žehnania	117
§. 81. Cirkevný pohráb	119

Čiastka IV.**O posvätnom čase t. j. o roku cirkevnom.**

§. 82. Pojem a rozdelenie roku cirkevného	121
§. 83. Pôvod nedele a zasvätených sviatkov	124

Oddiel I.**Pôsvätá doba vianočná.**

§. 84. Význam a trvanie doby vianočnej	126
--	-----

A) Advent.

§. 85. Význam a účel doby adventnej	—
§. 86. Spôsob slávania adventu v cirkvi	128

B) Vianoce.

§. 87. Vigilia čili svätvečer	129
§. 88. Vianočný sviatok	131

C) Doplnok doby vianočnej.

§. 89.	133
§. 90. Oktáva narodenia Pána	—
§. 91. Sviatok obrezania Pána, a nový rok občiansky .	135
§. 92. Sviatok sv. troch kráľov čili zjavenia Pána .	136
§. 93. Ostatné. nedele po troch kráľoch	138

Oddiel II.

Posvätná doba veľkonočná.

§. 94. Význam a trvanie doby veľkonočnej	139
§. 95. Predpôst čili mäso pôst	140
§. 96. Veľký pôst	141
§. 97. Veľký týždeň	144
§. 98. Kvetná nedela	—
§. 99. Žalospevy	147
§. 100. Zelený štvrtok	149
§. 101. Veľký piatok	151
§. 102. Biela sobota	155
§. 103. Veľká noc	160
§. 104. Oktáva veľkonočná, a biela nedela	161
§. 105. Provôd sv. Marka a krížové dni	—
§. 106. Na nebe vstúpenie Pána	164

Oddiel III.

Posvätná doba svätodušná.

§. 107. Význam a trvanie doby tejto	—
§. 108. Stávnosť svätodušná	165
§. 109. Sviatok najsvätejšej Trojice	166
§. 110. Slávnosť božieho tela	167
§. 111. Menšie sviatky Pána	170

Dodatok I.

Sviatky svätých.

§. 112. O sviatkoch svätých vôbec	171
§. 113. Sviatky mariánské	173

	Strana
§. 114. Sviatok nepoškvrneného počatia P. Marie	174
§. 115. Sviatok očistovania P. Marie, čili hromnice	—
§. 116. Sviatky narodenia a mena P. Marie.	175
§. 117. Sviatky zvestovania a navštivenia P. Marie	—
§. 118. Sviatok na nebe vzatia P. Marie, a ruženca	176
§. 119. Ostatné sviatky svätých	177
§. 120. Pamiatka všetkých verných duší	178

Dodatok II.

Cirkevné modlitby a pobožnosti.

§. 121. Úvod	180
§. 122. Modlitba Pána, pozdravenie anjelské a anjel Pána	—
§. 123. Vyznanie viery	181
§. 124. Lytanie a ruženec	182
§. 125. Pobožnosť krížovej cesty	—
§. 126. Cirkevné pôvody a púty	183

Knižnica štátneho pedagogického ústav
v Bratislave

P 28.901

✓